

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

వైశంపాయన మహర్షి జనమేజయునకు చెప్పిన మహా భారత కథను, నైమిశారణ్యంలో, సత్రయాగ సందర్భమున, సూతి, శౌనకాది మహామును లకు వినిపించాడు. పదునేడవ నాటి యుద్ధం ముగిసింది. దుశ్శాసనుడు, కర్ణుడు పరమ పదించారు. మిగిలిన వీరులతో సుయోధనుడు తన విడిదికి వెళ్లాడు శల్యుడిని తన సేనాపతిగా నియమించాడు. 18వ రోజు యుద్ధమునకు ఇరు పక్షములు సమాయత్తమయ్యాయి. మధ్యాహ్నా సమయానికి ధర్మరాజు అత్యంత పరాక్రమంతో శల్యుని చంపాడు. ఆ తరువాత వెంట వెంటనే కౌరవ పక్షమున యుద్ధం చేయుచున్న మహావీరులు ఒక్కొక్కరే మరణించారు. సుయోధనుడు యుద్ధం విరమించాడు. ఒంటరిగా ఒక మడుగులో దాగుకున్నాడు. పాండవులు సుయోధనుని వెదుకుకొనుచూ ఆ మడుగు దగ్గరకు వచ్చారు. సుయోధనుని సూటిపోటీ మాటలతో యుద్ధమునకు ప్రేరేపించారు. సుయోధనునకు భీమునికీ గదా యుద్ధం జరిగింది. ఆ యుద్ధంలో భీమసేనుడు సుయోధనుని తొడలు విరుగ గొట్టాడు. 18వ రోజు సూర్యాస్తమయ సమయానికి సుయోధనుడు కుప్పకూలిపోయాడు.

మహాభారత యుద్ధం పరిసమాప్తమయింది. ఆరోజు అర్ధ రాత్రి అశ్వత్థామ, కృ పాచార్యుడు, కృతవర్త తన వెంటరాగా, పాండవ శిబిరములో ప్రవేశించి, చావగా మిగిలిన పాంచాల, ప్రభద్రక, మాత్యు సైనికులను హతమార్చాడు. ఇదంతా కళ్లారా చూచిన సంజయుడు అపరిమితమైన దుఃఖముతో, పై విషయములన్నియి విశధముగా ధృతరాష్ట్రమహా రాజుకు వివరించుటకు హస్తినాపురమునకు వెళ్లాడు. ధృతరాష్ట్రుని మందిరము ప్రవేశించాడు. ఆంతరంగిక మందిరములో గాంధారి, విదురుడు, గాంధారి కోడళ్లు అందరూ గుమిగూడి ఉన్నారు వారిని చూచి సంజయుడు ఏడుస్తూ "ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! శల్యుడు, శకుని, ఉలూకుడు, సంశప్తకులు, కాంభోజరాజు, శతానీకుడు, యవనులు, పర్వతరాజులు, మ్లేచ్ఛ బలములు, నలు దిక్కుల నుండి మనకు సాయం చెయ్యడానికి వచ్చిన మహారాజులు అందరూ యుద్ధంలో మరణించారు. కర్ణుడి కుమారులు, అందరూ మరణించారు. నీ కుమారుడైన సుయోధనుని తొడలు విరుగ గొట్టి భీమసేనుడు తన ప్రతి నెరవేర్చుకున్నాడు. ప్రస్తుతము రారాజు సుయోధనుడు కటిక నేల మీద, ధూళిధూసరితాంగుడై పారలుతున్నాడు.

అదీ కా కుండా పాండవ పక్షమున కూడా ధృష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండి, ఉత్తమౌజుడు, యుధామన్యుడు మొదలగు పాంచాల వీరులు, చేది, మత్స్య, ప్రభద్రక రాజులు వారి బలములు, ప్రతి విందుడు మొదలగు ద్రౌపదీ పుత్రులు, మిగిలిన సకల రథములు, అశ్వములు, గజసమూహములు, సంపూర్ణంగా నాశనం అయ్యాయి. అటు కౌరవ శిబిరములలోనూ, ఇటు పాండవ శిబిరములలోనూ ఆడు వారు తప్ప మగపురుగు కనిపించడం లేదు. మన పక్షములో అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృతవర్త అను ముగ్గురు రథికులు, పాండవ పక్షమున, పంచ పాండవులు, కృష్ణుడు, సాత్యకి, నీ కుమారుడు యుయుత్సుడు, మిగిలి ఉన్నారు. సుయోధనుని 11 అక్షౌహిణుల సైన్యము సర్వనాశనమయింది.

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

" అని దుఃఖంతో చెప్పాడు. సంజయుడు. ఆ మాటలువిని ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారి, ఆమె కోడళ్లు మూర్ఖ పోయారు. మిగిలిన వారు నిశ్చేష్టులయ్యారు. కొంతసేపటికి తేరుకున్నారు. ధృతరాష్ట్రుడు పక్కనే ఉన్న విదురుని చూచి "విదురా! నేను పుత్రహీనుడను, అనాధను అయ్యాను. నాకు బంధువు అనేవాడివి నువ్వు ఒక్కడివే మిగిలావు." అని పలికి మరలా మూర్ఖపోయాడు. దాసదాసీజనములు చేసిన శైత్యోప చారములతో సేదదీరాడు ధృతరాష్ట్రుడు. కుండలో పెట్టిన మహా నాగము మాదిరి దీర్ఘ నిశ్వాసములు విడుస్తున్నాడు. "విదురా! నా మనసు నా వశములో లేదు వీరి నందరినీ తమ తమ నివాసములకు పంపివేయుము." అని అన్నాడు. విదురుడు స్త్రీల నందరినీ వారి వారి నివాసములకుపంపించాడు.

"విదురా! ఇప్పుడు నాకు ఏది గతి? నా కొడుకులు అందరూ చచ్చినా ఆ పాండవులు ఒక్కరూ చావలేదు. చిత్రంగా ఉంది కదూ! నూరుగురు కొడుకులు మరణించారు అని వినిన తరువాత కూడా నా హృదయం బద్దలు కాలేదంటే అది హృదయంకాదు కలిసిన పాపాణము. నేను పుట్టు గుడ్డి నైనందున నా కుమారుల చిన్నతనము ముచ్చటలు ఆటపాటలు చూడడానికి నోచుకోలేదు. కాని వారి మరణ వార్త విని కుంగిపోవు దుర్గతి పట్టింది. సుయోధనా! ఎక్కడున్నావురా! మీ అమ్మ గాంధారి పిలుస్తూ ఉంది రా! రా!

ఈ ముసలి తనములో మమ్ములను విడిచి ఎక్కడకు వెళ్లావయ్యా! ఇన్నాళ్లు నువ్వు మా మీద చూపించిన ప్రేమ, ఆప్యాయత ఎక్కడకు పోయాయి. ఈ వయసులో మమ్ములను అనాధలనుచేసి వెళ్లావు. నిరంతరము సేవలందుకొనే నీవు దిక్కులేకుండా కటికనేలమీద పడి ఉన్నావా నాయనా! నాడు నీవు నాతో చెప్పిన మాటలు మరిచిపోయావా సుయోధనా! "తండ్రీ! నా వెంట భిష్మ, ద్రోణ, కృప, అశ్వత్థామలు, ఉన్నారు. అందరినీ మించి కర్ణుడు ఉన్నాడు. పాండవులను సర్వనాశనం చేస్తాడు, వీరుగాక, బాహ్లిక, సోమదత్త, శకుని, భూరిశ్రవన, శల్య, సింధురాజులు మొదలగు రథిక శ్రేష్ఠులు ఉన్నారు. మేమందరమూ కలిసి పాండవులను జయిస్తాము చూడండి." అని పలికావు కదా. ఈ నాడు ఆ పాండవుల చేతిలోనే హతమయ్యావా తండ్రీ! శిఖండిని అడ్డం పెట్టుకొని భిష్మునే పడగొట్ట గలిగాడు అర్జునుడు. అతనికి అసాధ్యము ఏముంటుంది. ద్రోణుడు సామాన్యుడా! అతనిని ఓడించడం ఎవరికి సాధ్యం. అలాంటి వాడిని కూడా ఆ అర్జునుడు ఓడించాడే! నా అల్లుడు జయద్రథుడు (సైంధవుడు) మాత్రం తక్కువ వాడా. మహా బలవంతుడు. ఒక్కవేటుతో వాడిని చంపాడే ఆ అర్జునుడు. అంతా విభి వైపరిత్యకు కాక మరేమిటి? నాయనా సుయోధనా! నీవు నమ్మిన కర్ణుడు పాండవులలో ఒక్కని కూడా సంహరించలేదయ్యా! నమ్మశక్యంగా లేదు కదూ! (కర్ణుడు తాను కుంతికి ఇచ్చిన మాట ప్రకారము తన చేత చిక్కిన నలుగురు పాండులను చంపకుండా వదిలివేసాడు).

ఇంక మహాబలశాలి శల్యుడు కూడా ఎవరినీ సంహరించలేదు. నా తమ్ములతో కూడి పాండవుల నందరినీ సంహరిస్తాను అన్నావు, కాని నీ

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

తమ్ములే లేకుండా పోయారు కదయ్యానుయోధనా! నేను అదృష్టహీనుడిని. నాకు శుభాలు ఎలా కలుగుతాయి. నా కొడుకులందరూ చచ్చారు. నేను ఎవరినీ చూచుకొని బతకాలి. ఆ భీమసేనుడు నన్ను అనునిత్యం సూటిపోటీ మాటలతో వేధిస్తుంటే ఇక్కడ ఎలా ఉండ గలను. నేను అడవులకు పోతాను. శేషజీవితం ప్రశాంతంగా గడుపుతాను. సంజయా! ఆ ఏర్పాట్లు చూడవయ్యా. అది సరే సంజయా! నాకు తెలియక అడుగుతాను. భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కర్ణుడు మరణించారు కదా. ఇంకా ఎవరి అండ చూచుకొని నా కుమారుడు సుయోధనుడు యుద్ధమును కొనసాగించాడు. మూర్ఖత్వం కాక మరేమిటి చెప్పు. నాకు విదురుడు ముందే చెప్పాడు. నీకొడుకు మూర్ఖుడు. వాడిని వదిలివెయ్యి అని నేను వినలేదు. తగిన ఫలితం అనుభవిస్తున్నాను. సంజయా! కర్ణుని చావు తరువాత సేనాపతి ఎవరు. యుద్ధం ఎలా జరిగింది వివరంగా చెప్పు. కృతవర్త, కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ, ఎలా బతికి బయట పడ్డారు. ధృష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండి మొదలగు పాంచాల వీరులు, చేది, మత్స్య, ప్రభద్రక వీరులు, నా మనుమలు ద్రౌపది పుత్రులు, మొదలగు వారు ఎలా మరణించారు. ఇంతకూ పాండవులు, కృష్ణుడు ఎలా తప్పించుకున్నారు. వివరంగా చెప్పు. అని అడిగాడు. "" సంజయుడు ఇలా చెప్పసాగాడు. కర్ణుడు చనిపోయిన విషయం శల్యుని ద్వారా విన్న సుయోధనుడు పిచ్చెత్తినట్టు అరుచుకుంటూ తన నివాసమునకు వెళ్లాడు. కాని లోపలకు వెళ్ల లేదు. తన ఆంతరంగికులతో కలిసి దూరంగా ఒక చోట ఆరు బయట సమావేశమయ్యాడు. దుఃఖమును ఆపుకొని కార్యాచరణకు పూనుకున్నాడు. ఆ సమయములో కృపాచార్యుడు సుయోధనునితో ఇలా అన్నాడు. "సుయోధనా! క్షత్రియులకు యుద్ధము పరమ ధర్మము. కాని నేను బ్రాహ్మణుడను. క్షత్రియధర్మమునకు విరుద్ధంగా ఒక మాట చెపుతాను. భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణులు మహా బలవంతులు. దైవీబలసంపత్తి కలవారు. అట్టివారే అర్జునుని చేతిలో మరణించారు. అర్జునుడు దావాగ్ని అయితే, శ్రీకృష్ణుడు దానిని ప్రజ్వరిల్లచేసే వాయువు. అగ్నికి వాయువు తోడైతే ఇంక చెప్పేదేముంది. సర్వనాశనం తప్ప. ఇప్పుడు అదే జరిగింది. ప్రస్తుతము మన వద్ద తగినంతగా సైన్యము లేదు. మిగిలి ఉన్న సైనికులు కూడా బాగా అలసిపోయారు. ఇప్పుడు ఎవరు సైన్యాధ్యక్షుడైనా, ఈ కొద్దిపాటి సైన్యముతో పాండవులను జయించడం కష్టసాధ్యము. కాబట్టి ఈ సమయంలో పాండవులతో సంధి చేసుకొనుట ఉత్తమం అని నా అభిప్రాయము. నా మీద కోప పడవద్దు. పాండవుల మీద ఆగ్రహం విడిచిపెట్టు. అసలు ఈ యుద్ధము నీ ఆకారణ కోపము, అకారణ వైరము వలన సంభవించింది. కొంచెం లౌక్యము ప్రదర్శించి ఉంటే యుద్ధం నివారింపబడి ఉండేది. మరొక మాట. మనకు శక్తి సామర్థ్యాలు అధికంగా ఉన్నప్పుడు యుద్ధం చెయ్యడం అవసరణీయము. కాని మన శక్తిసన్నగిల్లినపుడు, సంధి చేసు కొనడం ఉత్తమం. ఇది యుద్ధ నీతి. నీవు ఈ యుద్ధం ఎందుకు చేస్తున్నావు. ఈ సమస్త రాజ్యమును కైవసం చేసుకొనడానికి, పాలించడానికి. సకలసుఖములు అనుభవించడానికే కదా! కాని ఈ కొద్దిపాటి సైన్యముతో అది సిద్ధిస్తుందా? ఆలోచించు. ఏదైనా మనం బతికి ఉంటే కదా

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

ఇహలోక సుఖములు అనుభవించడానికి. కాబట్టి బతుకు మార్గం ఆలోచించు. ధర్మరాజు సామ్యుడు. సంధికి అంగీకరిస్తాడు. శ్రీకృష్ణుడు కూడా సంధికి కాదనడు. శ్రీకృష్ణుడు, ధర్మరాజు ఏ విధంగా నిర్ణయిస్తే, భీమార్జున, నకుల సహదేవులు దానిని శిరసావహిస్తారు. నీవు అవునంటే సంధి జరిగి తీరుతుంది. పట్టుదలలు మాని సంధికి ప్రయత్నించు." అని చెప్పాడు కృపాచార్యుడు.

కృపాచార్యుని మాటలు సావధానంగా విన్నాడు సుయోధనుడు. "ఆచార్య! మీరు నా క్షేమం కోరేవారు. నేను చెడిపోవడం ఓర్వలేక మీరు నాలుగు మంచిమాటలు చెప్పారు. కాని ఆ మాటలు నాకు అంగీకారం కావు కదా! ఎందుకంటే, మాయాజూదం ఆడించి పాండవుల రాజ్యం అపహరించి వారిని అరణ్యాలకు పంపాను. నిండు సభలో పాండవ పత్ని ద్రౌపదిని జుట్టు పట్టి ఈడ్చింది ఘోరంగా అవమానించాను. సంధి చేయవచ్చిన కృష్ణుని బంధించడానికి ప్రయత్నించాను. భీష్మ, ద్రోణ, సైంధవ, కర్ణుల చావు కల్లారా చూచాను. పసివాడైన అభిమన్యుని ఒంటరి వాడిని చేసి అందరం చుట్టుముట్టి కిరాతకంగా చంపాము. నేడు నా తమ్ముడు దుశ్శాసనుని ఆ భీముడు గుండెలు చీల్చి నెత్తురు తాగడం కల్లారా చూచాను. ఇన్ని చేసిన నేను, ఇన్ని చూచిన నేను, భీమసేనుడు తన రెండవ శపథం నెరవేర్చుకుంటాడని, నా తొడలు విరుగగొట్టి చంపుతాడని భయపడి సంధి చేసుకుంటే లోకులు ఏమనుకుంటారు.

స్వార్థపరుడని నిందించరా! ఏం జరుగుతుందో అదే జరుగుతుంది. ఒకరి దయాదాక్షిణ్యాల మీద వచ్చే రాజ్యభోగాల కంటే, యుద్ధంలో మరణించి, వీరస్వర్గం పొందడం శ్రేయస్కరము అని నా భావన. కాబట్టి యుద్ధం కొనసాగించడానికే నిశ్చయించుకున్నాను. అడ్డు చెప్పకండి. నేను మిగిలిన సైన్యంతో వెళ్లి పాండవులను జయిస్తాను. ఏమో! ఏం జరుగుతుందో ఎవరికి తెలుసు!" అని తన మిగిలిన సైన్యమునకు ఉత్సాహం కలిగించే మాటలు చెప్పి వారిని రణోన్ముఖులను చేసాడు. తరువాత అందరూ కలిసి మరునాడు జరగబోవు 18వ రోజు యుద్ధమునకు ఏ వ్యూహం పన్నాలో ఆలోచించసాగారు. అశ్వత్థామ, శకుని, శల్యుడు, కృపాచార్యుడు, కృతవర్త కలిసి ఆలోచించి సుయోధనునితో ఇలా అన్నారు.

" సుయోధనా! మనమీ రాత్రి ఇచ్చట ఉండటం,

మన మన శిబిరములలో నిద్రించడం మంచిదికాదు. ఎందుకంటే విజయోత్సాహంలో ఉన్న పాండవులు, అర్ధరాత్రి మన శిబిరముల మీద పడి మనలను సంహరించే అవకాశం ఉంది. కాబట్టి మనము దూరంగా వెళ్లి విడిది చేద్దాము." అని అన్నారు. ఆ మాటలకు సుయోధనుడు సంతోషించాడు. సుయోధనుడు తన బంధుమిత్రులు, సైన్యముతో సహా అక్కడికి రెండు ఆమడల దూరంలో ఉన్న సరస్వతీ తీరంలో విడిది చేసారు. ఆ నదిలో అలసట తీరేట్లు స్నానాలు చేసారు. అక్కడే తమ వెంట ఉన్న ఆహార పదార్థాలను తిని సేదదీరారు. అప్పుడు అందరూ కలిసి మరునాటి యుద్ధమునకు తగిన సేనాధిపతి ఎవరు అని చర్చించారు.

సుయోధనుడు ఆ బాధ్యతను అశ్వత్థామ మీద పెట్టాడు. అశ్వత్థామ సుయోధనుని చూచి ఇలా అన్నాడు. 'సుయోధనా! ఈ క్లిష్ట సమయములో, మనందరిలోకి వయసులో పెద్ద వాడు,

రణవిద్యలో నేర్పరి, పైగా తన మేనల్లుళ్లను వదలి మనమీద అభిమానంతో మన

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

పక్షానయుద్ధం చేస్తున్న మద్దదేశాధీశుడు శల్యుని కంటే కురు సైన్యమునకు సారథ్యం వహించ గలవారు వేరెవరున్నారు. కాబట్టి అవశ్యము మద్దదేశాధిపతి శల్యుని సర్వసైన్యాధ్యక్షునిగా అభిషేకింపుము." అని పలికాడు. ఆ మాటలు విన్న సుయోధనుడు శల్యుని చూచి " శల్యమహారాజా! తమరిని సమస్త కురుసైన్యమునకు ఆధిపత్యము వహించవలసిందిగా కోరుచున్నాను. తమరు దయతో అంగీకరించాలి." అని చేతులు జోడించి ప్రార్థించాడు. అందులకు శల్యుడు అంగీకరించాడు. వెంటనే సుయోధనుడు సరస్వతీ జలములు తెప్పించి శల్యుని సర్వసైన్యాధ్యక్షునిగా అభిషేకించాడు.

విజయ సూచకంగా కౌరవ సేనలు శంఖములు పూరించాయి. జయ జయ, ద్వానాలు చేసాయి. పాండవ శిబిరంలో ధర్మరాజు చారుల వలన కౌరవ శిబిరములో జరుగుతున్న విశేషాలను ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకుంటున్నాడు. శల్యుడు సర్వసైన్యాధ్యక్షుడు అని తెలిసి కృష్ణునితో ఇలా అన్నాడు. "కృష్ణా! వింటివా. సుయోధనుడు శల్యుని సర్వసైన్యాధ్యక్షునిగా అభిషేకించాడట. మనము దీనికి దీటుగా ఎలాంటి ప్రయత్నములు చెయ్యాలి." అని అడిగాడు.. 'ధర్మరాజా! శల్యుడు మహా బలవంతుడు. ధైర్యశాలి. భుజ బల సంపన్నుడు. రణకౌశలములో భీష్మ, ద్రోణ,కర్ణులను మించిన వాడు. నివురు గప్పిన నిప్పు. శల్యుడు రణరంగములో విజృంభిస్తే అతనిని మీరు ఎదుర్కొన లేరు. నువ్వు ఒక్కడివే అతనిని ఎదుర్కొనగల సమర్థుడివి అని నా అభి ప్రాయము. కాబట్టి నువ్వు రేపు ఆ శల్యుని సంహరించే ఉపాయం చూడు. మరొక మాట. అతను మీకు మేనమామ. మాద్రికి సోదరుడు. కాబట్టి నీకు అతని మీద గౌరవము, అభిమానము ఉండవచ్చు. కాని అతను ఇప్పుడు మన శత్రుపక్షమున సైన్యాధ్యక్షుడు. కాబట్టి అతని మీద జాలి చూపడం మంచిది కాదు. నిర్ధాక్షిణ్యం అతనిని సంహరించు. నీకు విజయం చేకూరుతుంది." అని పలికాడు శ్రీకృష్ణుడు.

" కృష్ణా! నీవు చెప్పినట్టే చేస్తాను. మనకు యుద్ధంలో విజయం ముఖ్యం గాని బంధుత్వాలు కావు. అని అన్నాడు ధర్మరాజు. మరునాడు సూర్యోదయవేళ ఉభయ సైన్యములు యుద్ధమునకు సన్నద్ధమయ్యాయి. ఆజానుబాహుడు అయిన శల్యుడు ముందు నడవగా కురు సేనలు కురుక్షేత్రము చేరుకున్నాయి. పాండవ సైన్యము కూడా పాండవులు ముందు నడవగా యుద్ధభూమి చేరుకున్నాయి." అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పాడు. * ఇంకెందుకు ఆలస్యం సంజయా! పాండవులు శల్యుని, నా కుమారుడు సుయోధనుని ఎలా సంహరించారో చెప్పు." వినిసంతోషిస్తాను అని ఎకసెక్కుంగా అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. "మహారాజా! ఇంకా నువ్వు అలాంటి మరణ వార్తలు వినే స్థితిలో ఉన్నావా! ముందు నేను చెప్పే యుద్ధ వార్తలు విను. వాళ్ల మరణ వార్తలు ఎటూ వినాలిగా! తప్పదు." అని చెప్పసాగాడు.

"" "నీ కుమారుడు సుయోధనుడు కనీసం 18 వరోజున్నా తాను పాండవు లను జయించి కురు సామ్రాజ్యమును కైవసం చేసుకుందామని పేరాశతో

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

ఉన్నాడు. శల్యుడు కురు సైన్యమును సర్వతోభద్ర వ్యూహముగా తీర్చి దిద్దాడు. ముఖ ద్వారము వద్ద తాను కర్ణుని పుత్రులతో కూడి నిలుచున్నాడు. కుడి వైపు కృపాచార్యుడు నిలబడ్డాడు. ఎడమ వైపు త్రిగర్త వీరులతో కృతవర్మ నిలుచున్నాడు. వెనుక వైపు కాంభోజదేశాధీశులతో కలిసి అశ్వత్థామ నిలబడ్డాడు. మధ్యభాగంలో సుయోధనుడు తన గజబలంతో నిలబడ్డాడు. పాండవులు కూడా తమతమ సేనలను త్రిముఖ వ్యూహంగా నిలిపారు. ధృష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండి, సాత్యకి ఒక్కొక్క ముఖద్వారము దగ్గర నిలబడ్డారు. భీమార్జునులు, ధర్మరాజు ముందు, అ తనికి రక్షణగా నిలబడ్డారు. అని చెబుతున్న సంజయునికి ధృతరాష్ట్రునికి అడ్డు తగిలి "సంజయా! ఇంతకూ ఈ 17 రోజుల యుద్ధం తరువాత ఇరు పక్షములలో ఎవరికి ఎంతెంత సేనలు మిగిలాయి వివరించు." అని అడిగాడు. సంజయుడు ఇలా చెప్పసాగాడు. "మహారాజా! మన పక్షాన అనగా కౌరవుల పక్షాన 11,000 రథములు, 10,700 ఏనుగులు, 2,00,000 హయములు, మూడు కోట్ల సైనికులు మిగిలారు. అలాగే పాండవులకు 6,000 రథములు, 3000 ఏనుగులు, ఒక లక్ష గుర్రములు, ఒక కోటి కల్బలము మిగిలాయి. మరునాడు సూర్యోదయం అయింది. కురుక్షేత్రమహా సంగ్రామంలో ఆఖరి రోజు అనగా 18వ రోజు యుద్ధం ప్రారంభం అయింది. ఇరు పక్షము లలో భేరి మృదంగ ధ్యానములు చెలరేగాయి. కురు పాండవ సైన్యములు ఒకదానితో ఒకటి ఢీకొన్నాయి. యుద్ధం భయంకరంగా సాగుతూ ఉంది. ఆ రోజు అటో ఇటో తేల్చుకోవాలని పట్టుదలతో పోరుతున్నారు. రథాలు విరుగుతున్నాయి. కాళ్లు చేతులు తెగిన సైనికులు కిందపడి దొర్లుతున్నారు. కొందరి తలలు తెగి పడుతున్నాయి. హయములు, ఏనుగుల కశేబరములు కుప్పలు కుప్పలుగా పెరిగిపోతున్నాయి. వాటి మధ్య రథములు సంచ రిస్తున్నాయి. రణభూమి అంతా రక్తంతో తడిసి పోయి రక్తం కాలువలుగా పారుతూ ఉంది. అయినా భయపడక వీరులందరూ వీరవిహారం చేస్తున్నారు. కర్ణుని మనుమడు చిత్రసేనుడు అను వాడు నకులుని విల్లు విరిచాడు. మూడు బాణములు నకులుని నుదుటిపై నాటాడు. నకులుని పతాకమును పడగొట్టాడు. సారథిని చంపాడు.

నకులుడు కత్తి డాలు తీసుకొని చిత్రసేనుడు వేయి బాణములు తప్పించుకుంటూ చిత్రసేనుని రథం దగ్గరగా వెళ్లాడు. ఒక్కసారిగా విజృంభించి, నకులుడు చిత్రసేనుని రథం మీదికి లంఘించి, చిత్రసేనుని తలను తన కత్తితో ఖండించాడు. అది చూచి, చిత్రసేనుని సోదరులు సత్యసేనుడు, సుషేణుడు నకులుని తో కలియబడ్డారు. నకులుడు మరొక రథం ఎక్కాడు. సత్యసేనుడు, సుషేణుడు ఇద్దరూ నకులుని మీదికి బలైములు విసిరారు. నకులుడు అవలీలగా వారు ఎక్కిన రథమునకు కట్టిన హయములను చంపాడు. సత్యసేనుడు మరొక రథం ఎక్కాడు. తన బాణములతో నకులుని విల్లువిరిచాడు. నకులుడు మరొక విల్లుతీసుకొని సుషేణుని కేతనం ఖండించాడు. అతని విల్లు విరిచాడు. వారిద్దరూ కలిసి నకులుని సారథిని చంపారు. నకులుని విల్లు ఖండించారు. నకులుడు శక్తి ఆయుధమును తీసుకొని సత్యసేనుడి మీద ప్రయోగించాడు. సత్యసేనుని తల తెగి కిందపడింది. అది చూచిన

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

సుషేణుడు నకులుని మీద బాణ వర్షము కురిపించాడు. నకులుడు భీముని పుత్రుడైన శ్రుతసోముని రథం ఎక్కాడు. మరొక విల్లు తీసుకొని సుషేణుని మీద శరములు వర్షంలా కురిపించాడు. ఒక అర్థ చంద్ర బాణంతో సుషేణుని తలను ఖండించాడు. అది చూచిన సుయోధనుని సైన్యం పారిపోయింది. శల్యుడు సింహంలా గర్జిస్తూ కౌరవ సేనలను పారిపోకుండా నిలువరించాడు. మరలా కౌరవ సేనలు పాండవ సేనలతో యుద్ధానికి తలపడ్డాయి. ధర్మరాజు ముందు రక్షణగా భీమసేనుడు, సాత్యకి, ధృష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండి, ఉపపాండవులు, నకుల సహదేవులు నిలబడ్డారు. శల్యుడు ముందు వారితో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. ఇంతలో పాంచాల వీరులు, ప్రభద్రక వీరులు శల్యుని చుట్టుముట్టారు. శల్యుడి వారినందరినీ తన శరవర్షంలో ముంచెత్తాడు.

వారందరూ యమసదనానికి ప్రయాణమయ్యారు. అది చూచి సుయోధనుడు ఎంతో ఆనందించాడు. ఇది చూచిన ధర్మరాజు శల్యుని ఎదుర్కొన్నాడు. శల్యుడు ఒక నారాచమును ధర్మరాజు శరీరమును చీల్చుకొని పోయేట్టు ప్రయోగించాడు. అది చూచిన భీముడు ఏడు బాణములు, సహదేవుడు 5 బాణములు, నకులుడు తొమ్మిది బాణములు, ఉపపాండవులు లెక్కలేనన్ని బాణములతో శల్యుని కొట్టారు. ఇది చూచి కృపాచార్యుడు, కృతవర్మ, శకుని, అతని కుమారుడు ఉలూకుడు, శల్యునికి సాయంగా వచ్చారు. శల్యుడు భీమసేనుని హయములను చంపాడు. భీముడు తన గద తీసుకొని రథము దిగి కౌరవ సేనలను తునుమాడుతున్నాడు, సహదేవుడు కూడా శల్యుని మీద ధారాపాతంగా బాణ వర్షము కురిపించాడు. కాని శల్యుడు తన బాణములతో సహదేవుని హయములను సంహరించాడు. శల్యుని కుమారుడు రుక్మాంగదుడు సహదేవుని ఎదుర్కొన్నాడు. సహదేవుడు కత్తి తీసుకొని తన రథం మీదినుండి కిందికి దూకి. రుక్మాంగదుని వైపు దూసుకు పోయాడు. అతని రథము మీదికి లంఘించి, సహదేవుడు తన కత్తితో రుక్మాంగదుని శిరస్సు ఖండించాడు. కుమారుని మరణము కళ్లారా చూచిన శల్యు డుకోపం తట్టుకోలేక పాండవ సైన్యమును తునుమాడుతున్నాడు. ధర్మరాజు మీద అతి క్రూరమైన బాణములను ప్రయోగించాడు. అది చూచిన భీమసేనుడు తన గద తీసుకొని కిందికి దూకి, శల్యుని రథమునకు కట్టిన హయములను చంపాడు. శల్యుడు భీముని మీదికి తోమరం విసిరాడు. అది భీమసేనుని గుండెలను చీల్చింది. భీమసేనుడు ఆ తోమరమును లాగి, దానితో శల్యుని రథ సారథిని మోదాడు.

ఆ దెబ్బకు సారథి మరణించాడు. శల్యుడు ముద్గర అనే ఆయుధము తీసుకొని రథము నుండి కిందికి దూకాడు. భీముడు కూడా శల్యుని తన గదాయుధముతో ఎదుర్కొన్నాడు. ఇరుపక్షముల సేనలూయుద్ధము ఆపి వారిరువురి గదాయుద్ధమును చూస్తున్నాయి. శల్యుడు, భీముడు, గుండ్రంగా తిరుగుతూ సింహగర్జనలు చేస్తూ, రెండు ఏనుగులు ఢీకొన్నట్టు ఢీకొంటున్నాయి. ఇరువురి గదా ఘాతములతో వారి ఇరువురి శరీరములు రక్తసిక్తములయ్యాయి. ఒక సమయంలో ఇద్దరూ ఒకరినొకరు కొట్టుకొని కిందపడ్డారు. మూర్ఛపోయారు. అది చూచిన

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

కృపాచార్యుడు అక్కడకు వచ్చి శల్యుని తన రథము మీద ఎక్కించుకొని అవతలకు తీసుకొని వెళ్లాడు.

ఇంతలో భీమసేనుడు మూర్ఛనుండి తేరుకున్నాడు.

శల్యుడు కనపడలేదు. పెద్దగా అరుస్తూ శల్యుని పిలుస్తున్నాడు. అది విన్న సుయోధనుడు తన సేనలతో వచ్చి భీమసేనుని ఎదుర్కొన్నాడు. ఇంతలో చేకితానుని ఆధ్యర్యంలో పొండవ సేన భీమసేనుని ముందుకు వచ్చి సుయోధనుని సేనను ఎదుర్కొంది. సుయోధనుడు ఒక ఈటెను తీసుకొని బలంగా చేకితానుని మీదికి విసిరాడు. ఆ ఈటె చేకితానుని వధించింది. ఇంతలో శల్యుడు తేరుకొని అక్కడకు చేరుకున్నాడు. శల్యుడు ధర్మజుని, సుయోధనుడు ధృష్టద్యుమ్నుని, అశ్వత్థామ అర్జునుని ఎదుర్కొన్నారు. అశ్వత్థామకు సాయంగా త్రిగర్త సైన్యము వచ్చింది. శల్యుడు అమితమైన శౌర్యంతో ధర్మరాజు మీద బాణములు ప్రయోగిస్తున్నాడు. ధర్మరాజు కూడా 14 బాణములు శల్యుని శరీరము నిండా గుచ్చాడు. శల్యుడు అత్యంత శక్తివంత మైన బాణమును ధర్మజుని వక్షస్థలములో గుచ్చాడు.. ధర్మరాజు కూడా విజృంభించి

భించి శల్యుని చక్ర రక్షకుని చంపాడు. తొమ్మిది

బాణములతో శల్యుని రథసారథిని చంపాడు. సాత్యకి, భీముడు చేది సేనలతో కలిసి శల్యుని మీద బాణవర్షము కురిపించారు. ఇంతలో నకుల సహదేవులు శల్యుని మీదికి వచ్చారు. శల్యుడు కూడా నకుల సహదేవుల శరీరముల నిండా బాణములతో కొట్టాడు. ధర్మరాజు శల్యుని కేతనమును విరిచి అతని శరీరం నిండా బాణములు గుచ్చాడు. శల్యుడు ఆ బాణములను ఖండించి, భీమసేనుడు, నకుల సహదేవులు, సాత్యకిని తన వాడియైన బాణములతో కొట్టాడు. సహదేవుడు తన మేనమామ శల్యుని అత్యంత క్రూరమైన బాణములతో కొట్టాడు. భీమసేనుడు, సాత్యకి, ధర్మరాజు కూడా శల్యుని చుట్టుముట్టి అతనిని బాణ పరంపరలతో ముంచెత్తారు. శల్యుని శరీరం నుండి రక్తం ధారాపాతంగా ప్రహిస్తూ ఉంది. కాని శల్యుడు తగ్గలేదు. తన బాణములతో ధర్మరాజు వింటిని ఖండించాడు. ధర్మరాజు మరొక విల్లుతీసుకొని తన అత్యంత ప్రతిభావంతమైన బాణములతో శల్యుని హయములను, సారథిని కొట్టాడు. శల్యుడు కోపించి ధర్మరాజు మూర్ఛపోయేట్లు కొట్టాడు. అది చూచి సాత్యకి వచ్చి శల్యుని ఎదుర్కొన్నాడు. శల్యుడు కోపించి సాత్యకి ధనుస్సు నరికాడు. నకులుని, భీముడిని, సహదేవుడిని ఒక్కొక్కరిని మూడేసి బాణములతో కొట్టాడు. ఇంతలో ధర్మరాజు మూర్ఛనుండి లేచాడు. తన ముద్గరతో శల్యుని కొట్టాడు. అదే సమయములో భీముడు బల్లెమును, నకులుడు శక్తిని, సహదేవుడు గదాయుధమును ఒకేసారి ప్రయోగించారు. శల్యుడు కోపించి తన బాణములతో ఆ ఐదుగు వీరులను మూర్ఛపోయేట్లు కొట్టాడు. శల్యుని పరాక్రమానికి ఆ ఐదుగురు చచ్చారు అనుకున్నాడు సుయోధనుడు. సాత్యకి,

నకుల సహదేవులు వెనువెంటనే మూర్ఛనుండి

తేరుకొని శల్యునితో పోరాడుతున్నారు. ఇంతలో ధర్మరాజు శల్యుని మరొక చక్రరక్షకుని

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

చంపాడు. చక్రరక్షకులు లేకపోయినా శల్యుడు మొక్కవోని ధైర్యముతో పాండవులతో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. ఆ ఐదుగురు వీరులను రక్తంకారేట్టు కొట్టాడు. అది చూచి ధర్మరాజు ఎంతో దుఃఖించాడు. "శ్రీకృష్ణుడు నిజం చెప్పాడు. శల్యుని పరాక్రమాన్ని తట్టుకోవడానికి భీమునికి కూడా వల్లకావడం లేదు. ఇంక తానే శల్యుని సంహరించాలి." అని అనుకున్నాడు. తన సేనలను చేయి ఊపి పిలిచాడు. కాని శల్యుడు భీమ, నకుల, సహదేవ, సాత్యకి, ధృష్టద్యుమ్నులను, ధర్మరాజును తన బాణములతో కప్పివేసాడు. ధర్మరాజాదులకు ది క్కు తోచలేదు. ఇది ఇలా ఉండగా, అశ్వత్థామ నాయకత్వంలో సంశప్తకులు అర్జునునితో యుద్ధం చేస్తున్నారు. అశ్వత్థామ సంశప్తకులతో కలిసి అర్జునుడిని రక రకాల బాణములతో, చిత్రవిచిత్రములైన అస్త్ర శస్త్రములతో చికాకు పరుస్తున్నాడు. అర్జునునికి పట్టరానికోపం వచ్చింది. తను కూడా విజృంభించాడు. సంశప్తకులను చించి చెండాడుతున్నాడు. వారి హయములను చంపాడు. కేతనములు విరిచాడు. ధనుస్సులు విరగొట్టాడు. కవచాలను బేధించాడు. ఆ ప్రకారంగా 2,000 మంది సంశప్తకులను చంపాడు అర్జునుడు. అశ్వత్థామ అర్జునునితో స్వయంగా యుద్ధానికి వచ్చాడు. అశ్వత్థామ 12 బాణములతో అర్జునుని, 10 బాణములతో కృష్ణుని కొట్టాడు. గురుపుత్రుడు,

బ్రాహ్మ ణుడు, అయిన అశ్వత్థామకు మనసులోనే

నమస్కరించాడు. అర్జునుడు. అశ్వత్థామ హయములను చంపాడు. అతని సారథిని చంపాడు. అశ్వత్థామ ముసలమును, పరిఘను అర్జునుని మీద ప్రయోగించాడు. అర్జునుడు ఆ ముసలము, పరిఘను తునా తునకలు చేసాడు. అత్యంత శక్తిమంతమయిన మూడు బాణములను అశ్వత్థామ శరీరంలో నాటాడు. ఇది చూచిన సంశప్తకులు అశ్వత్థామను దాటుకొని అర్జునుని మీదికి దూకారు. ఇంతలో సురభుడు అనే పాంచాల రాకుమారుడు అశ్వత్థామను ఎదుర్కొన్నాడు. అశ్వత్థామ ఒకే ఒక బాణంతో సురభుని తల నరికాడు. మరలా అర్జునుని తో యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడయ్యాడు. సుయోధనుడు ధృష్టద్యుమ్నుని ఎదుర్కొన్నాడు. వాడియైన ఐదు బాణములు ప్రయోగించాడు. దానికి ప్రతిగా ధృష్టద్యుమ్నుడు 70 బాణములు సుయోధనుని మీద ప్రయోగించాడు. ఇది చూచిన సుయోధనుని తమ్ములు అన్నకు సాయంగా వచ్చి ధృష్టద్యుమ్నుని తో యుద్ధం చేస్తున్నారు. తో ధృష్టద్యుమ్నుడు మహా కోపంతో ఊగి పోతూ సుయోధనుని తమ్ములమీద మిక్కిలి వాడియైన అస్త్రములను ప్రయోగించాడు. శిఖండి, ప్రభద్రకులు కృపాచార్యుని, కృతవర్తను, ఎదుర్కొన్నారు. శల్యుడు ధర్మరాజు, భీముడు, నకుల సహదేవులను ఎదుర్కొంటున్నాడు. ఇరుపక్షముల మధ్య పోరు ఘోరంగా సాగుతూ ఉంది. నకులుడు 10 బాణములను శల్యుని గుండెలకు గురిచూచి కొట్టాడు. శల్యుడు నకులుడి మీద మూడు బాణములు వేసాడు. నకులుని విల్లు విరిచాడు. నకులుడు మరియొక విల్లు తీసుకున్నాడు. ఆ ఐదుగురూ ఒక్కొక్కటిగా శల్యుని ఎదుర్కొన్నారు. కాని శల్యుడు ఇంకక, వారి నందరినీ తన బాణములతో నొప్పించాడు. ఇది చూచిన సుయోధనుడు తన బలములతో శల్యునికి సాయంగా వచ్చాడు. కృష్ణార్జునులు తమ తమ సైన్యములను ఒక చోట సమీకరించారు.

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

అర్జునుడు కృ పాచార్యుడు, కృతవర్తలను, సహదేవుడు శకునిని, ఉపపాండవులు కౌరవ పక్షమున పోరుతున్న మిత్ర రాజులను, శిఖండి అశ్వత్థామను, భీమసేనుడు తన సమజ్ఞ అయిన సుయోధనుని, ఎదుర్కొన్నాడు. ధర్మరాజు తన వెంట నకులుడు రాగా, శల్యుని ఎదుర్కొన్నాడు. ఇరు పక్షముల మధ్య పోరు తీవ్రంగా సాగుతూ ఉంది. శల్యుడు మహా క్రోధంతో ఎక్కడ చూచినా తానే అయి యుద్ధం చేస్తున్నాడు. అప్పటికి మధ్యాహ్నం అయింది. సూర్యుడు ఆకాశం మధ్యలో నిలబడి ఆఖరి రోజు యుద్ధం చూస్తున్నట్టు ప్రకాశిస్తున్నాడు. రణరంగంలో కూడా మరొక సూర్యుడు ఉన్నాడా అని భ్రమ కలిగేట్లు శల్యుడు అత్యంత పరాక్రమంతో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. శల్యుని ధాటికి ఆగలేక, పాండవుల సేనలు వెనుకంజ వేస్తున్నాయి. అది చూచిన ధర్మరాజు తన చేతులు ఊపుతూ వారికి ఉత్సాహం కలుగ చేస్తున్నాడు. తన తమ్ములను దగ్గరకు పిలిచాడు. "మీరందరూ మీ మీ పరాక్రమాలకు అనుగుణంగా భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ మొదలగు వీరులను చంపారు. ఈ రోజు నేను మహా వీరుడైన శల్యుని చంపుతాను. అది ఎలాగంటే వినండి. నా రథమునకు నకులుడు, సాత్యకి, కుడి వైపున, సహదేవుడు, ధృష్టద్యుమ్నుడు ఎడమవైపునా రక్షకులుగా నిలవాలి. నా వెనక అర్జునుడు నిలుస్తాడు. నాముందు భీమసేనుడు ఉంటాడు. ఎందుకంటే శల్యునికి రక్షకులుగా కృ పాచార్యుడు, కృతవర్త, శకుని, అశ్వత్థామ నిలుస్తారు. వారికి దీటుగా మీరు నిలవాలి." అని ఆదేశించాడు. ధర్మరాజు మాట ప్రకారము పాండవులు, ధృష్టద్యుమ్నుడు నిలిచారు. ఇది చూచిన సుయోధనుడు శల్యునికి రక్షణగా అశ్వత్థామ, కృపాచార్య, కృతవర్తలను, శకునిని నియమించాడు. ధర్మరాజు, శల్యుని ఎదుర్కొన్నాడు. పోరు ఘోరంగా సాగుతూ ఉంది. సుయోధనుడు భీమునితో యుద్ధానికి దిగాడు. భీముడి విలు విరిచాడు. అతని కేతనము పడగొట్టాడు. భీమసేనుడు కోపించి సుయోధనుని గుండెలకు గురిపెట్టి శక్తి ఆయుధమును ప్రయోగించాడు. సుయోధనుడు తన రథము మీద పడి మూర్ఛపోయాడు. మరొక బాణంతో భీముడు సుయోధనుని రథసారథిని చంపాడు. సారథి లేని గుర్రములు సుయోధనుని రథమును ఎటో లాక్కుని వెళ్లాయి. అర్జునుడు అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృత వర్తల ను ఎదుర్కొన్నాడు. శల్యుని సైన్యము ధర్మరాజును చుట్టుముట్టింది. ధర్మరాజు కోపించి విజృంభించాడు. రథములు విరుగుతున్నాయి. హయములు, గజములు చచ్చి పడుతున్నాయి. రణభూమి అంతా కళేబరములతో నిండిపోయింది. ధర్మరాజు శల్యుడు తమ తమ శంఖములు పూరించారు. ఒకరి మీద ఒకరు అస్త్ర శస్త్రములు ప్రయోగించు కుంటున్నారు. ఇరువురి శరీరములనుండి రక్తము ధారలుగా ప్రవహిస్తూ ఉంది. శల్యుడు ధర్మరాజు విల్లు విరిచాడు. ధర్మరాజు మరొక విల్లు తీసుకొని శల్యుని విల్లు విరిచాడు. శల్యుడు ఊపిరి సలపకుండా అతని మీద 300 బాణములు ప్రయోగించాడు. శల్యుని రథమునకు కట్టిన గుర్రములను చంపాడు. అతని కేతనము పడగొట్టాడు. శల్యుడు రథము మీద కూల బడ్డాడు. అది చూచిన అశ్వత్థామ శల్యుని తన రథము మీదికి చేర్చి, దూరంగా తీసుకొని వెళ్లాడు. శల్యుడు పడి పోగానే ధర్మరాజు

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

పాలికేకలు పెడుతూ విజృంభించాడు.

కారవ సైన్యమును తరుముతున్నాడు. ఇంతలో శల్యుడు మూర్ఖునిండి తేరుకొని మరియొక రథము మీద ఎక్కి మరలా ధర్మరాజుని ఎదుర్కొన్నాడు. అప్పుడు, ధృష్టద్యుమ్నుడు, సాత్యకి, నకుల సహదేవులు శల్యుని ఎదుర్కొన్నారు. శల్యుడు వారి నందరినీ తన వాడియైన బాణములతో కొట్టి వారిని పక్కకు తప్పించి, మరలా ధర్మరాజును ఎదుర్కొన్నాడు. ధర్మరాజు అత్యంత వాడి యైన బాణములు శల్యుని గుండెలకు గురి చూచి కొట్టాడు. అది చూచిన సుయోధనుడు తన సేనలను శల్యునికి సాయంగా పంపాడు. వారి అండ చూచుకొని శల్యుడు విజృంభించాడు. ధర్మరాజు దేహంలో ఏడు భయంకరమైన బాణములు నాటాడు. సుయోధనుని సేనలు భీమునితో పోరుతున్నాయి. ధర్మరాజు తొమ్మిది బాణములను శల్యుని శరీరంలో గుచ్చాడు. ఈ ప్రకారము శల్యుడు ధర్మరాజు ఒకరితో ఒకరు తీసిపోకుండా పోరుతున్నారు.

శల్యుడు ఒక బలమైన బాణమును ధర్మరాజుని గుండెలకు గురి పెట్టి కొట్టాడు. ధర్మరాజు శల్యుని తన బాణములతో మూర్ఖుని యేట్లు కొట్టాడు. అంతలోనే తేరుకొని, శల్యుడు ధర్మరాజు మీద బాణ ప్రయోగం చేసాడు. ధర్మరాజు శల్యుని కవచమును చీల్చాడు. శల్యుడు ధర్మరాజుని విల్లు ఖండించాడు. ధర్మరాజు మరియొక విల్లు తీసుకొని శల్యుని శరీరం నిండా శరములతో నింపాడు. శల్యుడు తన బాణములతో ధర్మరాజు, భీమసేనుని కవచములను చీల్చాడు. ఇంతలో కృపాచార్యుడు ధర్మరాజు సారథిని కొట్టాడు. శల్యుడు ధర్మరాజు రథమునకు కట్టిన హయములను చంపాడు. ధర్మరాజు విరధుడయ్యాడు.

ధర్మరాజు తనలో తాను ఇలా అనుకున్నాడు. "శ్రీ కృష్ణుడు నన్ను శల్యుని చంపమని నియోగించాడు. ఆ మహానుభావుని మాట వమ్ము అయేట్లు ఉంది. ఏంచెయ్యాలి? ఇంక నాకు ఆ పరమేశ్వరుడే దిక్కు. "అంటూ రథం మీదినుండి పరమేశ్వరుని ఇలా ప్రార్థించాడు. " ఓ పరమేశ్వరా! నీవు త్రినేత్రుడవు. త్రిచూలధారివి. నిర్గుణుడివి. నిరాకారుడివి. సృష్టి, స్థితి, లయకారకుడివి. త్రిభువనములకు పూజనీయుడివి. నిన్ను నేను ఆశ్రయిస్తున్నాను. నన్ను ఈ గండంనుండి బయట పడ వేయుము." అని మనస్ఫూర్తిగా పరమేశ్వరుని ప్రార్థించాడు. మెల్లగా పైకి లేచాడు. శల్యుని మీద శర ప్రయోగం చేసాడు. ధర్మరాజు శక్తిహీనుడయ్యాడు అని గమనించాడు శల్యుడు. రెట్టించిన ఉత్సాహంలో ధర్మరాజు మీద బాణములు వదిలాడు. అప్పుడు భీమసేనుడు మధ్యలో వచ్చి శల్యుని విల్లు విరిచాడు. అతని హయములను చంపాడు. శల్యుని రథ సారథిని చంపాడు. శల్యుడు కూడా విరధుడు అయ్యాడు. శల్యుడు తన కత్తిడాలు తీసుకొని, భీమసేనుని విడిచి ధర్మరాజు మీదికి విజృంభించాడు. పాదచారియై తన మీదికి వస్తున్న శల్యుడిని చూచాడు. ధర్మరాజు. తన ఒంట్లోని శక్తినంతా చేతుల్లోకి తెచ్చుకున్నాడు. "శ్రీకృష్ణుడు నన్ను శల్యుడిని చంప మన్నాడు. ఈ శల్యుడు నా వంతు" అని మనస్సులో ధృ ఢంగా సంకల్పించాడు. పూర్వము తనకు పరమశివుడు ప్రసాదించిన శక్తి

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

ఆయుధమును బయటకు తీసాడు. అప్పటి దాకా దానిని భక్తితో పూజిస్తున్నాడు. ఆ శక్తి ఆయుధమునకు భక్తితో నమస్కరించాడు. ధర్మరాజు కళ్లలో నిప్పులు కురిసాయి. ముఖం భయంకరంగా తయారయింది. క్రోధం పెల్లుబికింది. ప్రళయకాల రుద్రుని లాగా విజృంభించాడు. తన శక్తి కొద్ది ఆ శక్తి ఆయుధాన్ని తన మీదికి వస్తున్న శల్యుని మీదికి బలంగా విసిరాడు. ఆ శక్తి నిప్పులు వెదజల్లుతూ శల్యుని మీదికి దూసుకుపోయింది. అతని కవచమును చీల్చింది. శల్యుని గుండెలో నుంచి దూసుకుపోయి భూమిలోకి ప్రవేశించింది. శల్యుని శరీరము లోనుండి రక్తం ధారాపాతంగా స్రవించింది. మొదలు నరికిన చెట్టు వలె శల్యుడు నేలమీద బోర్లా పడ్డాడు.

శల్యుని ప్రాణవాయువులు అనంత వాయువులలో కలిసిపోయాయి. శల్యుని మరణాన్ని కళ్లారా చూచిన శల్యుని తమ్ముడు కోపంతో ఊగి పోయాడు. ధర్మరాజును తన సైన్యంతో చుట్టుముట్టాడు. ధర్మరాజు అతని మీదికి ఒక పదునైన బలైం విసిరి అతని తలను ఖండించాడు. శల్యుడు, అతని సోదరుడు, మరణాన్ని చూచి కారవ సేనలు పారిపోసాగాయి. సాత్యకి కారవ సేనను తరుముతున్నాడు. ఇది చూచిన కృతవర్మ సాత్యకిని ఎదుర్కొన్నాడు. (ఇద్దరూ యాదవ వీరులే. ఇద్దరూ శ్రీకృష్ణునికి బంధువులే). కృతవర్మ సాత్యకి విల్లు విరిచాడు. సాత్యకి మరొక ధనుస్సు తీసు కున్నాడు. కృతవర్మ రథమునకు కట్టిన హయములను, రథసారథిని చంపాడు. ఇది చూచిన కృపాచార్యుడు కృతవర్మను తన రథం మీద ఎక్కించుకొని తీసుకొని వెళ్లాడు. సాత్యకి పరాక్రమానికి తట్టుకోలేక కారవ సైన్యం పారిపోయింది. పాండవ సైన్యం కారవ సేనను వెంటాడుతూ ఉంది. సుయోధనుడు ఒక్కడే పాండవ సేనకు ఎదురు నిలిచాడు.

మరొక రథమును సమకూర్చుకొని మరలా కృతవర్మ అక్కడకు వచ్చాడు. మరలా ధర్మరాజును ఎదిరించాడు. ధర్మరాజు కోపంతో కృతవర్మ గుర్రములను | చంపాడు. అశ్వణామ కృతవర్మను తన రథం మీద ఎక్కించుకుని పక్కకు తీసుకొని వెళ్లాడు.. ధర్మరాజు ఆరు బాణములతో కృపాచార్యుని కొట్టాడు. కృపాచార్యుడు 16 బాణములతో ధర్మరాజును కొట్టాడు. సుయోధనుడు తన ఏనుగును ఎక్కి సైన్యమును ప్రోత్సహిస్తూ యుద్ధ భూమి అంతా తిరుగుతున్నాడు. సుయో ధనుని మాటలతో ధైర్యం తెచ్చుకున్న కారవ సేనలు పాండవ సేనలను ఎదిరించారు. సుయోధనుని అండ చూచుకొని శల్యుని బంధువులు ధర్మరాజుమీదికి దూకారు. కాని సుయోధనుడు వారిని వారింపాడు. "తొందర పడకండి. నా వెనుక నిలవండి. మనమందరం ధర్మరాజును ఎదిరిద్దాము. ' అని అరుస్తున్నా లెక్కచెయ్యకుండా వారు ధర్మరాజు మీదికి దూకారు. ఇంతలో భీముడు, నకుల సహదేవుడు, ఉప పాండవులు, సాత్యకి, ధృష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండి తమ తమ బలాలతో వారిని చుట్టుముట్టారు. అది చూచిన శకుని సుయోధనునితో "సుయోధనా! శల్యుని బంధువుల నందరినీ పాండవ వీరులు చంపుతారు. వారిని కాపాడవయ్యా." అని అరిచాడు. దానికి సుయోధనుడు "నేనేం చెయ్యను. వాళ్లు నా మాట కూడా వినకుండా వెళ్లారు. ఫలితం

మహా భారతము శత్రు పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

అనుభవిస్తారు." అని అన్నాడు నిర్వేదంగా. "అది కాదు సుయోధనా! వారు నిన్ను నమ్మి నీ పక్షాన యుద్ధం చెయ్యడానికి వచ్చారు. వారు ఆపదలో ఉన్నప్పుడు నువ్వే కదా రక్షించాలి." అని అన్నాడు శకుని మాటలు విన్న సుయోధనుడు "సరే వెళుతున్నాను. వారిని రక్షిస్తాను." అని తన సేనలతో ముందుకు దూకాడు. కాని అప్పటికే ఆలస్యం అయిపోయింది. సాత్యకి, భీమసేనుడు, నకులసహదేవులు మొదలగువారు శత్రుని బంధుగణమును నిశ్చేసంగా యమసదనమునకుపంపారు. అది చూచిన సుయోధనుని సైన్యకు వెనుకకు తిరిగి పారిపోసాగింది. కౌరవ సేనలలో నిరాశ నిస్పృహ ఆవరించాయి. ఇంక ఈ కురు సామ్రాజ్యానికి అభిపతి ధర్మరాజు సుయోధనుని పతనం తథ్యం అని నిర్ణయించుకున్నారు. అది చూచాడు సుయోధనుడు. ఏనుగును దిగి ఒక రథం ఎక్కాడు. తన సైన్యం మధ్య తిరుగుతూ వారికి ధైర్యం కలిగించే మాటలు చెబుతూ వారిని యుద్ధోన్ముఖులను చెయ్యడానికి శాయశక్తులా ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. "సైనికులారా! వెనుకకు మరలండి. విజయమో వీరస్వర్గమో తేల్చుకొంది. పిరికి పందెలా పారిపోకండి. మీరుపారి పోయినంత మాత్రాన శత్రువులు మిమ్ములను విడువరు.

తరిమి తరిమి చంపుతారు. అలాంటి దిక్కులేని చావు చచ్చేకంటే, వీరోచితంగా పోరాడి మరణించండి. వీరస్వర్గము పొందండి మన బలం ఎక్కువగా ఉంది. పొండవుల సైన్యం తక్కువగా ఉంది. తప్పకుండా మనమే గెలుస్తాము. రండి వెనక్కు తిరగండి." అని అరుస్తున్నాడు.

ఆ మాటలకు కౌరవ సేనలో ధైర్యోత్సాహాలు పెల్లుబికాయి. వారందరూ రణభూమికి తిరిగి వచ్చారు. అందరూ కలిసి భీమసేనుని చుట్టుముట్టారు. భీముడు తన గద తీసుకొని కౌరవ సేనలను మారణ హోమం చేసాడు. ఒకే దెబ్బకు 21,000 వేలమందిని చంపాడు. మరొక పక్కనుండి అర్జునుడు కౌరవ సేనలకు తన గాండీవం నుండి వెలువడే బాణాల రుచి చూపిస్తున్నాడు. నకులుడు, సహదేవుడు, సాత్యకి కలిసి శకుని ని ఎదుర్కొన్నారు. శకుని కూడా వారిని ధైర్యంతో ఎదిరించాడు. ఇంతలో సాళ్వుడు ఒక ఏనుగు మీద ఎక్కి పొండవ సేనలో ప్రవేశించాడు. పొండవ సేనలను కకావికలు చేస్తున్నాడు.

సాళ్వుడు ధృష్టద్యుమ్నుని ఎదుర్కొన్నాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు తన బాణములతో సాళ్వుని ఏనుగు కుంభస్థలము మీద కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు ఆ ఏనుగు పారి పోయింది. కాని సాళ్వుడా ఆ మదగజమును మరలా దారిలోకి తెచ్చుకొని ధృష్టద్యుమ్నుని మీదికి దూకాడు. సాళ్వుని ఏనుగు ధృష్టద్యుమ్నుడు ఎక్కిన రథమును తన తొండముతో పైకి ఎత్తింది. ఇది గమనించిన ధృష్టద్యుమ్నుడు తన గద తీసుకొని రథమునుండి కిందికి దుమికాడు. భీముడు, శిఖండి, సాత్యకి కూడా సాళ్వుని ఎదు ర్కొన్నారు. సాళ్వుడు కూడా అత్యంత ధైర్యసాహసములతో వారిని ఎదుర్కొన్నాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు తన గదతో ఆ ఏనుగు కుంభస్థలము మీద కొట్టాడు. సాళ్వుడు ఎక్కిన ఏనుగు కిందపడిపోయింది. సాత్యకి ఒకే ఒక బాణంతో సాళ్వుని శిరస్సును ఖండించాడు. సాళ్వుని మరణం చూచి కౌరవ సైన్యము పారిపోసాగింది. కృతవర్త తన సైన్యమునకు ధైర్యవచనములు చెబుతూ మరలాయుద్ధమునకు

మహా భారతము శత్రు పర్వము వ్రథమాశ్వాసము

సన్నద్ధము చేస్తున్నాడు. సాత్యకి ఎనిమిది వాడియైన శరములతో కృతవర్తను కొట్టాడు. కృతవర్త సాత్యకి విల్లును విరిచాడు. సాత్యకి మరొక విల్లుతీసుకొని కృతవర్త హయములను, సారథిని చంపాడు. విరధుడైన కృతవర్త ఒక శూలము తీసుకొన్నాడు. ఇది చూచి కృపాచార్యుడు వెంటనే తన రథము మీదికి కృతవర్తను లాక్కొన్నాడు.

అప్పటికి కురుసైన్యము చెల్లాచెదరయింది. నీ కుమారుడు సుయోధనుడు మాత్రము ఒంటరిగా పాండవులను ఎదుర్కొన్నాడు. పాండవ పక్షమున కల పేరుగల వీరులందరూ ఒక్కచోట చేరి సుయోధనుని ఎదుర్కొన్నారు. సుయోధనుడు ఎక్కడ చూచినా తానే అయి పాండవులతో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. ధర్మరాజు మీద 100 బాణములు, భీమసేనుడిమీద 70 బాణములు సంధించాడు. సహదేవుని విల్లు విరిచాడు. సహదేవుడు మరొక విల్లు తీసుకొని తన సైన్యముతో సుయోధనుని ఎదిరించాడు. కురు సైన్యము వ్రాణముల మీద ఆశ వదులుకొని యుద్ధం చేస్తున్నారు. ఇంతలో శకుని ధర్మరాజు ఎక్కిన రథమునకు కట్టిన గుర్తములను చంపాడు. సహదేవుడు వెంటనే ధర్మరాజుని తన రథము మీద ఎక్కించు కున్నాడు. ధర్మరాజు తన బాణములతో శకునిని కప్పివేసాడు. శకుని కుమారుడు ఉలూకుడు నకులునితో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. సాత్యకి కృతవర్తతో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. సుయోధనుడు ధృష్టద్యుమ్నుని విల్లు నరికాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు మరియొక విల్లు తీసుకొని సుయోధనుని మీద బాణవ్రయోగం చేసాడు. ఇంతలో ద్రౌపది పుత్రులు ఐదుగురు సుయోధనుని, పంచేంద్రియములు అజ్ఞానిని (మూర్ఖుని) ఎదుర్కొన్నట్లు, ఎదుర్కొన్నారు. (పాండవులు పంచభూతములకు ప్రతీకలు. పంచభూతములకు అభిష్టాన దేవతలు యముడు, ఇంద్రుడు, వాయువు, అశ్వినులు. శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు వాటి యొక్క గుణములు. కుంతీ దేవి ప్రకృతి స్వరూపిణి. ద్రౌపది శక్తి స్వరూపిణి. పంచభూతములు శక్తితో సంయోగము చెందినపుడు పుట్టినవారు ఉప పాండవులు. వారు పంచేంద్రియములకు ప్రతీకలు. సుయోధనుడు అన్ని తెలిసిన అజ్ఞాని. మూర్ఖుడు. అందుకని పంచేంద్రియములకు చిక్కిన మూర్ఖుడిలాగా ఉపపాండవులకు సుయోధనుడు చిక్కాడు అని తిక్కన భావార్థము.

ధర్మరాజు మూడు శరములతో కృపాచార్యుని కొట్టాడు. నాలుగు బాణములతో శ్రీ కృతవర్త హయములను చంపాడు. అశ్వత్థామ కృతవర్తను తన రథము మీద ఎక్కించుకొని తీసుకొని పోయాడు.

సుయోధనుడు ఏడు వందల రథములతో ఒక్కసారిగా ధర్మరాజును చుట్టుముట్టాడు. శిఖండి విజృంభించి ఆ రథములను తన బాణములతో ఖండించాడు. శకుని తన సేనలతో ధర్మరాజును ఎదుర్కొన్నాడు. ధర్మరాజు సహదేవుని చూచి శకునిని ఎదుర్కొమ్మని ఆదేశించాడు. శకుని, సహదేవుల మధ్య యుద్ధం ఘోరంగా సాగుతూ ఉంది. ఇరు పక్షములలో ఐదు వేల మూడు వందల హయములు నేలకూలాయి. యుద్ధ భూమి అంతా పీనుగుల పెంట అయింది. మిగిలిన 700 హయములతో శకుని తప్పించుకున్నాడు.

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

వెంటనే సుయోధనుని వద్దకు పోయి అతనితో ఇలా అన్నాడు. "సుయోధనా! ముందు మనము పాండవుల గజబలమును ఆశ్వివ బలమును తుదముట్టించాలి. తరువాత కాల్యలమును నాశనము చెయ్యవచ్చు." శకుని మాటలు విని సుయోధనుడు వెంటనే తన గజబలమును, ఆశ్విక బలమును సమాయత్తం చేసాడు. ఇది చూచి అర్జునుడు కృష్ణుని చూచి ఇలా అన్నాడు. "కృష్ణా! ఈ 18 రోజుల యుద్ధంలో కౌరవ సైన్యము పూర్తిగా రూపు మాసి పోయింది. కాని వీరికి ఇంకా బుద్ధిరాలేదు. నాడు భీష్ముడు పడిపోయిన రోజునైనా వీరు సంధి చేసుకొన వలసినది. కాని సుయోధనుని మూర్ఖత్వము అందుకు సమ్మతించ లేదు. భీష్ముని పతనము తరువాత కూడా సుయోధనుడు యుద్ధం కొనసాగించడం మూర్ఖత్వమే అయింది. సర్వనాశనము అయింది. కనీసం ద్రోణుడు, జయద్రథుడు, భగదత్తుడు, మున్నగు వారి మరణములను కళ్లారా చూచి అయినా సుయోధనుని మనసు మారలేదు. అతడు ఎవరి మాట లక్ష్యపెట్టలేదు. కనీసం తన ఆస్తులు దుశ్శాసన, కర్ణుల చావు చూచి కూడా అతనికి బుద్ధిరాలేదు. ఆఖరుడు శల్యుని చావు చూచికూడా యుద్ధం కొనసాగిస్తున్నాడు. అతని మూర్ఖత్వం ఏమనాలి? సుయోధనుడు తన శరీరంలో ప్రాణం ఉన్నంత వరకూ రాజ్యములోభాగము ఈయడు అని స్పష్టంగా తేలిపోయింది. కాబట్టి సుయోధనుని మరణం తప్పదు." అని అన్నాడు. అప్పుడు కృష్ణుడు అర్జునునితో "అర్జునా! నేను మీ ఇరువురికి సంధి చేయడానికి కురు సభము వెళ్లినపుడు విదురుడు ఇదేమాట అన్నాడు. "కృష్ణా! నీవు ఇక్కడకు ఏల వచ్చావయ్యా? ఈ సుయోధనుడు వివేక హీనుడు దుర్మదాంధుడు. సుయోధనుడు మంచి మాటలతో రాజ్యభాగము ఇయ్యడు. కాబట్టి యుద్ధమే ఉచితము." అని అన్నాడు. అది ఒకటేకాదు. సుయోధనుడు జన్మించినపుడు మహామునులు అప్పుడు జరిగిన ఉత్సాహములు చూచి ఇతడు "సమస్త రాజలోకమునకు క్షయకారకుడవుతాడు." అని చెప్పారు. అది అక్షరాలా నిజమయింది." అని అన్నాడు కృష్ణుడు. "అవును కృష్ణా! సుయోధనుని మూర్ఖత్వము, స్వార్థము అతను చావుతో కాని వదలదు. అందుకనే సైన్యము అంతా క్షీణించినా ఇంకా యుద్ధం కొనసాగిస్తున్నాడు." అని అన్నాడు అర్జునుడు.

ఈ ప్రకారము విశ్లేషించిన కృష్ణార్జునులు, శేషించిన కురు సేనలతో యుద్ధమునకు తలపడ్డారు. అర్జునుని ధాటికి ఆగలేక కౌరవ సేనలు పారిపోతున్నాయి. సుయోధనుడు వారికి ధైర్యము చెబుతూ చేయి ఊపుతూ వారిని యుద్ధమునకు పురికొల్పుతున్నాడు. మరొక పక్క ధృష్టద్యుమ్నుడు, శతానీకుడు కౌరవ సేనను తమ తమ బాణములతో తుదముట్టిస్తున్నారు. సుయోధనుడు ధృష్టద్యుమ్నుని తన బాణములతో వక్షస్థలము మీద ' కొట్టాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు తన వాడి యై న బాణములతో సుయోధనుని హయములను చంపి, సారథిని పడకొట్టాడు. సుయోధనుడు రథము దిగి తన గుర్రమును ఎక్కాడు. తన గజబలముతో అర్జునుని ఎదుర్కొన్నాడు. అప్పుడు అర్జునుడు సుయోధనుని గజబలము మీద బాణవర్షము కురిపించాడు. మరొక పక్క గద ధరించి భీమసేనుడు సుయోధనుని గజబలమును నిర్మూలిస్తున్నాడు. ఇది చూచి ధర్మరాజు, నకులుడు సహదేవుడు అక్కడకు

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

చేరుకున్నారు. వీరి మధ్య సుయోధనుడు చిక్కుపడిపోయాడు.

సుయోధనుడు కనపడనందున అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు సుయోధనుడు పాండవుల చేతిలో మరణించాడేమో అని భ్రమ పడ్డారు. వారు సుయోధనుని కొరకు వెతుకుతూ శకుని దగ్గరకు చేరుకున్నారు. మిగిలిన వారు మాత్రం సుయోధనుని కొరకు వెదకడం వృధా. సుయోధనుడు చచ్చినా ఒకటే బతికినా ఒకటే అని అనుకున్నారు. భీముడు ఒక పక్కనుండి కౌరవ సేనలో ఉన్న గజబలమును నాశనం చేస్తున్నాడు. అది చూచి చావగా మిగిలిన కౌరవ సేనలు భీమసేనుని చుట్టుముట్టాయి. భీముడు ఆగ్రహోదగ్గు డయ్యాడు. తన గదతో వారిని చావమోదాడు. 500 రథములను, 700 ఏనుగులను, 800 హయములను, 10000 సైనికులను చంపాడు. మిగిలిన వారు భీమసేనుని వంక చూడ్డానికి కూడా సాహసించడం లేదు. ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! భీమసేనుడు నీకుమారులైన దుర్తర్షణుడు, శ్రుతాంతుడు, జైత్తుడు, భూరిబలుడు, జయత్సేనుడు, సుజాతుడు, దుర్విహుడు, దుర్విమోచనుడు, అరిహుడు, దుష్పథర్షుడు, శ్రుతపర్షుడు, మహాబాహుడు మొదలగు వారిని చంపాడు. సుయోధనుని నూరుగురు తమ్ములలో ఒక్కడే మిగిలాడు. వాడి పేరు సుదర్శనుడు. కొద్దిపాటి సైన్యముతో సుయోధనుడు, సుదర్శనుడు మిగిలారు. వారిని చూచి శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో ఇలా అన్నాడు. "అర్జునా! శత్రు వినాశం దాదాపు పూర్తి అయింది. ఇంక సుయోధనుడు, అతని తమ్ముడు సుదర్శనుడు కొద్దిపాటి సైన్యము మిగిలారు. ఇంక సుయోధనుని వధ మాత్రం మిగిలింది. అది కూడా పూర్తి గావించి కీర్తిమంతుడవు కా!" అని అన్నాడు.

"కృష్ణా! ఇంకా శకుని మిగిలి ఉన్నాడు. అతని వెంట 200 రథములు, 100 ఏనుగులు, 2000 కాల్బలము, 500 హయములు ఉన్నాయి. ఇంకా కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ, కృతవర్తకూడా మిగిలారు. వీరంతా నాకు ఒక లెక్కకాదు. తృటిలో సంహరిస్తాను." అని పలికాడు అర్జునుడు. కృష్ణుడు రథమును సుయోధనుని వంక పోనిచ్చాడు. సహదేవుడు, భీముడు సుయోధనుని చంపడానికి చెరి ఒక పక్క నుండి వచ్చారు. ఇంతలో శకుని తన సైన్యముతో వచ్చి వారి ముందు నిలిచాడు. శకుని, సుశర్షుడు అర్జునుని, సుదర్శనుడు భీమసేనుని, సుయోధనుడు సహదేవుని ఎదుర్కొన్నారు.

సుయోధనుడు ఒక బలైము తీసుకొని సహదేవుని మీదికి విసిరాడు. అ దెబ్బకు సహదేవుడు మూర్ఛపోయాడు. వెంటనే తెలివి తెచ్చుకొని సహదేవుడు సుయోధనుని మీద అత్యంత వాడియైన బాణములు ప్రయోగించాడు. కౌరవ సైనికులు తోమరములతో అర్జునుని కప్పివేశారు. అర్జునుడు కోపించి వాడియైన బలైములతో గాంధార సైనికుల కంఠములు తెగనరికాడు. ఇంతలో త్రిగర్త సైనికులు అర్జునుని చుట్టుముట్టారు. అర్జునుడు సంశప్తకులలో ఒకడైన సత్యకర్షుడి తలను నేలమీద పడి దొర్లేట్టు కొట్టాడు. మరొక సంశప్తకుడు సత్యేషుడిని కూడా చంపాడు. ఆఖరున మిగిలిన సంశప్తకుడు,

మహా భారతము శల్య పర్వము ప్రథమాశ్వాసము

సుశర్మ, వక్తస్థలమునకు గురిపెట్టి ఒక బలైంవిసిరాడు. ఆ బలైం సుశర్మ వక్తస్థలము చీల్చింది. అతను మరణించాడు. వెంటనే అర్జునుడు సుశర్మ కుమారులు అందరినీ ఒక్కొక్కరిని మూడేసి బాణములతో సంహరించాడు. సంశప్తక సైన్యము పారిపోయింది. భీముడు, చావగా మిగిలిన ధృతరాష్ట్ర కుమారులలో, ఒక్కడే ఒక్కడు అయిన సుయోధనుని తమ్ముడు సుదర్శనుని సంహరించాడు. " ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! ఇంక నీ కుమారులలో సుయోధనుడు ఒక్కడే మిగిలాడు. శకుని సహదేవుని తో తలపడ్డాడు. పది బాణాలు అతని శరీరంలో గుచ్చాడు. ఆ దెబ్బకు సహదేవుడు మూర్ఛపోయాడు. అది చూచిన భీమసేనుడు ముందు శకుని వెంట ఉన్న గాంధార సైన్యమును సర్వనాశనం చేసాడు. ఇది చూచి మిగిలిన కౌరవ సేన పారిపోయింది. సుయోధనుడు వారి వెంట పడి వారికి ధైర్యము చెప్పి వెనుకకు మరలించాడు. ఇంతలో సహదేవుడు మూర్ఛనుండి తేరుకున్నాడు. శకునిపై పది శరములు ప్రయోగించి అతని విల్లు ఖండించాడు. శకుని వేరొక ధనుస్సు తీసుకొని నకులుని మీద శరవర్షము కురిపించాడు. శకుని కుమారుడైన ఉలూకుడు సహదేవుని మీద, భీమసేనుని మీద బాణవర్షము కురిపించాడు. సహదేవుడు కోపించి ఒకే ఒక బలైము విసిరి ఉలూకుని శిరస్సు ఖండించాడు. తన కళ్ల ఎదుట తన కుమారుని చావుచూచి శకుని చలించిపోయాడు. అంతలోనే ఆగ్రహోదగ్రుడైన శకుని సహదేవుని మీద వాడియైన బాణములు మూడు నాటాడు. సహదేవుడు ఆ మూడు బాణములను ఖండించి, శకుని విల్లు విరిచాడు. శకుని మహా కోపంతో సహదేవుని మీద కత్తిని, గదను, బలైములను ప్రయోగించాడు. సహదేవుడు వాటినన్నింటినీ మధ్యలోనే ఖండించాడు. అది చూచి శకుని అక్కడి నుండి తన రథరక్షకులతో సహా పారిపోయాడు. సహదేవుడు శకునిని వెంబడించాడు. అతనిని నిలువరించి ఇలా అన్నాడు. "ఓ గాంధార రాజా! రాజధర్మము విడిచి ఇలా పారిపోవడం నీ వంటి సుక్ష్మత్రియునకు తగునా? నాడు జూదం ఆడినప్పుడు చూపిన చాతుర్యము ఇప్పుడు చూపించు. నాడు నీవు ఆడించిన మాయాద్యూతమునకు ఫలితం చూచావుకదా! సర్వనాశనం అయింది. నాడు జూదంలో ఓడిపోయి తలలు వంచుకున్న మాలో ప్రజ్వరిల్లిన కోపజ్వాలల ఫలితం చూచావు కదా! మా అందరినీ అవమానించిన ఫలితం అందరినీ పోగొట్టుకొని ఒంటరి వాడైన సుయోధనుడు అనుభవస్తున్నాడు. ఆ సుయోధనుడు చూస్తూ ఉండగా నీ తల తెగి నేలమీద పడేట్లు నేను కొడతాను." అంటూ సహదేవుడు శకుని యొక్క హయములను, కేతనమును, విల్లును ఖండించాడు. అది చూచిన శకుని, అత్యంత భయంకరమైన శక్తి ఆయుధమును సహదేవుని మీదికి విసిరాడు. సహదేవుడు ఆ శక్తిని తన బలైముతో ఖండించాడు. సహదేవుడు రెండు చేతులతో రెండు బలైములను పట్టుకొని అత్యంత వేగంతో శకుని మీదికి విసిరాడు. వెంటనే శకుని తల శరీరం నుండి వేరయి కింద పడింది. వెంటనే శకుని శరీరం కూడా నేల మీద కు దొరింది. మహా భారత యుద్ధమునకు కారణ భూతుడైన గాంధార రాజు, శకుని,

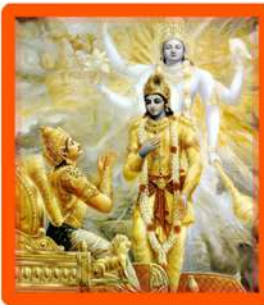
మహా భారతము శల్య పర్వము వ్రథమాశ్వాసము

సహదేవుని చేతిలో మరణించాడు. అది చూచిన పాండవులు జయజయధ్వానాలు చేసారు. పరమ వ్రమోదంతో శంఖములు పూరించారు కృష్ణుడు పాంచజన్యము పూరించాడు. ఆ శంఖధ్వనులు ఆకాశాన్నంటాయి . కాని గాంధార సేనలు బెదరలేదు. తమ రాజు శకుని మరణానికి కారకు డైన సహదేవుని మీద తిరగబడింది. సహ దేవునికి తోడుగా అర్జునుడు, భీముడు నిలబడ్డారు. వారి ధాటికి తట్టు పోయింది గాంధార సైన్యము. వారి బాణములకు ఆహుతి అయ్యారు. కోలేక సుయోధనుడు చుట్టూ చూచాడు ఎవ్వరూ లేరు. రణభూమిలో ఒంటరిగా నిలబడి ఉన్నాడు. ఎదురుగా ఆనందాతిరేకంతో హర్షధ్వానాలు చేస్తున్న పాండవులు వారి సేనలు నిలబడి ఉన్నారు. సుయోధనుడు యుద్ధభూమి నుండి తొలగిపోవడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు. అని సంజయుడు ధృ తరాష్ట్రునికి 18వ రోజుయుద్ధ విశేషములను వివరించాడు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో ఇలా అన్నాడు. "సంజయా! ఆ సమయంలో ఇరు పక్షముల బలాబలములు ఎలా ఉన్నాయి అని అన్నాడు. "మహారాజా! ఒక్క సుయోధనుడు తప్ప కౌరవ సైన్యము అంతా సర్వనాశనము అయింది. పాండవుల పక్షాన మాత్రం 2000 రథములు, 700 వందల ఏనుగులు, 500 హయములు, 10,000 కాల్బలము మిగిలారు.

సుయోధనుడు తన గదను బుజాన పెట్టుకొని రణభూమిని విడిచి పెట్టి ఎటో వెళ్లిపోయాడు." అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో అన్నాడు. సుయోధనుని నిష్క్రమణతో 18 రోజులు కురుక్షేత్రములో అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిన మహాభారత సంగ్రామము పరిసమాప్తమయింది. ఇక్కడ ఎవరు గెలిచారు! ఎవరు ఓడారు! అని కాదు. గెలిచిన వారికి చివరకు మిగిలింది భస్మసింహాసనము మాత్రమే!

మహాభారతము, - శల్యపర్వము, వ్రథమాశ్వాసము, సమాప్తము.
ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్.

Editing
C. AMARANATH AMAR
AMR
సవరణ
అమరనాథ్ అమర్

www.sanatanaadharm.com

అమరనాథ్ అమర్

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

వైశంపాయన మహర్షి జనమేజయునకు చెప్పిన మహాభారత కథను, వైమిశారణ్యములో సత్రయాగ సందర్భమున, సూతుడు శౌనకాది మహామునులకు వినిపించాడు. ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో ఇలా అన్నాడు. "సంజయా! నా కుమారుడు సుయోధనుడు, మదంబాగా, అణిగి గద చేత్తో పట్టుకొని కాలి నడకన ఎటు వెళ్లాడు. రారాజుకు ఇంత దౌర్భాగ్యస్థితి కలిగిందా! సరేలే తరువాత ఏంజరిగిందో చెప్పు." అని అడిగాడు. సంజయుడు ఇలా చెప్పసాగాడు. "మహారాజా! ఏకాదశ అక్షౌహిణులకు అధిపతి ఐన సుయోధనుడు, వంది మాగధుల కైవారములు లేకుండా ఎక్కడకూ వెళ్లని రారాజు, ఒంటరిగా, తోడు లేకుండా, ఏకాకిగా యుద్ధ భూమి నుండివెళ్లిపోయాడు. కురు క్షేత్రమునకు ఈశాన్యమూలగా, ఒక క్రోసెడు దూరములో ఉన్న ద్వైపాయన మడుగులో దిగి నీటి అడుగున కూర్చున్నాడు. నాడు విదురుని మాటలు విననందుకు తీరుబడిగా పశ్చాత్తాపపడుతున్నాడు.

సుయోధనుడు వెళ్లిపోగానే, భీమార్జునులు, మిగిలిన కౌరవ సైన్యమును సమూలంగా నాశనం చేసారు. మన పక్క అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృతవర్త అనే ముగ్గురు రథిక త్రయం మిగిలారు.

అక్కడే తచ్చాడుతున్న నన్ను సాత్యకి పట్టుకున్నాడు. అది చూచిన ధృష్టద్యుమ్నుడు "సాత్యకీ! వీడిని ఎందుకు పట్టుకున్నావు. అందరూ చచ్చారు. వీడి వలన మనకేమి ఎగ్గు కలుగుతుంది. వీడిని విడిచి పెట్టు. అన్నాడు. దానికి ధృష్టద్యుమ్నుడు "వీడు కౌరవ పక్షమునకు చెందిన వాడు. శత్రుశేషము మిగలరాదు. వీడిని నరుకుతాను." అంటూ కత్తి ఎత్తాడు. "" అప్పుడు వ్యాస మహాముని అక్కడకు వచ్చాడు. సాత్యకిని వారించాడు. "సాత్యకీ! సంజయుని చంపుట అనుచితము. అతను నిరాయుధుడు. అతనిని విడిచి పెట్టు." అని అన్నాడు. సాత్యకి వ్యాసునికి నమస్కరించి నన్ను విడిచి పెట్టాడు. నేను బతుకుజీవుడా అంటూ అక్కడి నుండి పారిపోయాను. అక్కడికి క్రోసెడు దూరములో ఉన్న ద్వైపాయన మడుగు వద్దకు వెళ్లాను. అక్కడ సుయోధనుని కలుసుకున్నాను. సుయోధనునికి నన్ను చూచి నోటమాటరాలేదు. నేను జరిగినది అంతా సుయోధనునికి చెప్పాను. సుయోధనుడు నాతో ఇలా అన్నాడు. "సంజయా! మన పక్షమున ఇంకా ఎవరైనా బతికి ఉన్నారా?" అని అడిగాడు.

'అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృతవర్త అనే రథికత్రయం తప్ప మిగిలిన వారందరూ మరణించారు. అని చెప్పాను. "అవును సంజయా! నేను కూడా పాండవుల పాల బడకుండా తప్పించుకున్నాను. ఇదే నాకు పట్టిన అదృష్టం అనుకుంటాను. పాండవులకు లొంగిపోయి వారి దయా ధర్మబిక్షమీద ఆధారపడి బతకడం నాకు ఇష్టం లేదు. అయినా సంజయా! పాండవులు నా సోదరులను, నా బంధువులను, మిత్రులను అందరినీ చంపారు. చాలాసంతోషంగా ఉన్నారు. వారి సంతోషమును చూచి నేను సహించగలనా! నా తండ్రి ధృతరాష్ట్రునికి ఈ విషయం చెప్పు." అని చెప్పి మరలా ద్వైపాయన మడుగులోకి వెళ్లాడు. తను నేర్చిన సంస్తంభన విద్యతో నీరు తన శరీరమునకు సోకకుండా మడుగు అడుగున దాక్కున్నాడు. ఇంతలో యుద్ధభూమి నుండి పారిపోయిన అశ్వత్థామ, కృతవర్త, కృపాచార్యుడు ఒంటి నిండా

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

దుమ్ము కొట్టుకొని, సుయోధనుని కొరకు వెతుకుతూ నన్ను చూచారు. "సంజయా! నువ్వు బతికే ఉన్నావా! మన రారాజు, సుయోధనుడు ప్రాణాలతో ఉన్నాడా!" అని అడిగారు. నేను సుయోధనుడు ద్వైపాయ నమడుగు అడుగున దాక్కున్న విషయం వారికి చెప్పాను. నా మాటలు విని వారు ఎంతో దుఃఖించారు. "సంజయా! రారాజుకు మేము రణరంగములో చావలేదని తెలియదు. మా గురించి దుఃఖపడుతున్నాడు. మమ్ములను కలుసుకొనడం దుస్తరమని తలచి తాను ఆ మడుగులో దాగి ఉన్నాడు. అయినా అప్లైశ్చైర్యములు అనుభవించిన రారాజుకు ఎంతటి దుస్థితి దాపురించినది. సంజయా! మేము సుయోధనునితో మాట్లాడుతుండగా, పాండవులు తమ తమ సైన్యములతో మమ్ములను చుట్టుముట్టారు. ఇంక అక్కడ ఉండటం క్షేమం కాదని అక్కడినుండి పారిపోయాము." అని చెప్పాడు కృపాచార్యుడు.

తరువాత, రథిక త్రయము ద్వైపాయన మడుగులో దాగిన సుయోధనుని కలుసుకొనుటకు అక్కడినుండి వెళ్లిపోయారు. యుద్ధం అయిపోయిందని తెలిసి కౌరవ స్త్రీలందరూ రణభూమి కి వచ్చి తమ తమ భర్తలకోసం, కొడుకులకోసం, రోదిస్తున్నారు. నీ కుమారుడు యుయుత్సుడు కూడా అక్కడే ఉన్నాడు. "సుయోధనుడు యుద్ధభూమి నుండి పారిపోయాడు. యుద్ధం పరిసమాప్తమయింది. ఇంక ఈస్త్రీలను హస్తినకు పంపండి." అని చెప్పాడు. ఇంతలో ధర్మరాజు కృష్ణార్జునులతో సహా అక్కడికి వచ్చాడు. యుయుత్సుని కాగలించుకొని ఓదార్చాడు. ధర్మరాజు యుయుత్సునితో కౌరవ కాంతలందరినీ హస్తినాపురమునకు తీసుకెళ్లవచ్చు అని చెప్పాడు. యుయుత్సుడు అంతఃపుర స్త్రీలను వృద్ధ కంచుకులతో సహా హస్తినాపురానికి తీసుకెళ్లాడు. విదురుడు వారికి ఎదురు వచ్చాడు. యుయుత్సుడు జరిగిన దంతా విదురునికి విశధంగా చెప్పాడు. రారాజు ఒంటరిగా యుద్ధభూమిని వదలి ఎటో వెళ్లిపోయాడు అని చెప్పాడు. ఆ విషయములు వినిన విదురుడు అమితమైన శోకంతో వికలమనస్కుడైనాడు.

యుయుత్సునితో ఇలా అన్నాడు. "యుయుత్సా! సంజయుడు వచ్చిజరిగినది అంతా ధృతరాష్ట్రునికి చెప్పతాడు. మనం ఏమీ చెప్పనవసరం లేదు. నీవు అంతఃపుర స్త్రీలను తీసుకొని వారి వారి నివాసములకుచేర్చు." అని చెప్పాడు. యుయుత్సుడు ఆ పని మీద వెళ్లాడు. ఇంక యుద్ధ రంగములో కౌరవ సైనికులు అక్కడక్కడా నిలబడి ఉన్నారు. ఈ పదునెనిమిది రోజులు రణగొణధ్వనులతో చతురంగ బలముల పదఘట్టనములతో అత్యంత కోలాహలంగా ఉండే రణరంగము ఈ నాడు నిశ్శబ్దముగా ఉంది. పాండవులందరూ శ్రీకృష్ణునితో సహా సుయోధనుని వెతుక్కుంటూ ద్వైపాయన మడుగు దగ్గరకు వచ్చారు. వారిని చూచి అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృతవర్త అక్కడి నుండి వేరుచోటికి పోయి దాక్కున్నారు. సుయోధనుడు ఎక్కడా కనపడలేదని పాండవులు మరలా తమ తమ శిబిరముల వద్దకు వెళ్లారు. కౌరవ శిబిరములలో ఉన్న స్త్రీలకుజనులకు ధర్మరాజు . ఏమీ భయము లేదు నిశ్చింతగా ఉండమని అభయం ఇచ్చాడు. పాండవులు అటుపోగానే,

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

నేను సుయోధనుడు దాగిన కొలను వద్దకు వెళ్లాను. పాండవులు వెళ్లిపోయారని రథికత్రయము కూడా అక్కడకు వచ్చారు. మేమందరము రారాజుకు మా రాకను గురించి తెలిపాము. రారాజు వెలుపలకు వచ్చాడు. అశ్వత్థామ మొదలగు వారు సుయోధనునితో ఇలా అన్నారు.

"రారాజా! ఇదేమిటి? పిరికి వానిలా మడుగులో దాగుకొనడం ఏమిటి! లే! ముందుకు కదులు. మా సాయంతో పాండవుల మీద యుద్ధం ప్రకటించు. పాండవ సేనలను సంహరించు. పాండవులను జయించు. సుయోధనా! క్షత్రియునికి శత్రువులను జయించడమో లేక యుద్ధములో మరణించి స్వర్గలోక సుఖములు అనుభవించడమో. అంతేకాని ఈ విధంగా పిరికివానిలా దాగుకొనడం నీ వంటి వానికి భావ్యమా!" అని అన్నారు. ఆ మాటలు వినిన సుయోధనుడు ఆ రథిక త్రయముతో ఇలా అన్నాడు. "యోధులారా! నాకు క్షత్రియ ధర్మము తెలియక కాదు. ప్రస్తుతము నా శరీరం అంతా గాయములతో నిండి ఉన్నది. శరీరము వశము తప్పినది. విశ్రాంతి కోరుచున్నది. మీరు కూడా బాగా అలసి పోయినట్లున్నారు. ఈ రోజుకు వెళ్లి విశ్రాంతి తీసుకొనుడు. మనము బలము పుంజుకొని రేపటి దినమున శత్రువులతో పోరాడెదము." అని అన్నాడు. ఈ మాటలు వినిన అశ్వత్థామ "రారాజా! ఏల నీకు అనుమానము. నేను ఒక్కడినే కురు పాండవుల మధ్య ఉన్న వైరమును నిర్మూలించెదను. నా వాడి శరములతో పాంచాలురను, పాండవులను చంపుతాను. నీకు, నీ తండ్రి గారికి సంతోషము కలిగిస్తాను." అని అన్నాడు. అంతకు ముందే ధర్మరాజు, భీమసేనుడు కొంత మంది బోయ వారిని పిలిచి, వారు వేటాడునప్పుడు ఎక్కడైనా సుయోధనుడు కనిపిస్తే తమకు తెలియచెయ్యమని చెప్పారు. ఆ బోయలలో ఒకడు, వేటాడిన జంతువులను మోసుకుంటూ అటుగా వచ్చాడు. సుయోధనుడు, రథిక త్రయముతో మాట్లాడటం చూచాడు. తనలో ఇలా అనుకున్నాడు. "తప్పకుండా ఇతనే సుయోధనుడు. ఈ విషయము నేను ధర్మరాజుల వారికి భీమసేనుల వారికి చెప్పిన మంచి బహుమానకు లభిస్తుంది." అని అనుకున్నాడు. వెంటనే ఆజంతువులను అక్కడే వదలి, పరుగు పరుగున భీమసేనుని శిబిరమునకు వెళ్లాడు. సుయోధనుడు ఉనికిని భీమసేనునకు ఎరింగించాడు. భీమసేనుడు వారికి అంతులేని బహుమానములను ఇచ్చాడు. భీమసేనుడు ధర్మరాజు వద్దకుపోయి "అన్నయ్యా! సుయోధనుని జాడ తెలిసింది. ఇక్కడకు కొసెడు దూరములో ఉన్న ద్వైపాయన మడుగులో దాగి ఉన్నాడట. తనకు తెలిసిన క్షుద్ర విద్య సాయంతో జలములు తన శరీరమునకు తాకకుండా దాగి ఉన్నాడట. ఇదిగో ఈ బోయవారు చూచి వచ్చి చెప్పారు. రణరంగమునుండి పారిపోయిన రథిక త్రయము సుయోధనునితో మాట్లాడుతున్నారట." అని చెప్పాడు. ఆ మాటలు విన్న ధర్మరాజు ఆవిషయమును కృష్ణునికి తక్కిన వీరులకు ఎరింగించాడు. ధర్మరాజు, తనతమ్ములతో, కృష్ణునితో, చతురంగ బలములతో సుయోధనుడు దాగి ఉన్న ద్వైపాయన మడుగు సమీపించాడు. పాండవులు వస్తున్న కోలాహలము విన్న అశ్వత్థామ ప్రభృతులు సుయోధనునితో ఇలా అన్నారు. "రారాజా! పాండవులకు నీ ఉనికి

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

తెలిసిపోయినట్లుంది. చతురంగ బలములతో ఇటే వస్తున్నారు. ప్రస్తుత కర్తవ్యము ఏమిటి ? వారిని ఎదుర్కొని యుద్ధం చేద్దామా లేక ప్రస్తుతానికి ఎక్కడైనా తల దాచుకొని అదును చూచి దెబ్బతీద్దామా?" అని అడిగారు. దానికి సుయోధనుడు "రథికులారా! ఇప్పుడు మనము బాగా అలసి పోయి ఉన్నాము. మీరు ఎక్కడి కైనా వెళ్లి, రాత్రి అయిన తరువాత నా దగ్గరకు రండి. నేను మడుగులో ఉన్న సంగతి వారు కనిపెట్టలేరు. కాబట్టి వారు హస్తినా పురమునకు వెళుతున్నారు. ఒక వేళ వారు ఈ మడుగు దగ్గరకు వచ్చినా నేను మడుగు లోపల ఉన్న విషయం తెలుసుకోలేరు. నేను నా జలస్థంభన విద్యా ప్రభావంతో ఎవరికీ తెలియకుండా ఈ మడుగులో దాగి ఉండగలను." అని అన్నాడు. "" సుయోధనుని మాటలు విని బరువెక్కిన హృదయంతో ఆ రథిక త్రయము అక్కడి నుండి వెళ్లిపోయారు. నేను కూడా సుయోధనుని వదలి రథికత్రయముతో కొంతదూరం వెళ్లాను. తరువాత వారిని విడిచి ఆ మడుగు దగ్గర ఉన్న పాదలో దాగుకొని ఉన్నాను. నాకు మడుగు, అక్కడ జరిగే విషయాలు కనపడుతున్నాయి, వినపడుతున్నాయి.

కొంతసేపటికి పాండవులు కృష్ణుడు అక్కడకు చేరుకున్నారు. ఆ మడుగును పరిశీలించి కృష్ణుడు ధర్మరాజుతో ఇలా అన్నాడు. "ధర్మజా! నిశ్చలంగా ఉన్న ఈ మడుగు లోనే సుయోధనుడు దాగి ఉన్నాడు. అతని జలస్థంభన విద్యా ప్రభావము వలన జలము నిశ్చలముగా ఉన్నది. అన్నాడు. "కృష్ణా! సుయోధనుడు పోయి ఆ స్వర్గాధిపతి దగ్గర దాగినా నానుండి తప్పించుకొన లేడు." అని అన్నాడు. "" అప్పుడు కృష్ణుడు ధర్మజునితో "ధర్మజా! ఇలాంటి మాయలు దుర్మార్గుడైన సుయోధనుడు తప్ప వేరే ఎవరు పన్నగలరు. ఇలాంటి మోసగాళ్లను మనము మోసము తోనే జయించాలి. కాబట్టి సుయోధనుడు ఆ మడుగునుండి బయల్పడే విధానము చూడుము." అని అన్నాడు. అప్పుడు ధర్మరాజు మడుగులో దాగుకొని ఉన్న నీ కుమారుడు సుయోధనుని ఉద్దేశించి ఇలా అన్నాడు." ఓ సుయోధనా! నీ కోసం ఎందరో రాజులు యుద్ధములో వీర మరణం పొందారు. నీవు మాత్రం నీ ప్రాణములు రక్షించుకొనుటకు ఈ మడుగులో దాక్కున్నావు. ఇది నీ వంటి వీరునకు భావ్యమా! నీవు ఈ మడుగులో దాక్కున్న మాత్రాన చావు తప్పుతుందా! నీవు గొప్ప వీరుడవు అని అంటారే. మడుగులో దాక్కునడం వీరత్వమా! నీ అభిమానం ఎక్కడకుపోయింది? వీరులు ఎక్కడైనా యుద్ధములో వెన్ను చూపిస్తారా! సుక్షత్రియ వంశమైన కౌరవ వంశములో పుట్టి ఇటువంటి నీచమైన చావుకు పాల్పడతావా! నీ కీర్తిప్రతిష్ఠలు వదిలిపెట్టి నలుగురు నవ్వేట్లు మడుగులో దాక్కుంటావా! సుయోధనా! క్షత్రియ ధర్మము వదిలితే నీకు ఇహము పరము రెండు ఉంటాయా! నాడు నిండు పేరోలగమున అన్న మాటలు మరిచిపోయావా! నీ నూరుగురు సోదరులనూ యుద్ధములో పోగొట్టుకొని నీ ప్రాణం కోసం పాకులాడుతున్నావా! అభిమానధనుడవే! నీ అభిమానం నీ ప్రాణం కన్నా గొప్పది కాదా! రారాజు పాండవులకు భయపడి మడుగులో దాక్కున్నాడని నలుగురూనవ్వరా! నీ భజబలం, నీ దర్పం, నీ అభిమానం మంటగలిసాయా!

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

నాడు కర్ణుడు, దుశ్శాసనుడు, శకుని అండ బలము చూచుకొని విర్రవీగావు. నేడు వారు మరణించగానే ఈ ప్రకారం చినుడవైనావా! కాబట్టి సుయోధనా! నీ భయమును పిరికి తనాన్ని వదిలిపెట్టు వీరుడవైతే మడుగునుండి బయటకు వచ్చి మాతో యుద్ధం చెయ్యి. వీరుడవన్న నీ కీర్తిప్రతిష్ఠలు నిలబెట్టుకో! ఈ యుద్ధములో నీవు మమ్ములను ఓడిస్తే నీకు ఈ భూమండలమంతా దక్కుతుంది. ఓడిపోతే, వీరస్వర్గము సంప్రాప్తిస్తుంది. విజయమో వీర స్వర్గమో! ఏదో ఒకటి కోరుకో! అంతేకాని పిరికితనమును ఆశ్రయించకు. ప్రస్తుత నీ కర్తవ్యము మాతో యుద్ధం చెయ్యడమే. నీవు మగాడి శ్రీ వైతే మాతో యుద్ధం చెయ్యి. " అని ఎత్తిపాడిచాడు. ఆ మాటలకు రోషం వచ్చిన సుయోధనుడు మడుగు లోపలినుండి ఇలా అన్నాడు. "ధర్మజా! మానవునకు ప్రాణభయం సహజమే కదా! నాకు ప్రస్తుతము రథము, సారథి, చక్రరక్షకులు, సైన్యము, అస్త్రశస్త్రములు లేవు. పైగా ఒంటినిండా గాయములతో డస్సి ఉన్నాను. అందువలన ప్రస్తుతము యుద్ధము చెయ్యలేను. కొంచెము అలసట తీర్చుకొనిన తరువాత మీతో యుద్ధం చేస్తాను. మిమ్ములను ఓడిస్తాను. మీరుకూడా ఈ 18 రోజుల యుద్ధములో బాగాఅలసి పోయి ఉన్నారు. మీరూ అలసట తీర్చుకొని రండు." అని అన్నాడు. ఆ మాటలకు ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు. "సుయోధనా! మేము యుద్ధమువలన కలిగిన అలసట తీర్చుకున్నాము. నీవుకూడా మడుగులో విశ్రాంతి తీసుకున్నావు కదా! కాబట్టి మాతో యుద్ధం చెయ్యి." అని అన్నాడు దానికి సుయోధనుడు "ధర్మజా! నేను ఎవరి కోసం ఈ యుద్ధం తలపెట్టానో ఆ తమ్ములు, బంధు, మిత్రులు ఈ నాడు లేరు. నా సైన్యమంతా నాశనమయింది. ఇంకా నేను ఎవరి కోసం యుద్ధం చెయ్యాలి. ఒక వేళ నేను మిమ్ములందరిని గెలిచి రాజ్యం పొందినా, నా కర్ణుడు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు లేని రాజ్యం నాకెందుకు. ఎందుకంటే నా సోదరులు బంధువులు మిత్రులు తో సహా ఈ రాజ్యపాలన చేసి సుఖములు అనుభవించిన నాకు సంతోషము గాని, ఈ ఒంటరి బతుకుతో నేను ఏ సుఖములు అనుభవించగలను. నీకు నీ సోదరులు, బంధువులు బతికి ఉన్నారు. వారితో కూడా ఈ రాజ్యము ఏలుకో. నేను నా రాజ్యమును నీ కు ఇచ్చి అడవులకు పోయి ముని వృత్తితో శేషజీవితమును గడిపెదను. ఓ ధర్మజా! నేను యుద్ధములో ఓడిపోయి ఇక్కడకు వచ్చాను. నా కు ఇప్పుడు గర్వము, అభిమానము లేవు. ప్రశాంతంగా ఉన్నాను. ఈ భూమి నీవు పరిపాలించు. గుర్రములు, ఏనుగులు, కాల్బలము లేని ఈ రణభూమిని నీ తలమీద కట్టుకొని ఊరేగు. పో." అని పలికాడు సుయోధనుడు. దానికి ధర్మరాజు సుయోధనునితో ఇలా అన్నాడు. "అదేమిటి ' సుయోధనా! భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణులు గతించిన తరువాత కూడా శల్యుని సర్వసైన్యాధ్యక్షుని చేసి ఈ భూమండల మంతా ఏలుకొన వలెనని తలంపుతో యుద్ధము కొనసాగించింది నీవే కదా! ఒట్టి మాటలు కట్టిపెట్టి మడుగునుండి బయటకు వచ్చి మాతో యుద్ధము చెయ్యి ! శత్రువు ఐన నీవు బతికి ఉండగా నేను రాజ్యము పరిపాలించడం రాజధర్మం కాదు. నిన్ను చంపి, శత్రుశేషము గావించి, ఈ భూమండలము పరిపాలించెదను. నీకు చేతనయితో మమ్ములను జయించి

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

ఈ భూమి నంతా నీవే ఏలుకో! అయినా సుయోధనా! నీవు నాకు ఈ భూమిని ధారపోస్తావా! నీ దానమును నేను పరిగ్రహించాలా! నీవేనా ఆ మాటలు మాట్లాడుతున్నది. ఈ మాటలు నాడు ఏమయినవి. నాడే మాకు రావలసిన రాజ్యభాగము కానీ ఐదు ఊళ్లుకాని ఇచ్చిన ఇంతటి మారణ హోమము జరిగి ఉండేది కాదు కదా! నాడు శాంతి స్థాపనకు న్యాయముగా మాకు రావలసిన రాజ్యభాగము అర్థించుటకు వచ్చిన శ్రీకృష్ణునితో ఏమన్నావు? సూదిమొన మోపినంత కూడా భూమిని ఇవ్వనన్నావు కదా! మరి ఈ నాడు నీ రాజ్యము నాకు ఏల ధారపోస్తానంటున్నావు. ఏ విధంగానూ యుద్ధములో గెలిచి రాజ్యమును తిరిగి సంపాదించలేనని కదా ఈ మాటలు అంటున్నావు. సుయోధనా! ఈ నాడు నీ కంటూ ఒక రాజ్యము ఉంటే కదా నాకు దానం ఇవ్వడానికి. అయినా నీ దయా ధర్మభిక్ష నేను స్వీకరించను. నిన్ను చంపి గాని ఈ భూమిని స్వీకరించను. కాబట్టి మడుగులోనుండి బయటకు వచ్చి మాతో యుద్ధం చెయ్యి. ఎందుకంటే నీ ప్రాణాలు మా చేతిలో ఉన్నాయి. మా ప్రాణాలు నీ చేతిలో ఉన్నాయి. ఈ రోజు ఏదో ఒకటి తేల్చుకుందాము. మారు మాటాడక క్షత్రియధర్మమైన యుద్ధము చెయ్యి. నాడు మమ్ములను లక్క ఇంటిలో పెట్టి కాల్పించావు. విషము పెట్టి చంపింప చూచావు. పాములతో కరిపించావు. నీళ్లలో తోయించావు. నీ కుట్రలకు కుతంత్రములకు మేము బలికాలేదు. ఈ నాడు అటువంటి కుతంత్రములు చెల్లవు. యుద్ధమే శరణ్యము. ఇంకా ఆ నీళ్లలో దాగి ఎందుకు బాధపడతావు. బయటకు వచ్చి మాతో యుద్ధం చెయ్యి." అని ధర్మజుడు సుయోధనుని యుద్ధము చేయుటకు ఎన్నోవిధముల రెచ్చగొట్టాడు. ""

అప్పుడు సుయోధనుడు మడుగులోనుండి ధర్మజునితో ఇలా అన్నాడు. "ధర్మజా! మీరు ఐదుగురు నేను ఒక్కడను. మీకు చతురంగ బలము లున్నవి. నేను సైన్య విహీనుడను. మీ వద్ద అనేకములైన అస్త్ర శస్త్రములు ఉన్నవి. నా వద్ద ఏ ఆయుధము లేదు. మీకు హయములు, ఏనుగులు కాల్బలము ఉన్నవి. నేను ఒంటరివాడను. పైగా నేను 18 రోజులు యుద్ధము చేసి అలసి ఉన్నాను. మీరందరూ విజయగర్వముతో ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో ఉన్నారు. మీరు ఐదుగురు నా తో ఒకేసారి యుద్ధం చెయ్యడం ధర్మం కాదు. మీరు ఒక్కొక్కరే వచ్చి నా తో యుద్ధం చెయ్యండి. దానికి మీరు ఒప్పుకుంటే నేను వెలుపలికి వచ్చి మిమ్ములనందరినీ బంధు మిత్ర సమేతంగా రూపు మాపుతాను. అంతేగాని మీరందరూ కలిసి ఒక్కడితో యుద్ధం చెయ్యడం ధర్మం కాదు. ధర్మరాజా! నీకు, కృష్ణునికి, పెరచి నేను ఇంతసేపు మీతో మాట్లాడలేదు. మీకు యుద్ధనీతి తెలియచేసాను. నిన్ను, నీ తమ్ములను, నీ బంధు మిత్రులను నేను ఒక్కడినే సంహరించగలను. మీ అందరిని తుదముట్టించి భిష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, భగదత్త, బాహ్లిక, జయద్రథ, శకుని, శల్య మొదలగు కురు వీరుల ఋణం తీర్చుకుంటాను." అని అన్నాడు సుయోధనుడు. ఆ మాటలు విన్న ధర్మజుడు సుయోధనునితో ఇలా అన్నాడు. "సుయోధనా! నీ ధైర్యానికి మెచ్చుకుంటున్నాను. మమ్ములనందరినీ ఒంటి చేత్తో సంహరించవలెనని అనుకోడం సమంజసమే. కాని నేను అధర్మపరుడను కాను కదా! నీకు అవసరమైన అస్త్ర శస్త్రములను,

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

రథమును తీసుకో. మాలో ఒక్కరిని కోరుకో. అతనే నిన్ను ఎదిరిస్తాడు. నీవు అతనిని ఓడించినట్లయితే ఈ రాజ్యం అంతా నీవే ఏలుకో. ఇక్కడ ఉన్న బంధు మిత్రుల సాక్షిగా అతడు నీతో ధర్మ యుద్ధం చేస్తాడు." అని పలికాడు.

దానికి సుయోధనుడు ఇలా అన్నాడు. "ధర్మజా! రథములతో, అస్త్ర శస్త్రములతో ఇన్నాళ్లు భయంకరంగా యుద్ధం చేసాము కదా. ఈ రోజు కొత్త రకంగా పోరాటం సాగిద్దాము. నేను, నీ పక్షములోని వాడు ఇద్దరం నేల మీద నిలబడి గదా యుద్ధము చేస్తాము. నా గదతో నిన్ను, నీ తమ్ములను తృటిలో సంహరిస్తాను. నీకు సమ్మతమేనా!" అని అన్నాడు. ధర్మరాజు ఆలోచనలో పడ్డాడు. అదే అదనుగా భావించి సుయోధనుడు బుసలు కొడుతూ మడుగునుండి బయటకు వచ్చాడు. అక్కడ ఉన్న వారందరికీ సుయోధనుడు కాలయముడి లాగా సాక్షాత్కరించాడు. అతనిని చూచి పాండవులు, పాంచాలురూ చిరు నవ్వు నవ్వుతూ అతనిని అపహాస్యం చేసారు. సుయోధనుడు కోపంతో మండిపోయాడు.

అలా నవ్వుకండి. నేను మీ అందరూ ఒక్కొక్కరినీ నా గదా దండంతో బలి తీసుకుంటుంటే అప్పటి దాకా మాత్రమే నవ్వుండి." అని అన్నాడు రోషంతో. కాని సుయోధనుడికి మనసులో ఒక అనుమానం మెదులుతూ ఉంది. పాండవులందరూ, పాంచాలురతో సహా ఒక్కొక్కడిగా తన మీద దాడి చేస్తారని శంకించాడు. వెంటనే ధర్మరాజును చూచి " ధర్మజా! మన ఒప్పందం ప్రకారం ఒక్కొక్కరే నా తో యుద్ధానికి రండి. ఎందుకంటే మీరు చాలామంది ఉన్నారు. నేను ఒక్కడినే ఉన్నాను. పైగా నేను బాగా అలసిపోయాను." అని అన్నాడు. దానికి ధర్మజుడు నవ్వి "అదేమిటి సుయోధనా! నాడు పద్మవ్యూహములో బాలుడైన అభిమన్యుని అనేకులు చుట్టుముట్టి నిర్ధాక్షిణ్యముగా చంపారుకదా. ఇదీ అలాగే అనుకో!" అన్నాడు.

సుయోధనుడు మారు మాట్లాడలేదు. మౌనంగా నిలబడ్డాడు. "భయపడకు సుయోధనా! నీవు చేసిన అకృత్యము గురించి చెప్పాను కాని ఆడిన మాట తప్పను. యుద్ధనీతికి వ్యతిరేకముగా ప్రవర్తించను. నీ తల వెంట్రుకలు సరి చేసుకో. నీకు నచ్చిన కవచములు ధరించు.

యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడివి కా! మేము ఐదుగురము ఉన్నాము. మాలో నీకు నచ్చినవాడిని ఎన్నుకో. అతడే నీతో యుద్ధము చేస్తాడు. నీవు వాడిని చంపితే కౌరవ సామ్రాజ్యము, సమస్త సంపదలు నీకు దక్కుతాయి. యధేచ్ఛగా ఈ రాజ్యము ఏలుకో. వాడి చేతిలో నీవు చస్తే, వీరస్వర్గము చేరుకో. ఇది నేను చేస్తున్న ప్రతిజ్ఞ. నీ ఇష్టం వచ్చిన కవచములు తీసుకో. నిన్ను ప్రాణాలతో విడిచి పెట్టడం తప్ప నీకు అన్ని ఇస్తాను. ఎంత చెడ్డా, మనం మనం అన్నదమ్ములం కదా. అని అన్నాడు ధర్మరాజు. అప్పుడు సుయోధనుడు ధర్మజుని తో ఇలా అన్నాడు. "ధర్మజా! నీ సంగతి నాకు తెలుసు. నా మీద నీకు కోపం ఎందుకుంటుంది. మనం మనం అన్నదమ్ములం కదా!" అంటూ బంగారు తో చేయబడ్డ కవచము, శిరస్త్రాణము, కంకటములు తీసుకొని తొడుక్కున్నాడు. చేతిలో గదతో మేరు పర్వతము మాదిరి ప్రకాశిస్తున్న సుయోధనుడు ధర్మజునితో "ఓ ధర్మజా! సహదేవుడో, నకులుడో, అర్జునుడు, భీముడో లేక నీవో ఒక్కొక్కరుగా

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

రండి. నా గదాయుధమునకు మిమ్ములను ఆహారం చేస్తాను. మీ చావు కళ్లారా చూస్తాను. రండి. ఒక్కొక్కరుగా రండి. నా గదతో చంపుతాను. నాతో గదా యుధమునకు సాక్షాత్తు ఈశ్వరుడుకూడా సాహసించడు. నేడు మీరు ఎక్కడకుపోతారు. నా చేతిలో చస్తారు." రండి అని గదాయుధమునకు ఆహ్వానించాడు.

సుయోధనుని ప్రగల్భములు విని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుతో రహస్యంగా ఇలా అన్నాడు. "ధర్మజా! నీవు ఇంత తెలివి తక్కువ వాడివి బుద్ధి హీనుడివి | అనుకోలేదు. ఇదేమన్నా శకునితో జూదం అనుకున్నావా, మీలో ఒకరిని ఓడించగానే రాజ్యము అంతా సుయోధనుడికి ఇవ్వడానికి. సుయోధనుడు ఒక్క భీముని తప్ప మీలో ఎవరినో ఒకరిని కోరుకొనిన, అతనిని ఒక నిమేషములో తన గదతో చంపుతాడు. నీవు సుయోధనునికి రాజ్యము ఇచ్చి అడవులకు పోతావా! ఆఖరుకు ఇది పందెపు యుద్ధం గా తయారయింది. ఇన్నాళ్లు కష్టపడి యుద్ధం చేసి, ఇంతమందిని ఆహుతి చేసినది ఆఖరుకు పందెము ఆడటానికా! అయినా ఒక్కడిని చంపితే సకల భూమిని తీసుకోమని చెప్పడం, నాడు శకుని .....ఈ ఒక్క పందెం గెలిస్తే నీవు ఓడినదంతా నీ వశం అవుతుందని పందెం కాయడంతో సమానం కాదా! ఆ పందెం ఓడే కదా నీవు 13 ఏళ్లు నీ రాజ్యమును సుయోధనునికి సమర్పించావు. కాబట్టి ధర్మజా! దీనికి నేను ఒప్పుకోను. మీలో ఒక్కొక్కరుగా యుద్ధం చెయ్యడానికి భీమసేనుని కూడా పంపడానికి కూడా నేను ఒప్పుకోను. ఎందుకంటే గదా యుధములో సుయోధనునికి నేర్పు ఎక్కువ. భీముడికి బాహు బలమున్నది కాని గదాయుధములో నేర్పులేదు. సుయోధనుడు గదాయుద్ధంలో చూపించే నేర్పునకు భీమసేనుని భుజబలం ఎందుకూపనికిరాదు. తరువాత నీ ఇష్టం. జాగ్రత్త ." అని ధర్మజుని మెత్తగా మందలించాడు.

ఆ మాటలు విన్న భీమసేనుడు కృష్ణుని తో ఇలా అన్నాడు. "అన్నగారి ఆజ్ఞ, నీ అనుగ్రహము, నా చేతిలో గద ఉండాలే గాని ఈ పదునాలుగు భువనములు తృటిలో జయించగలను. ఇంక ఈ సుయోధనుడెంత! వదరుబోతు వలె మాట్లాడుతున్న ఈ సుయోధనుడు నా ముందు క్షణకాలము కూడా నిలువలేడు. ఈ మాత్రం దానికి అన్నగారిని అనరాని మాటలు అనవలెనా! ఈ రోజు నేను నా గదాఘాతములతో సుయోధనుని చంపి, నీకు సంతోషం కలుగచేస్తాను." అని అన్నాడు భీమసేనుడు. కృష్ణుడు భీముని ప్రీతితో చూచి బుజం తట్టి "భీమసేనా! నేను నిన్ను తక్కువ చేసి మాట్లాడలేదు. నీవు బకుడిని, హిడింబుని, కీచకుని చంపినవాడవు. ఉపాయంతో జరాసంధుని తుదముట్టించావు. ఇవన్ని మామూలు మనుషులు చేసే పనులేనా! నీ ముందు ఈ సుయోధనుడెంత. ఏదో అనాలోచితంగా మాట్లాడిన మాటలు పట్టించుకోకు. అయినా భీమసేనా! నువ్వు దుశ్శాసనుని చంపి గుండెలు చీల్చి రక్తం తాగుతుంటే బొమ్మలాగా నిలబడ్డాడే గాని నీతో యుద్ధానికి దిగాడా ఈ సుయోధనుడు. అప్పుడే తెలిసింది ఇతని పరాక్రమమేమిటో! సుయోధనుడు బయటకురాగానే అందరూ చుట్టుముట్టి తుద ముట్టించ కుండా, ధర్మజుడు అనాలోచితంగా చేసిన ప్రతిజ్ఞ గురించి అలా అన్నానే గాని నీ పరాక్రమము

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

తెలియక కాదు. నాడు కౌరవ సభలో పాంచాలిని జుట్టుపట్టుకొని ఈడ్చినపుడు నీవు చేసిన ప్రతిజ్ఞలలో ఒకటి నెరవేర్చుకున్నావు. ఇంక రెండవది అదే సుయోధనుని తొడలు విరగ్గొట్టి చంపడం మిగిలి ఉంది. కదా. దానిని ఇప్పుడు నీవు నెరవేర్చు. ప్రతిజ్ఞా పాలన గావించు. విజృంభించు. ఈ సుయోధనుని చంపు. నీ అన్న ధర్మజుని కురుసామ్రాజ్యాభిషిక్తుని చెయ్యి. నీవు నీ తమ్ములు, బంధు మిత్ర పరివారసమేతంగా రాజ్యసుఖములు అనుభవించండి. ఇంకెందుకు ఆలస్యం. నీ గదకు పండగ చెయ్యి. నీగదా ఘాతంతో సుయోధనుడు నిర్జితుడవుతాడు. నీ వెనుక నేనున్నాను. నీ పరాక్రమమంతా చూపు." అని ఉత్సాహపరిచాడు కృష్ణుడు.

"ఆ మాటలకు భీమసేనుడు పొంగిపోయాడు. అంతలో కృష్ణుడు భీమసేనునితో "భీమసేనా! ఒక మాట మాత్ర మరువకుము. సుయోధనుడు గదాయుద్ధములో నిష్ణాతుడు. ఎన్నో ఏళ్లు కఠోరశ్రమచేసి సాధన చేసాడు. కాబట్టి కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండు." అని అన్నాడు. సాత్యకి మున్నగు వారు కూడా భీమసేనుని బలపరాక్రమములను పొగిడారు. వారందరినీ చూచి భీమసేనుడు "దర్మరాజా! విను! ఈ కులనాశకునిపై నాకు అపరిమితమైన కోపం ఉంది. అర్జునుడు ఖాండవ వన దహనము చేయించినట్లు, నేను వీడి ప్రాణాలు తీస్తాను. నిన్ను ఈ కురుసామ్రాజ్యాభిషిక్తుని చేస్తాను. తన కొడుకు చావు వార్తవిని ధృతరాష్ట్రుడు ఈ రోజు దుఃఖిస్తాడుభ" అని పలికి భీమసేనుడు తన గద తీసుకొని సుయోధనుని ఎదురుగా నిలబడ్డాడు. సుయోధనుడు ఎదురుగా కనపడగానే భీమసేనుడు కోపంతో రగిలిపోయాడు. "సుయోధనా! మమ్ములను లక్క ఇంట్లో ఉంచి నిప్పుపెట్టావు. మా అన్న ధర్మజుని మాయాజూదం ఆడించి ఓడించావు. మా రాజ్యభాగమును హరించావు. నిండుకొలువులో ద్రౌపదిని అవమానించావు. ఈ దుశ్చర్యలన్నింటికి నేడు ఫలితం అనుభవిస్తావు. అందుకే నా ఎదురుగా నిలిచావు. భిష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, శల్యులు నీ కొరకు తమ తమ ప్రాణాలు బలిపెట్టారు. నీ కోసం ఎంతోమంది బంధువులు, మిత్రులు తమ తమ ప్రాణాలు కోల్పోయారు. అంతేకాకుండా ఎంతోమంది రాజులను తోడుతెచ్చుకున్నావు. వారందరూ యుద్ధంలో మరణించారు. వారి వారి అన్నలు, తమ్ములు కూడా కూలిపోయారు. అసలు ఈ దారుణ మారణ కాండకు మూలపురుషుడైన శకుని నీ కళ్లముందే చచ్చాడు. నీ ఒక్కడవు మిగిలావు. నిన్ను నేడు నా గదకు ఎరగా వేసి ఈ లోకంలో ఉన్న కల్మషమును నేను పోగొడతాను. అనవసరమైన మాటలు మాని నీ యుద్ధం చేసి చచ్చిపో." అని అన్నాడు భీమసేనుడు. ఆ మాటలకు నీ కుమారుడు సుయోధనుడు ఇలా అన్నాడు: "భీమసేనా! ఎక్కువగా మాట్లాడకు. నాతో గదాయుద్ధముచెయ్యడానికి ఆ ఇంద్రుడే భయపడతాడు. ఇంక నీవెంత. నువ్వుకూడా నాతో తొందరగా యుద్ధం: చచ్చిపో. నాకు రాజ్యం సర్వస్వం ధారబొయ్యి." అని అన్నాడు. చేసి భీముడు, తన ప్రియ శిష్యుడైన సుయోధనుడు గదాయుద్ధము చేస్తున్నారని తెలిసి ఆ యుద్ధము చూడటానికి బలరాముడు అక్కడకు వచ్చాడు. బలరాముని చూచి పాండవులు ఎదురేగి ఆయనకు నమస్కరించి అర్ఘ్యపాద్యాదులతో సత్కరించి ఉచితాసనము మీద కూర్చుండచేసారు. బలరాముడు కూడా

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

వారితో తగులీతిగా సంభాషించి వారికి ప్రియము చేసాడు. శ్రీకృష్ణుడు, సాత్యకి వచ్చి అన్నగారికి నమస్కరించి ఒక పక్క నిలబడ్డారు. మిగిలిన వారందరూ బలరాముని కుశలప్రశ్నలు వేసి యోగక్షేమములు అడిగి తెలుసుకున్నారు. బలరాముడు వారందరినీ చూచి ఈ యుద్ధములో పాల్గొనడం ఇష్టం లేక నేను తీర్థయాత్రలకు వెళ్లాను. అందువలన మిమ్ములనందరినీ చూచి చాలా దినములయినది. నా శిష్యులు గదాయుద్ధము చేస్తున్నారని తెలిసి ఆ గదాయుద్ధము చూచుటకు, మిమ్ములనందరినీ కలియుటకు నేను ఇక్కడకు వచ్చాను." అని పలికాడు. తరువాత భీమసేనుడు, సుయోధనుడు తమ తమ గదలనుచేత ధరించి వచ్చి బలరామునికి ప్రణామము చేసారు. ఆయన వారిని ఆశీర్వదించాడు. అప్పుడు ధర్మరాజు లేచి బలరామునితో సుయోధనుడు, భీమసేనుడు ద్వందయుద్ధము ఎందుకు చేయవలసి వచ్చినదో కారణములు వివరించి, వారి గదా యుద్ధము చూడమని అర్థించాడు. తాము ఆనతిచ్చిన వారు ద్వందయుద్ధము మొదలు పెడతారు అని పలికాడు. బలరాముడు కూడా అంతా విని మంచిది అని తల ఊపాడు. గదాయుద్ధమునకు అనుజ్ఞ ఇచ్చాడు." అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునికి వివరించాడు అని వైశంపాయనుడు జనమేజయుడు చెప్పాడు.

ఆ ఆ మాటలు వినిన జనమేజయుడు "మునివర్యా! ఉభయపక్షములు యుద్ధమునకు సన్నద్ధమైన సమయమున బలరాముడు వచ్చి కృష్ణుడు పాండవ పక్షపాతి అని అందరు వింటూ ఉండగా పలికి ఈ అకారణమై న అనవసరమైన యుద్ధమును, నేను చూడలేను. నేను సరస్వతీ తీర్థమునకు వెళ్లిపోదలచాను. ఆ మాటమీకు చెప్పిపోవడానికి వచ్చాను అని తన మనసులో మాట చెప్పాడని, అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు, ధర్మరాజు ఆయనను సాదరంగా తీర్థయాత్రలకు పంపారు అని చెప్పారు కదా! మరలా బలరాముడు సుయోధన బలరాముల గదాయుద్ధమును చూచుటకు అక్కడకు ఎలా రాగలిగాడు. ఈ మధ్య ఏమి జరిగినది. వివరించండి." అని అడిగాడు. అప్పుడు వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు ఈ విధంగా వివరించాడు.

"జనమేజయ మహారాజా! బలరాముడు శ్రీకృష్ణునికి, ధర్మరాజునికి చెప్పి, బ్రాహ్మణులు వెంటరాగా, యజ్ఞకార్యమునకు కావలసిన సంభారములు తీసుకొని, సరస్వతీ నది సాగరములో సంగమించు చోటికి చేరుకున్నాడు. ఆ ప్రదేశమును ప్రభాస తీర్థము అని అంటారు. బలరాముడు ఆ తీర్థమును సేవించాడు. తరువాత అక్కడకు సమీపములో ఉన్న తీర్థములను కూడా సేవించాడు. గోవులను, ధనమును బ్రాహ్మణులకు దానమిచ్చాడు." అని వైశంపాయనుడు చెప్పగా, జనమేజయుడు ప్రభాసతీర్థ మహాత్మ్యమును గురించి చెప్పమని అడిగాడు. వైశంపాయనుడు ఈవిధంగా చెప్పసాగాడు.

'జనమేజయ మహారాజా! ఈ క్షేత్రమున చంద్రుడు స్నానమాచరించి తన క్షయ రోగమును పోగొట్టుకున్నాడు అని ప్రతీతి. ఆ కథను వివరించెదను. దక్షప్రజాపతికి 27 మంది కుమార్తెలు ఉన్నారు. ఆ 27 మందిని చంద్రుడు వివాహం చేసుకున్నాడు. వారిలో రోహిణి అత్యంత రూపవతి. అందుకని చంద్రుడు ఆమె మీద ఎక్కువ ప్రేమ, మక్కువ చూపించేవాడు. అది

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

మిగిలిన భార్యలకు కంటగింపుగా ఉండేది. వారందరూ తమ తండ్రియైన దక్షుని వద్దకు వెళ్లి చంద్రుడు తమకు చేస్తున్న అన్యాయమును గురించి చెప్పారు. దక్షుడు వెంటనే చంద్రుని పిలిపించాడు. "చంద్రా! నీవు చేయుపని అన్యాయము. అధర్మము. ఇంక మీదట బుద్ధిగా మనసుకో. నీ భార్యలందరినీ • సమానంగా చూడు. లేని యడల నా శాపాగ్ని ఆహుతి అవుతావు." అని అన్నాడు. కాని చంద్రుడు దక్షుని మాటలను లక్ష్యపెట్టలేదు. ఇదివరకు మాదిరే రోహిణియందు అత్యధిక ప్రేమ చూపిస్తూ మిగిలిన భార్యలను నిరాదరించ సాగాడు. దక్షునికి కోపం వచ్చింది. క్షయ వ్యాధి పీడితుడవు కమ్మని చంద్రుడికి శాపం ఇచ్చాడు. అప్పటినుండి చంద్రుడు క్షీణించడం ప్రారంభించాడు. చంద్రునిలో ఉన్న ఓషధి ప్రభావం తగ్గిపోసాగింది. దాని వలన ప్రజలు రోగపీడితులయ్యారు. దీని కంతటికీ చంద్రుడు కృశించి పోవడమేనని తెలుసుకొని దేవతలు అతని వద్దకు వెళ్లారు. "చంద్రా! నీవు ఎందుకు కృశించి పోతున్నావు. కారణమేమి" అని అడిగారు. చంద్రుడు జరిగినదంతా దేవతలకు చెప్పాడు.

అప్పుడు దేవతలు చంద్రుని తమ వెంట తీసుకొని దక్షుని వద్దకు వెళ్లారు. చంద్రునికి శాపవిమోచనము అనుగ్రహించమని ప్రార్థించారు. వారి ప్రార్థనను మన్నించాడు దక్షుడు. చంద్రుడు తన భార్యలయందు సమంగా ప్రేమానురాగములు కలిగి ఉండవలెనని, ఎప్పుడు కూడా స్త్రీలను, బ్రాహ్మణులను అవమానం చేయరాదు అని కోరాడు. చంద్రుడు సరస్వతీ సంగమ ప్రాంతములో మునిగిన, నిరంతర క్షీణత బదులు, 15 రోజులు క్షీణత మరలా 15 రోజులు వృద్ధి కలుగుతుంది అని చెప్పాడు. అందుకని చంద్రుడు ప్రతి అమావాస్యనాడు ఈ తీర్థములో స్నానమాచరించి శుక్లపాడ్యమి నుండి వృద్ధి పొందుతాడు అందుకని ఆ తీర్థమునకు ప్రభాస తీర్థము అని పేరు వచ్చినది. బలరాముడు ప్రభాస తీర్థములో స్నానమాచరించి, తరువాత చమసోద్యేదనము అను తీర్థమునందు ఒక రాత్రి విశ్రమించాడు. ఆ తీర్థ విశేషమును చెప్పేదను వినుము. త్రితుడు, ద్వితుడు, ఏకతుడు అని ముగ్గురు ముని కుమారులు ఉన్నారు. ఆ ముని కుమారులు క్షత్రియులకు యజ్ఞ దీక్ష నిచ్చి వారి వద్దనుండి గోవులను దానంగా తీసుకున్నారు. వారు తిరిగి తమ ఇంటికి వస్తుండగా మొదటి ఇద్దరూ మూడవ వాడైన త్రితుని మోసగించి అతని గోవులను కూడా అపహరింపవలెనని అనుకున్నారు. ఇంతలో ఒక తోడేలు వారిని తరిమింది. తోడేలును చూచి బెదిరిన త్రితుడు పక్కనే ఉన్న పాడుబడ్డ బావిలో పడ్డాడు. ఏకతుడు, ద్వితుడు అన్ని గోవులను కూడా తోలుకొని వెళ్లిపోయారు. త్రితుడు దిక్కుతోచక ఆ బావిలో పడి ఉన్నాడు. యజ్ఞము చేసి సోమపానం చేస్తే గాని తనకు విముక్తిలేదని గ్రహించిన త్రితుడు, సంకల్ప మాత్రంచేత మనసులోనే యజ్ఞం చేసాడు. దేవతలనందరినీ ఆహ్వానించాడు. వారందరూ వచ్చి హవిస్సులు స్వీకరించారు. సరస్వతి నదిని ప్రార్థించి తనకు పుణ్య నదీ జలాలను ప్రసాదించమని కోరాడు. అంతట సరస్వతి కరుణించి ఆ బావిని తన స్వచ్ఛమైన నీటితోనింపింది. అప్పుడు దేవతలు అతనిని ఏదైనా వరము కోరుకోమన్నారు. ఈ తీర్థములో స్నానమాచరించిన వారికి యజ్ఞములో

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

సోమపానము చేసిన ఫలము లభించాలి అని ప్రార్థించాడు. వారు త్రితునికి కోరిన వరం ఇచ్చి వెళ్లిపోయారు. అప్పటి నుండి ఆ తీర్థము ఆ ప్రసిద్ధిచెందింది.

తరువాత బలరాముడు వినశనానికి వెళ్లాడు. ఆ తీర్థము తక్కువ జాతి వారికి కనపడకుండా నశిస్తుంది. అందుకని దానికి వినశనము అని పేరు వచ్చింది. తరువాత బలరాముడు భూమిక అనే తీర్థము కూడా సేవించాడు. అక్కడ అప్పరసలు నాట్యం చేస్తుంటారు. తరువాత బలరాముడు గంధర్వ తీర్థమునకు వెళ్లాడు. ఆ తీర్థము విశ్వావసుడు మొదలగు గంధర్వులు తపస్సిద్ధి పొందిన క్షేత్రము. అక్కడనుండి గర్గ క్షేత్రమునకు వెళ్లాడు. అక్కడు గర్గుడు చాలాకాలము నివసించాడు. అక్కడి నుండి బలరాముడు శంఖతీర్థమునకు, నైసర్లికమునకు, నాగధన్వమునకు వెళ్లాడు. నాగధన్వము వాసుకి నివాసస్థానము. పూర్వము దేవతలు అక్కడ వాసుకిని అభిషేకించారు. అక్కడనుండి బలరాముడు నైమిశారణ్యమునకు వెళ్లాడు. అక్కడికి సరస్వతీ నది చాలా దూరంలో ఉంది. అప్పుడు నైమిశారణ్య వాసులైన మునులు ఒక క్రతువు చేసారు. వారి కోసరము సరస్వతీ నది తన గతి మార్చుకొని వారు క్రతువు చేయుచున్న నైమిశారణ్యము పక్కన నుండి ప్రవహించసాగింది. అక్కడ నుండి బలరాముడు సప్తసారస్వతమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ మంకణుడు అనే మహా ముని నివసిస్తున్నాడు. పూర్వము అక్కడ బ్రహ్మ చేసిన యాగమునకు, నైమిశారణ్యములోని మునులుచేసిన యాగమునకు, గయుడు చేసినయజ్ఞమునకు, ఉద్ధాలకుడు చేసినయజ్ఞమునకు, వశిష్టుడు చేసిన యాగమునకు, గురువు చేసిన యాగమునకు సరస్వతీ నది స్త్రీ వేషములలో వెళ్లి అత్యంతగౌరవ మర్యాదలుపొందినది. అందువలన క్షేత్రము సప్తసారస్వతము అని పిలువబడుతున్నది. ఒకరోజు మంకణ మహర్షి సరస్వతీ నదిలో స్నానం చేస్తున్నాడు. కొంచెందూరంలో ఒక స్త్రీ వివస్థ అయి స్నానం చేస్తూ ఉంది. అది చూచిన మంకణుడికి రేతఃపతనమయినది. మంకణుడు ఆ రేతస్సును ఒక కుండలో భద్రపరిచాడు. ఈ రేతస్సు ఏడు భాగములై ఏడుగురు మహారుషులు ఉద్భవించారు. వారే మరుద్గణముల జననమునకు కారణమయ్యారు. తరువాత ఒక రోజు ఆ తాపసి చేతి వేలికి దర్భ గుచ్చుకుంది. ఆ గాయము నుండి రక్తము బదులు ఆకు పసరు కారింది. అది చూచిన ఆ ముని తన తపస్సు ఫలించినదని ఆనందంతో నృత్యం చేసాడు. ఈ నృత్యమునకు లోకములన్నియుసంక్షోభించాయి. అప్పుడు దేవతలందరూ పరమేశ్వరుని వద్దకు వెళ్లి జరిగినది అంతా చెప్పారు. అప్పుడు ఈశ్వరుడు మంకణముని వద్దకుపోయి "నీవు చేసిన తపస్సుకు ఫలితం ఇదేనా. ఇంక నాట్యం ఆపు." అని తన వేలిని మరో వేలితో గీరాడు. అప్పుడు భస్మం రాలింది. "చూచావా ఈ మాత్రం దానికేనా ఈ నాట్యం" అన్నాడు. మంకణ మహా ముని సిగ్గుపడి నాట్యం ఆపాడు. పరమేశ్వరుని శరణు వేడాడు. పరమేశ్వరుడు అతని తపస్సు క్షీణించ కుండావరం ఇచ్చాడు. మంకణుడు నాట్యం ఆపగానే లోకములన్ని శాంతించాయి.

ఆ క్షేత్రమహాత్మ్యమును తెలుసుకొనిన తరువాత బలరాముడు ఔశనతీర్థమునకు వెళ్లాడు.

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

పూర్వము రఘురాముడు మహోదరుడు అనే రాక్షసుని చంపాడు. ఆ రాక్షసుని పుర్రె ఒక తాపసి కాలికి తగిలి గుచ్చుకుంది. ఎంత తీసినా రాలేదు. ఆ తాపసి బాధపడుతుంటే అక్కడ ఉన్న తాపసులు "ఔశన తీర్థములో దేవేంద్రుడు తపస్సు చేసాడు. అక్కడికి పోయిన నీ బాధ తొలగిపోతుంది." అని అన్నారు. అప్పుడు ఆ తాపసి అక్కడకు పోగానే ఆ "" కపాలము అతని కాలినుండి ఊడి వచ్చింది. అందువలన ఆ క్షేత్రమునకు కపాల మోచనము అనేపేరు వచ్చింది. బలరాముడు అక్కడ నుండి పృథూదకమునకు వెళ్లాడు. ఆ క్షేత్ర మహాత్త్వము ఏమనిన..... పూర్వము గాధి మహారాజునకు విశ్వామిత్రుడు అనే కుమారుడు ఉన్నాడు. విశ్వామిత్రుడు రాక్షససంహారం చేస్తూ ఒక రోజు వశిష్ఠుని ఆశ్రమానికి వెళ్లాడు. విశ్వామిత్రుని సేనలు అదుము తప్పి ప్రవర్తించాయి. దానికి కోపించి వశిష్ఠుడు తన హోమధేనువునుచూచి నీ బలము ప్రదర్శించు అని అన్నాడు. ఆహోమధేనువు మహాత్త్వమున ఘోరాకారులైన వీరులు ఉద్భవించారు. వారు విశ్వామిత్రుని సేనలను తరిమి తరిమి కొట్టారు. తన సేన కు పట్టిన అవస్థ చూచి విశ్వామిత్రుడు చింతించాడు. బాహు బలము కన్నా తపోబలము గొప్పదని విశ్వసించి, ఈ పృథూదక తీర్థములో తపస్సు చేసాడు. అక్కడి నుండి బలభద్రుడు బకాశ్రమమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ బకుడు అనే ముని ధృతరాష్ట్రుడు అనే రాజు మీది కోపంతో అతనికి హాని చెయ్యడానికి | నేతి తోనూ నరమాంసముతోనూ హోమం చేసాడు. అది తెలిసి ధృతరాష్ట్రుడు ఆ బకుని శరణువేడాడు. అతనికి ఎన్నో గోవులను దానం చేసాడు. బలరాముడు బకాశ్రమము నుండి యయాతమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ యయాతి మహారాజు యజ్ఞము చేసాడు.

తరువాత బలరాముడు వశిష్ఠ ఆశ్రమమునకు వచ్చాడు. అది పూర్వము విశ్వామిత్రుని ఆశ్రమము అతడు తపస్సు విషయంగా వశిష్ఠుని మీద ఎంతో మత్సరము కలిగి ఉన్నాడు. వశిష్ఠుని ఎలాగైనా చంపవలెనని విశ్వామిత్రుడు సరస్వతీ నదిని తలచుకున్నాడు. సరస్వతీ నది వచ్చి విశ్వామిత్రుని ముందు నిలిచి నన్నుపిలిచిన పని ఏమి అని అడిగింది. వశిష్ఠుని నా వద్దకు తీసుకొని రా అని ఆజ్ఞాపించాడు. సరస్వతీ నదికి వశిష్ఠ విశ్వామిత్రుల తపశ్శక్తి తెలుసు. అందుకని మారు మాటాడక వశిష్ఠుని వద్దకుపోయి విషయం అంతా వివరించింది. వశిష్ఠుడు చిరు నవ్వు నవ్వి "సరస్వతీ! నీవు నన్ను తీసుకొని పోకపోతేనీకు విశ్వామిత్రుడు శాపం ఇస్తాడు. కాబట్టి నేనునీవెంట వస్తాను." అని అన్నాడు. వశిష్ఠుడు సరస్వతీ తీరంలో జపం చేసుకుంటూ ఉండగా అతడు ఉన్న ప్రదేశమును తన అలలతో కోసి ఆయనను మోసుకొని విశ్వామిత్రుని వద్దకు చేర్చింది. విశ్వామిత్రుడు వశిష్ఠుని చంపడానికి మార్గం వెతుకుతుండగా సరస్వతీ నది వశిష్ఠుని అక్కడినుండి తప్పించింది. దానికి కోపించి విశ్వామిత్రుడు నీవు రక్తపుటేరువు అగుదువు గాక అని సరస్వతీ నదిని శపించాడు. రక్తము రాక్షసులకు ప్రీతి గావున ఒక సంవత్సరము ఆ నది రాక్షసులకు ప్రీతిపాత్రమైనది. అప్పుడు సరస్వతీ తీరమునకు కొందరు ఆ మహామునులు వచ్చారు. ఆ నదీమ తల్లి అవస్థను చూచారు.

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

ఆమెను అడిగి జరిగినదంతా తెలుసుకున్నారు. తమ తమ తపోబలముతో సరస్వతీ నదిని మరలా మామూలుగా పవిత్ర జలములు ప్రవహించేట్లు చేశారు. ఆ నదిలో పుణ్యస్నానములు ఆచరించారు.

అప్పుడు కొంతమంది బ్రహ్మరాక్షసులు ఆమహామునులకు నమస్కరించి "మహామునులారా! మేమందరమూ బ్రాహ్మణులను ద్వేషించాము. గురుజనములను అవమానించాము. నరమాంసము భక్షించాము. ఎన్నోమహాపాతకాలు చేశాము. మాకు నిష్కృతి ప్రసాదించండి." అని వేడుకున్నారు. ఆ మహామునులు ఆ పని చేయుటకుసరస్వతీ నదిని ప్రార్థించారు. అప్పుడు సరస్వతీ నది అరుణా నదిని తనలో అంతర్భావిగా చేసి అందులో మునగమని ఆ బ్రహ్మరాక్షసులకుచెప్పింది. ఆ బ్రహ్మరాక్షసులు ఆ అరుణానదిలో మునిగి తమ తమ రాక్షస శరీరములు విడిచి దైవత్వము పొందారు. ఈ విషయమంతా దేవేంద్రుడు తెలుసుకున్నాడు. దేవేంద్రుడు నముచి అనే రాక్షసుడిని నమ్మించి మోసం చేసి చంపాడు. తద్వారా పాపం మూటకట్టుకున్నాడు. ఈ విషయం తెలిసి దేవేంద్రుడు సరస్వతీ నదీ పుణ్యజలములలో మునిగి తనపాపము పోగొట్టు కున్నాడు." అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు బలరాముని యాత్రా విశేషములు వివరిస్తున్నాడు.

వైశంపాయనుడు ఇంకా ఇలా అన్నాడు. "జనమేజయ మహారాజా! అక్కడి నుండి బలరాముడు సోమతీర్థమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ సోముడు రాజసూయ యాగము చేశాడు. ఆ ప్రదేశములోనే దేవతలు షణ్ముఖుని దేవసేనకు అధిపతిగా అభిషేకించారు. తదుపరి షణ్ముఖుడు తారాకాసురుడు మొదలగా రాక్షసులను తెగటార్చాడు. ఆ వృత్తాంతమును నీకు చెప్పెదను వినుము. పరమేశ్వరుడు తన వీర్యమును అగ్నిలో నిక్షిప్తం చేసి ఉంచాడు. అగ్ని ఆ తేజస్సును భరించలేకపోయాడు. ఆ విషయం బ్రహ్మకు చెప్పాడు. బ్రహ్మ ఆ వీర్యమును గంగానదీ గర్భంలో దాచమని చెప్పాడు. అగ్ని ఆ ప్రకారము చేశాడు. గంగానదీ గర్భంలో విడువ బడిన పరమేశ్వరుని వీర్యము వలన కలిగిన కుమారుని గంగానది హిమవత్పర్వతము మీద ఉంచింది.

ఆ కుమారుడు రెల్లు గడ్డిలో బంగారం లాగా మెరిసిపోతున్నాడు. ఆ కుమారుని కృత్తికలు... వీడు తమ కుమారుడు అంటే తమ కుమారుడు... అని ఎత్తుకొని పెంచారు. అప్పుడు వారికి చనుబాలు చేపాయి. వారందరూ ఆ బిడ్డకు తల్లులయి పెంచారు. ఆ సప్త మాతృకల స్తన్యము కుడిచి ఆ బిడ్డ ఆరుముఖములతో విరాజిల్లాడు. ఆ కుమారుడు అగ్నిభవుడు, గాంగేయుడు, శరజన్ముడు, కార్తికేయుడు అయ్యాడు. ఆ సమయములో బృహస్పతిఅక్కడకు వచ్చి ఆ కుమారునికి జాతక కర్మలు మొదలగు అనుష్ఠానములు నిర్వర్తించాడు. ఒక రోజు ఆ కుమారుని చూచుటకు పరమేశ్వరుడు పార్వతీసమేతుడై, ప్రమథగణములతో సహా ఆ ప్రదేశమునకు వచ్చాడు. ఆ సమయములో బ్రహ్మ, విష్ణువు, ఇంద్రుడు, దిక్కాలకులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు, మరుత్తులు మొదలగు సకల దేవతలు, పితృదేవతలు తమ తమ అనుచర గణములతో అక్కడకు వచ్చారు. తనను చూచుటకు వచ్చిన వారందరినీ చూచి షణ్ముఖుడు

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

వారి ఎదురుగా నిలిచాడు. "" అప్పుడు శివుడు తన మనసులో ఇలా అనుకున్నాడు " ఇక్కడ నేను పార్వతి, అగ్ని, గంగ ఉన్నారు కదా. ముందు ఎవరి దగ్గరకు వస్తాడు. అందరిలోకీ అధికుడైన నా దగ్గరకు భక్తితో వస్తాడా! . అని అనుకున్నాడు. పార్వతీ, గంగ, అగ్ని కూడా తమ తమ మనసులలో అలాగే అనుకున్నారు. వారి వారి మనసులో ఆలోచనలను తన యోగమహిమతో గ్రహించాడు. షణ్ముఖుడు. వారి నలుగురివద్దకు నాలుగు రూపులు దాల్చి ఏకకాలంలో వెళ్లాడు. వారందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించాడు.

అప్పుడు పరమశివుడు బ్రహ్మను చూచి "మహాత్మా! ఈ కుమారుడు తేజోమూర్తి. ఇతనికి ఒక ఉదాత్తమైన పదవి ఇవ్వండి." అని అడిగాడు. అప్పుడు బ్రహ్మ పరమేశ్వరునితో "మహాదేవా! ఈ కుమారుడు దేవతలకు హితం కోరేవాడు. కాబట్టి ఇతనిని దేవసేనకు అధిపతిని చెయ్యండి." అని పలికాడు. అక్కడ ఉన్న వారందరూ బ్రహ్మదేవుని పలుకులకు ఆమోదం తెలిపారు. ర అందరూ సరస్వతీ తీరం చేరుకున్నారు. అక్కడ రత్నఖచితమైన ఒక సింహాసనమును ఏర్పాటుచేసారు. దాని మీద షణ్ముఖుని ఆసీనుని గా చేసారు. బృహస్పతి హోమకార్యము నిర్వర్తించాడు. ఈశానుడు, విష్ణువు ఇతర దేవతా ముఖ్యులు అభిషేక ద్రవ్యములు, పుణ్యజలములతో నిండిన పూర్ణ కలశములు ధరించారు. గంధర్వులు, అప్సరసలు, మంగళ గీతాలు ఆలపించారు. మహామునులు పుణ్యాహవాచనములు నిర్వర్తించారు. లక్ష్మీదేవి, సరస్వతి, శచీదేవి మొదలగు పుణ్యస్త్రీలు షణ్ముఖుని దీవించారు. ఆ ప్రకారంగా షణ్ముఖుని దేవ సేనకు అధిపతిని చేసారు. పరమశివుడు, విష్ణువు, దేవతలు తమ తమ బల పరాక్రమములను కానుకగా ఇచ్చారు. శంకరుడు ఉదయభాస్కరుని తో సమానమైన పతాకాన్ని తో ఇచ్చాడు. బ్రహ్మదేవుడు రాక్షసులను విధ్వంసం చేసే శక్తిని ప్రసాదించాడు. విష్ణువు వనమాలను ఇచ్చాడు. పార్వతీదేవి మాయని పట్టువస్త్రములు బహూకరించింది. గంగాదేవి ఉజ్వలమైన, అమృతమయమైన కమండలం బహూకరించింది. గురుడు ఒక దండము ఇచ్చాడు. గురుడుడు నెమలిని బహూకరించాడు. వరుణుడు ఒక తామ్రచూడమును, కుబేరుడు మేకలను, బ్రహ్మ కృష్ణాజినమును బహూకరించారు. అతని వైభవమును చూచి పరమేశ్వరుడు "ఇతడు రాక్షస సంహారము అనాయాసంగా చేస్తాడు." అని అన్నాడు. అతనికి భూతమయమైన సైన్యమును ఇచ్చాడు. అందరూ శంఖములు పూరించారు. భేరి నినాదములు మిన్నుముట్టాయి. అప్పుడు షణ్ముఖుడు వారందరినీ చూచి "మీరు ఏ శత్రువులను చంప మంటే వారిని చంపుతాను." అని అన్నాడు. తరువాత అందరూ తమ తమ నివాసములకు వెళ్లారు. తరువాత షణ్ముఖుడు దేవతలకు తారకాసుని వలన ముప్పు ఉందని గ్రహించి ఆ తారకాసురుని మీదికి యుద్ధమునకు వెళ్లాడు. తారకాసుడు కూడా తన సైన్యములతో పుణ్ముఖుని ఎదుర్కొన్నాడు. షణ్ముఖుడు తారకాసుని మీద శక్తి ఆయుధమును ప్రయోగించాడు. ఆ శక్తి ఆయుధములోనుండి వేనకు వేలు సైనికులు పుట్టి రాక్షసులను నాశనం చేసారు. తుదకు ఆ శక్తి ఆయుధము తారకాసురుని సంహరించింది. షణ్ముఖుడు

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

విజయోత్సాహంతో వెలిగిపోయాడు. బలిచక్రవర్తి కుమారుడు బాణుడు అని ఒక రాక్షసరాజు ఉన్నాడు. అతడు దేవతలను బాధపెడుతూ ఉండే వాడు. ఈవిషయం తెలిసిన షణ్ముఖుడు బాణుని తన శక్తితో చంపాడు. ముల్లోకాలకు శాంతి చేకూర్చాడు. బలరాముడు అక్కడి నుండి అగ్ని తీర్థమునకు వెళ్లాడు. పూర్వము భృగుశాపమునకు అలిగి అగ్ని దేవుడు అక్కడ దాగి ఉండగా దేవతలంతరూ అగ్ని దేవుడిని చూడడానికి ఆ తీర్థమునకు వచ్చారు. ఆ సమయంలో అగ్నిదేవునికి భృగు శాపము వలన సర్వభక్తకత్వము సంప్రాప్తించినది. అప్పుడు బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలు అగ్ని వద్దకు వచ్చి "నీవు సర్వభక్తకుండవయ్యును దేవ,మానవులకు పూజ్యుడవు." అని వరము ఇచ్చారు. మరలా అగ్ని తన విధులను నిర్వర్తించసాగాడు. అందువలన ఆ తీర్థమునకు అగ్ని తీర్థము అని పేరువచ్చినది.

బలరాముడు ఆ తీర్థములో స్నానమాచరించి అక్కడినుండి కుబేర తీర్థమునకు వెళ్లాడు. అక్కడి నుండి బదరిపాచనము అనే తీర్థమునకు వెళ్లాడు. పూర్వము భరద్వాజుని కుమార్తె ప్రభావతి అను కన్య తాను ఇంద్రుని మాత్రమే పెళ్లి చేసుకొనెదనని తపస్సు చేసింది. అప్పుడు ఇంద్రుడు వశిష్ఠుడి వేషంలో ఆమె దగ్గరకు వచ్చాడు. ఆమె తనమనసులో కోరిక చెప్పింది. అప్పుడు ఇంద్రుడు కొన్ని రేగు పండ్లను ఆమెకు ఇచ్చి వాటిని పచనము చేయమని చెప్పాడు. ఆమె స్నానము చేసి శుచియై అగ్నిని వెలిగించి వాటిని వండసాగింది. అవి ఎంతకును ఉడకలేదు.

ఎన్నో కట్టెలు కాలుతున్నాయి కాని ఆ పండ్లు మాత్రం ఉడకలేదు. తాను తెచ్చుకున్న కట్టెలు అయిపోయాయి. లోపలకు పోయి మరి కొన్ని కట్టెలు తెచ్చి లోపల పాకము చెడిపోవునని తన రెండు కాళ్లను కట్టెలుగా పెట్టి వండసాగింది. ఆమె నిష్ఠకు మెచ్చుకొని ఇంద్రుడు "శుభాంగి నీ నిష్ఠకు మెచ్చితిని. నీవు కోరిన వరము ప్రసాదించెదను. నీవు ఈశరీరము విడిచి దేవలోకము రమ్ము." అని ఆహ్వానించాడు. ఆ ప్రభావతి ఆ ప్రకారము తన శరీరమువిడిగి దేవలోకము పోయింది. అప్పటినుండి ఆ తీర్థము సర్వ పాపహరమై ఆమె పేరుతో ప్రసిద్ధి చెందింది.

తరువాత బలరాముడు ఇంద్ర తీర్థమునకు వెళ్లాడు. ఆ తీర్థములో ఇంద్రుడు నూరు అశ్వమేధ యాగములు చేసి శతకృతువు అని కీర్తి పొందాడు. అక్కడి నుండి బలరాముడు రామ తీర్థమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ పరశురాముడు 21 మారులు క్షత్రియుల మీద యుద్ధము చేసి వారిని చంపి, అంతటితో తృప్తి చెందక, కశ్యపుని సాయంతో ఆ క్షేత్రంలో ఎన్నో రాజసూయములు, అశ్వమేధ యాగములు, వాజపేయములు చేసాడు. దక్షిణ కింద కశ్యపునికి తాను జయించిన భూమినంతా ఇచ్చాడు. రామ తీర్థము నుండి బలరాముడు యామున క్షేత్రమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ వరుణుడు ఎన్నో రాజసూయ యాగములు చేసాడు. అవి పూర్తి అయ్యేలోపల దేవాసుర యుద్ధము సంభవించినది. అక్కడినుండి బలరాముడు ఆదిత్య తీర్థమునకు వెళ్లాడు. ఆ తీర్థములో సూర్యుడు యాగము చేసి జ్యోతిషాధిపత్యము పొందాడు. అక్కడినుండి బలరాముడు సారస్వతము అనే పేరుగల వశిష్ట తీర్థమునకు వెళ్లాడు. పూర్వము ఆ స్థలములో దభిచి అనే మహా ముని ఘోరమైన తపస్సు చేసాడు. ఆ తపస్సుకు దేవేంద్రుడు

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

భయపడ్డాడు. అతని తపస్సును ఎలాగైనా భగ్నం చెయ్యాలని అనుకున్నాడు. ఆలంబుస అనే అప్పరసను పంపాడు. దధీచికి ఆ అప్పరసను చూడగానే వీర్యస్థలనమయింది. ఆ వీర్యమును సరస్వతీ నది తన గర్భములో దాచుకుంది. తత్ఫలితంగా ఆమెకు ఒక కుమారుడు కలిగాడు. సరస్వతి ఆ కుమారుని దధీచి వద్దకు తీసుకొని వచ్చి "వీడు నీ కుమారుడు. నీ వీర్యం వృధాకాకుండా నేను ధరించి ఈ బిడ్డను కన్నాను." అని చెప్పింది. దధీచి ఆ కొడుకు తన చేతుల్లోకి తీసుకొని ఆలింగనం చేసుకున్నాడు. సరస్వతీ నదిని చూచి "అమ్మా! నీవు బ్రహ్మ సరస్సున పుట్టావు. పుణ్యనదులలో మేటివి. నీ జలములలో పితృదేవతలకు తర్పణము విడిచిన విశ్వేదేవతలు, పితృ దేవతలు, గంధర్వులు తృప్తి చెందుతారు. ఈ కుమారుడు నీ పేరుతో సారస్వతుడు అని పిలవబడతాడు. ఇప్పటినుండి 12 ఏండ్లు అనావృష్టి.. వస్తుంది. కాని అనావృష్టి నుండి ఈకుమారుడు మహామునులను రక్షించి వారితో వేదాధ్యయనముచేయిస్తాడు." అని చెప్పాడు. ఆబిడ్డను తిరిగి సరస్వతీ నదికి అప్పగించాడు. ఆమె ఆ కుమారుని తీసుకొని వెళ్లింది. ఆ సమయంలోనే దేవాసురయుద్ధం సంభవించింది. ఇంద్రుడికి ఒక ప్రశస్తమైన ఆయుధము కావాల్సి వచ్చింది. అందరూ దధీచిని ప్రార్థించారు. దధీచి తన వెన్నుముకను వజ్రాయుధంగా చేసి ఇచ్చాడు. తానుమాత్రం తిరిగిరాని లోకాలకు వెళ్లిపోయాడు. ఇంద్రుడు ఆ వజ్రాయుధంతో అసురులతోయుద్ధం చేసాడు. తరువాత 12 ఏండ్లు అనావృష్టి సంభవించింది. దధీచి కుమారుడైన సారస్వతుడు మునులందరినీ చేరదీసి సరస్వతీ నది తీరమున వేదాధ్యయనం చేయించాడు. బలరాముడు సారస్వత తీర్థమునుండి వృద్ధకన్యాశ్రమమునకు వెళ్లాడు. పూర్వము ఖని అనే కన్య తపస్సు చేసుకుంటూ ఉంది. ఆమె వృద్ధు రాలయింది. ఆమెకు తాను చనిపోయిన తరువాత స్వర్గమునకు వెళ్ల వలెనని ఆసక్తి కలిగింది. అప్పుడు నారదుడు ఆమె వద్దకు వచ్చాడు. "ఓ కన్యకా! నీవు అవివాహితవు. అవివాహితలకు స్వర్గలోక ప్రవేశము నిషిద్ధము." అని చెప్పాడు. "" అప్పుడు ఆమె తన తపస్సులో సగం ధారపోసి గాలవుడు అనే ముని యొక్క కుమారుడిని వివాహం ఆడింది. కాని ఒక షరతు పెట్టింది. ఒక రోజు మాత్రం అతనితో సంసారం చేస్తాను అని చెప్పింది. తన తపశ్శక్తితో ఆమె యవ్వనవతియై ఆ మునికుమారునితో ఒక్క రోజు సాంసారిక సుఖములు అనుభవించింది. మరునాడు తాను స్వర్గానికి వెళ్లిపోతాను అని ఆ ముని కుమారునికి చెప్పింది. అతను చాలా బాధ పడ్డాడు. ఆ వృద్ధ కన్య ఆ క్షేత్రమునకు ఒక వరం ప్రసాదించింది. ఎవరైనా ఆ క్షేత్రములో ఒక రోజు ఉపవాసం చేసి, దేవతలను పితరులను తృప్తిపరచిన అతనికి 50 ఏళ్లు బ్రహ్మ చ ర్య దీక్ష ఫలితం దక్కుతుంది అని పలికి స్వర్గముకు వెళ్లింది. ఆ క్షేత్రమును సేవించిన తరువాత బలరామునికి కురుక్షేత్రయుద్ధములో కౌరవులందరూ సమూలంగా నాశనమయ్యారు అన్న విషయం తెలిసింది. చాలా దుఃఖించాడు బలరాముడు. కురుక్షేత్రమునకు దగ్గరలో ఉన్న శమంతకపంచక తీర్థమునకు వెళ్లాడు. అక్కడ ఉన్న మునులను కురుక్షేత్రము లో జరిగిన విశేషముల గురించి అడిగి తెలుసుకున్నాడు. వారు ఈ విధంగా చెప్పారు. "ఆ ప్రదేశమును

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

కురు అనే రాజు దున్నడం వలన దానికి కురుక్షేత్రము అనే పేరు వచ్చింది. అక్కడ ఎందరో దేవతలు యజ్ఞ యాగాదులు చేశారు. కురు అనే మహారాజు ఆ ప్రదేశములో పుట్టిన వారందరూ స్వర్గమునకు పోవలెను అనే కోరికతో ఆ ప్రదేశమును దున్నుతుండగా, దేవేంద్రుడు వచ్చి ఆ విషయం తెలుసుకున్నాడు. భూమి దున్నితో స్వర్గం వస్తుందా అని దేవేంద్రుడు హేళనగా నవ్వాడు. కాని ఆ రాజు తన పట్టుదల వదలక దున్నుతున్నాడు. అతని పట్టుదల చూచిన దేవేంద్రుడు ఆ పవిత్రక్షేత్రములో ఉపవసించి, చనిపోయిన వారికి స్వర్గలోక ప్రాప్తి కలుగుతుంది అని వరము ఇచ్చి వెళ్లిపోయాడు." అని అక్కడి మునులు కురుక్షేత్రము యొక్క ప్రాశస్త్యమును వివరించారు. అప్పుడు నారదుడు అక్కడకు వచ్చాడు. కురుక్షేత్ర సంగ్రామములో భిష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, శల్యుల మరణముల గురించి చెప్పాడు. "బలరామా! ఈ 18 రోజుల యుద్ధంలో కౌరవ సైన్యము పూర్తిగా నశించిపోయింది. అశ్వత్థామ, కృతవర్త, కృపాచార్యుడు అను మువ్వురు రథికులు (రథిక త్రయము) మాత్రం సజీవంగా మిగిలారు. సుయోధనుడు ఒంటరిగా యుద్ధ భూమిని వదలి ద్వైపాయనము అనే మడుగులో దాగి ఉన్నాడు. పాండవుల సూటిపోటీ మాటలతో అతను బయటకు వచ్చి భీమసేనునితో గదా యుద్ధమునకు సిద్ధపడ్డాడు. వారిరువురూనీ శిష్యులే కాబట్టి ఆ యుద్ధము కనులారా చూడుము." అని వివరించాడు. వెంటనే బలరాముడు తన రథము ఎక్కి భీమసుయోధనుల గదాయుద్ధము జరుగుతున్న ప్రదేశమునకు వచ్చాడు. అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు వివరించాడు. పక్కనేపాదలలో దాగి ఉండి ఆ గదా యుద్ధమును కనులారా చూచిన సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునకు ఆ యుద్ధ విశేషములను వివరించాడు.. "ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! బలరాముని చూచి నీ కుమారుడు సుయోధనుని ముఖం వికసించింది. తన పక్షమున తన గురువుగారు ఉన్నాడు. అన్న ధైర్యము వచ్చింది. సుయోధనుడు ధర్మజుని చూచి "ధర్మనందనా! ఇక్కడకు దగ్గరలో ఉన్న శమంతకపంచకము అత్యంత పుణ్యస్థలము. అక్కడ మరణించిన వారికి ఉత్తమలోకములు కలుగుతాయి. కాబట్టి ఈ యుద్ధము అక్కడ జరుగుట సముచితము." అని అన్నాడు. బలరాముడు అతనిని సమర్థించాడు. అందరూ శమంతకపంచకమునకు వెళ్లారు. ""

శ్రీకృష్ణుడు, బలరాముడు, పాండవులు, పాంచాలురు, యాదవులు చతురంగ బలములు చుట్టుకూర్చున్నారు. మధ్యలో భీమసుయోధనుడు గదాయుద్ధమునకు సమాయత్త మయ్యారు. అప్పుడు భీమసేనుడు ధర్మరాజును చూచి ఇలా అన్నాడు..

"ధర్మజా! ఈ నీచుడు ఎన్నోపాపాలు చేశాడు. వీడికి ఈ రోజుతో ఆయుష్షు తీరింది. ఇతడి తొడలు విరుగ గొట్టి చంపుతాను. నా ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకుంటాను. సుయోధనా! ఈ రోజు నా చేతికి చిక్కావు. ఇంకెక్కడికి పోగలవు. నా చేతిలో చావడం తప్ప నీకు మరొమార్గంలేదు." అని తొడగొట్టాడు భీమసేనుడు. సుయోధనుడు కూడా "ఈ రోజూ నీకూ నా చేతిలో చావు మూడింది. నా తో గదాయుద్ధముచెయ్యడానికి ఆ ఈశ్వరుడు కూడా సాహసించడు. ఇంక నీ

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

వెంత! నిన్ను చంపి సర్వంసహా కురుసామ్రాజ్యమును నా హస్తగతం చేసుకుంటాను." అని అన్నాడు. "" ఈ ప్రకారము ఒకరినొకరు దూషించు కుంటూ ఉండగా యుద్ధ ప్రారంభ సూచిక మ్రోగింది. భీమసుయోధనుడు తమ తమ గదలతో యుద్ధానికి తలపడ్డారు. ఇరువురి ఉద్దేకములు పొంగగా యుద్ధం చేస్తున్నారు. బలరాముడు ఆసక్తిగా చూస్తున్నాడు. ఒకరిని ఒకరు బెదిరించుకుంటున్నారు. గుండ్రంగా తిరుగుతున్నారు. గదలతో మోదుకుంటున్నారు. ఒకరికి ఒకరు తీసిపోకుండా యుద్ధం చేస్తున్నారు. వారి పాదఘట్టనలతో భూమి కంపిస్తూ ఉంది. వారి గదాఘాతములకు వారి కిరీటములు కిందపడ్డాయి. ఆభరణములు నేలరాలాయి. కవచాలు విరిగిపోయాయి. ఒకరి గదను మరొకరి గదకు చుట్టి లాగుతున్నారు. అంతలోనే వెనక్కు తగ్గుతున్నారు. ఏనుగుల మాదిరి డీకొంటున్నారు. ఒకరు కొట్టే దెబ్బలు మరొకరు తప్పించు కుంటున్నారు. తిరిగి దెబ్బతీస్తున్నారు. గదాఘాతముల వలన వారి శరీరములు రక్తసిక్త మయ్యాయి. అయినా చలించడం లేదు. నిలబడే కాసేపు సామ్యసిల్లినట్టు ఉండి తిరిగి యుద్ధం చేస్తున్నారు. వారిద్దరి మధ్య జయాపజయములు నిర్ణయించడం చాలా కష్టంగా ఉంది. అప్పుడు అర్జునుడు శ్రీ కృష్ణునితో ఇలా అన్నాడు. "కృష్ణా! చూచావు కదా! భీమ సుయోధనులు ఒకరికి ఒకరు తీసిపోకుండా యుద్ధం చేస్తున్నారు. వీరిలో గెలుపు ఎవరిది అంటావు" అని అడిగాడు. అప్పుడు కృష్ణుడు అర్జునుని తో ఇలా అన్నాడు. "అర్జునా! ఇద్దరూ ఒకే గురువు వద్ద విద్యనేర్చుకున్నారు. భీమునికి శారీరక బలము ఎక్కువ కాని బుద్ధి బలము నేర్పు చూన్యము. సుయోధనునికి శారీరక బలము, బుద్ధి బలము, నేర్పు ఉన్నాయి. అందువలన భీముని కంటే సుయోధనుడికే గెలుపు అవకాశములు ఎక్కువ. కాబట్టి ధర్మయుద్ధములో భీమసేనుడు గెలవడం అసాధ్యం. ఎదుటి వాడు నేర్పుతో మాయోపాయములతో యుద్ధం చేస్తుంటే మనం ధర్మయుద్ధం చెయ్యడం సరికాదు. మనము కూడా అలాంటి నేర్పు మాయోపాయములు పన్నవలె. నాడు కౌరవ సభలో భీముడు సుయోధనుని తొడలు విరుగ గొట్టెదనని ప్రతిన పూనాడు. కాని గదా యుద్ధమున నాభికి కింద అంటే తొడల మీద కొట్టుట ధర్మ విరుద్ధము. కాని భీమసేనుడు తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకొనుటకు నాభి కింద కొట్టాడు అని మనము సమర్థించు కొనవచ్చును. కాబట్టి కేవలం ధర్మయుద్ధము చేసినందు వలన జయము సిద్ధింపదు. కాబట్టి ధర్మ విరుద్ధమైనను సుయోధనుని తొడలు విరుగ గొట్టుట ప్రస్తుత కర్తవ్యము. అదియును కాక మన ధర్మజుని వలన మనకు లేని పోని చిక్కు వచ్చి పడింది. మీరంతా కష్టపడి యుద్ధమే చేసి భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, శల్యులను చంపి విజయము సాధించారు. కాని నేడు " ధర్మజుడు మాలో ఎవరినో ఒకరిని జయించి కురు సామ్రాజ్యమును, సమస్త సంపదలు కైవసము చేసికో" అని సుయోధనునితో అన్నాడు. కాబట్టి ఇప్పుడు భీమసేనుడు గెలవడం ముఖ్యం. అయినా అర్జునా! మన ధర్మజుడు ఇంత బుద్ధి హీనుడు అవుతాడని నేను అనుకోలేదు. సమస్త సైన్యమును, బంధుమిత్రులను సమరములో పోగొట్టుకొని మడుగులో దాగియున్న శత్రువును చుట్టుముట్టి చంపకుండా, మాలో ఎవరితో ఒకరితో ద్వంద యుద్ధ ముచెయ్యమని

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

పిలవడం, గెలిస్తే కురుసామ్రాజ్యమును ఇస్తాననడం తెలివితక్కువ తనం కాక మరేమిటి. అసలు భీమసేనుని గెలడమే సుయోధనుని చిరకాల వాంఛ. మరి ఆ అవకాశము సుయోధనుడు జారవిడుస్తాడా! కాబట్టి ఇంక ఆలస్యం చేయకుండా, సుయోధనుని అధర్మయుద్ధము లో చంపడమే ఉత్తమం. లేకపోతే సుయోధనుడు మీకు అందరికీ చక్రవర్తి అవుతాడు. మీరు అతనికి దాసులవుతారు. తరువాత మీ ఇష్టం." అని తెగేసి చెప్పాడు కృష్ణుడు. అర్జునునికి విషయం అర్థం అయింది. భీమసేనుని వంకనే చూస్తున్నాడు. భీమసేనుడు తన వంక చూడగానే తొడమీద చరిచి అక్కడ కొట్టమని సైగ చేసాడు. కృష్ణుడు కూడా ఆమోద సూచకంగా నవ్వాడు. ఆ సైగను భీముడు గ్రహించాడు. అధర్మయుద్ధమునకు కృష్ణుడే అనుజ్ఞ ఇచ్చిన ఇంక ఆలస్యం ఎందుకు అనుకున్నాడు. సుయోధనుని తొడలు విరుగ గొట్టడానికి సమయం కోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు. ముందు భీముడు గదతో సుయోధనుని ఒక దెబ్బ కొట్టాడు. సుయోధనుడు ఆ దెబ్బ తప్పించుకొని భీముని తన గదతో మోదాడు. భీముడు ఆ దెబ్బకు సామ్మసిల్లాడు. సుయోధనుడు విజయగర్వంతో ఒడలు మరిచి పైకి ఎగిరాడు. గాలిలో గిర గిరా తిరుగుతున్నాడు. తన గదలో భీమసేనుని తల మీద బలంగా మోది చంపవలెనని గద పైకి లేపాడు. అదే సమయమని భీముడు తన గదకు అనువుగా ఉన్న సుయోధనుని తొడల మీద బలంగా మోదాడు. సుయోధనుని తొడలు విరిగాయి. మొదలునరికిన చెట్టు మాదిరి నేలకూలాడు.

నేల మీద పడియున్న సుయోధనుని చూచాడు భీమసేనుడు. "ఒరేయ్ సుయోధనా! నాడునిండు కొలువులో ఏక వస్త్రగా ఉన్న పాంచాలిని ఈడ్చి తెమ్మని ఆజ్ఞాపించిన దానికి ఫలం అనుభవించు." అంటూ సుయోధనుని తలను తన ఎడమ కాలితో బలంగా ఈడ్చి తన్నాడు. " ఒరేయ్ సుయోధనా! ఇది గదా యుద్ధము. అక్ష క్రీడకాదు మోసంతో గెలవడానికి. ఒరేయ్! మమ్ములను బానిసలనీ, పశువులనీ అవమానించిన దానికి ఫలితం అనుభవించరా పశువా!" అని గట్టిగా అరిచాడు. 'కృష్ణా! అర్జునా! పాంచాల వీరులారా! చూడండి. సిగ్గులేకుండా తాకరాని దానిని ఏక వస్త్రను సభలోకి ఈడ్చించిన దానికి ఫలితం అనుభవిస్తున్న ఈ దుర్మార్గుడిని చూడండి. ఆపాంచాలి కోపాగ్ని లో మాడి మసైపోతున్న వాడిని చూడండి. మమ్ములని వ్యర్థులనీ, బానిసలనీ తిట్టినటువంటి దుర్మార్గులను, దుష్టులను వారి వారి సైన్యముతో సహా సర్వనాశనం చేసాము. ఇంక మాకు అమరలోక ప్రాప్తి కలిగినా లేక నరకలోక ప్రాప్తి కలిగినా ఒకటే!" అంటూ భీమసేనుడు తన కుడికాలును సుయోధనుని మెడ మీద పెట్టి అదిమి, ఎడమ కాలుతో మరలా తన్నాడు. ఈ పరిణామాలు చూచి ధర్మజుడు కోపంతో ఊగిపోయాడు. "భీమసేనా! ఆగు! ఏమిటా పిచ్చితనము. ఆ పిచ్చి ప్రేలాపనలేమిటి! ఆ తల తన్నడం ఏమిటి? ఇది అధర్మము అన్యాయము. చూడ్డానికే అసహ్యం వేస్తూ ఉంది. తన బంధు మిత్రులు సమస్త సైన్యము కోల్పోయినసుయోధనుడు, నా మాట మన్నించి నీతో గదాయుద్ధములో పాల్గొన్నాడు. వీరోచితంగా నేలకొరిగాడు. కాని నీవు ఏం చేసావు? అతని

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

తల తన్నావు. ఇది లోకం మెచ్చుతుందా! ఇప్పటిదాకా భీమసేనుడు ధర్మం తప్పడని కీర్తి పొందావు. ఈ కాని నేడు ధర్మం తప్పి ప్రవర్తించావు. గర్వంతో విర్రవీగుతున్నావు. దీని వలన నీకు కలుగు ప్రయోజనమేమిటి? అపకీర్తి తప్ప." అని భీమసేనుని మందలించి సుయోధనుని వద్దకు పోయి "సుయోధనా! విధిప్రతికూలించి మన మధ్య వైరం ఏర్పడింది. ఒకరి మీద ఒకరం వైరం పెంచుకున్నాము. ద్వేషించుకున్నాము. సర్వం పోగొట్టుకొని ఈ స్థితికి చేరాము. బాల్యమునుండి నీకు అలవడిన లోభము, మధము, అధర్మపరత్వము నీకు ఈ గతి పట్టించాయి. నీ వలన నా బంధువు లందరూ యుద్ధములో మరణించారు. కులనాశనము అయింది. నా పెదనాన్న ధృతరాష్ట్రుని కోడళ్లు అందరికీ వైధవ్యము ప్రాప్తించింది. కాని దీని కంతకూ కారణమని నన్ను నిందిస్తారు." అని సుయోధనుని ఓదార్చాడు. అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పాడు. "సంజయా! భీమసేనుడు అధర్మయుద్ధములో నా కొడుకు తొడలువిరగ్గొట్టి కూలదోసాడు కదా. మరి వారి గురువైన బలరాముడు అక్కడే ఉన్నాడు కదా. మరి ఆయన ఏమీ అనలేదా! భీముని మందలించలేదా!" అని అడిగాడు.

సంజయుడు ఇలా చెప్పసాగాడు. "ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! భీమసేనుడు సుయోధనుని తొడల మీద కొట్టి నేలమీద పడవేయడం చూచి బలరాముడు కోపంతో లేచి నిలబడ్డాడు. అక్కడు ఉన్న రాజులనుందరినిచూచి ఇలా అన్నాడు. "చూచారా! ఈ భీముని ఆగడము. ఈ దేశంలో ఇలాంటి యుద్ధంకాని అధర్మం కాని ఎప్పుడన్నా చూచామా! గదాయుద్ధములో నాభికి దిగువ భాగమున కొట్టుట ధర్మముకాదు అని మనమందరము వినలేదా! మరి వీడు విచ్చలవిడిగా నాభి కింద కొట్టి సుయోధనుని కూల్చాడు. ఇది న్యాయమా!" అని పలికి తన హలాయుధమును తీసుకొని భీమసేనుని మీదికి పోతున్నాడు. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు బలరాముని వద్దకు పోయి ఆయనను తన రెండుచేతులతో పట్టుకొని వారించాడు. "అన్నయ్యా! తాను తన మిత్రులు వృద్ధిలోకి రావడం, తనకు మిత్ర బృందం మిక్కిలిగా పెరగటం, శత్రువుకు ఇవన్నీ కలుగ కుండా నిరోధించడం మానవ లక్షణం. ఇందులో విపరీతము ఏమున్నది. తన మిత్రునికి కీడు కలిగినప్పుడు, సాటి మిత్రుడు ఆదుకొనడం అతని ధర్మం. పాండవులు మనకు మిత్రులు, బంధువులు. విశేషించి మనకు మేనత్త కొడుకులు. అర్జునుడు మన చెల్లెలి భర్త. వారందరూ అవినీతి పరులచే భంగపడ్డారు. కాబట్టి వారికి సాయం చెయ్యడం, వారి అభివృద్ధిని కోరడం మన ధర్మం కాదా!

అదీ కాక, ప్రతిజ్ఞలు చెయ్యడం క్షత్రియులకు పరమ ధర్మము కదా! భీమసేనుడు సుయోధనుని తొడలు విరుగ గొట్టి చంపుతానని ప్రతిజ్ఞ చేసాడు. మరి ఈ ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకొనడం అధర్మం ఎలా అవుతుంది. అన్నయ్యా! అదియును కాక, సుయోధనుని తొడలు భీమసేనుని గదా ఘాతముల వలన భగ్గుములు అవుతాయి అని వైత్రేయ మహా ముని శాపము. ఆ శాపం ఇప్పుడు కార్యరూపం దాల్చింది. కాబట్టి ఇందులో భీమసేనుని దోషము దోషము ఏమున్నది? కాబట్టి నీ అకారణ కోపము ఉపశమింప చేయుము. "" శాంతింపుము." అని బలరాముని

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

అనునయించాడు కృష్ణుడు. కాని బలరాముని కోపం తగ్గలేదు. "కృష్ణా! ధర్మార్థకామమోక్షములు ఒకదాని కొకటి అనుసంధానయై ఉన్నవి. అవి ఒకదానిని ఒకటి నాశనం చేసుకోకూడదు. పురుషార్థములలో మొదటిది అయిన ధర్మము తప్పి, అధర్మ వర్తనము వలన మిగిలిన పురుషార్థములైన అర్థ కామములను పొందు వాడు నిందితుడు కాడా! నువ్వు మునిశాపం అన్నావు. భీముని ప్రతిజ్ఞ అన్నావు. అయి ఉండవచ్చు. కాని వాటిని నెరవేర్చడంలో ధర్మం తప్పడం న్యాయమా! భీముడు గదా యుద్ధంలో ధర్మం తప్పి ప్రవర్తించాడు.. ఇది కాదనలేని సత్యం." అని అన్నాడు బలరాముడు. "అన్నయ్యా! ఈ లోకమంతా నిన్ను అత్యంత ధర్మనిరతుడు, చక్కని నడవడిక కలవాడు, లవలేశమైనా దోషము లేని వాడు గా ఎల్లప్పుడూ కీర్తిస్తుంది. కాబట్టి ఈ అకారణ కోపం వదిలిపెట్టు. భీమసేనుడు తన ప్రతిజ్ఞా పాలనకొరకు తన శత్రువును గదతో కొట్టాడు. ఇది అధర్మము ఎలా అవుతుంది. అన్నయ్యా! మరొక మాట. భీమసేనుడు సుయోధనుడిని నిలబడి ఉన్నప్పుడు నాభి కింద కొట్టలేదు. సుయోధనుడు గాలిలోకి ఎగిరాడు. అప్పుడు భీమసేనుడు గద విసిరాడు. అది నాభి కింద తగిలింది. అందు భీమసేనుని తప్పు ఏమున్నది. సుయోధనుడు భీమసేనుని తల మీద గదతో మోది చంపుటకుపైకి ఎగిరాడు. సుయోధనుడు కొట్టబోవు గదా ఘాతమును కాచుకొనుటకు, తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకొనుటకు భీముడు సుయోధనుని బొడ్డు కింద కొట్టాడు. అలా కొట్టక పోతే భీముడు చస్తాడు కదా. ఆసమయంలో ధర్మము అధర్మము అని ఆలోచిస్తారా! అందుకని స్వీయరక్షణ కొరకు నాభి కింద కొట్టడం తప్పుకాదుకదా! సుయోధనుని ఊరుభంగముచేసెదనని భీమసేనుడు ప్రతిజ్ఞ చేసి దానికొరకు 13 ఏండ్ల సుదీర్ఘ కాలము వేచి ఉన్నాడు. ఈ రోజు తగినసమయము చిక్కినది. తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకున్నాడు. మరి ఈ విషయం సుయోధనుని కి తెలియదా! తగిన జాగ్రత్తలుసుయోధనుడు ఎందుకు తీసుకోలేదు. అన్నయ్యా! నీకు తెలియనిది ఏమున్నది. చిన్న తనమునుండియు పాండవులనే హతమార్చుటకు ఈ సుయోధనుడు ఎన్నో కుటిలోపాయములు పన్నాడు. మరి అటువంటి కుటిలుడిని కుటిలోపాయముతో అంతమొందించుట అధర్మము ఎలా అవుతుంది. అదియును గాక ఈసుయోధనుడు మన చెల్లెలు సుభద్ర కుమారుడు అభిమన్యుని ఎలా హతమార్చాడో మనకందరకూ తెలుసు గదా. చెల్లుకు చెల్లు. అధర్మాన్ని అధర్మం జయించింది." అని అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు.

"కృష్ణా! నీ వాదనా పటిమతో అధర్మాన్ని ధర్మంగా నిరూపించలేవు. నీ దృష్టిలో ఇలాంటి నీచమైన గెలుపు సాధించిన భీమసేనుడు ప్రశంసాపాత్రుడు అవుతాడేమో! కాని యుద్ధనీతిని అక్షరాలా పాటించిన ధర్మాత్ముడు సుయోధనునికి ఉత్తమలోకములు సిద్ధిస్తాయి." అని పలికాడు. వెంటనే తన రథము ఎక్కి ద్వారకకు వెళ్లిపోయాడు. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజు వంక చూచాడు. ధర్మరాజు చింతాక్రాంతుడై తల దించుకొని నిలబడి ఉన్నాడు. అప్పుడు కృష్ణుడు ధర్మరాజుతో ఇలా అన్నాడు. "ధర్మనందనా! బంధు నాశకుడు, పాపాత్ముడు అయిన

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

సుయోధనుడు తాను చేసిన పాపములను అనుభవించాడు. భీమసేనుడు తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకున్నాడు. దీనికి బాధపడటం ఎందుకు?" అని పలికిన కృష్ణునితో ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు. "కృష్ణా! భీమసేనుడు సుయోధనుని తాడలు విరగ గొట్టి ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకున్నాడు. కాని సుయోధనుని తల దన్ని అవమానించడం ధర్మమా! అసలే కురువంశ నాశనం అయినందుకు పరితాపం చెందుతున్న నాకు భీమసేనుని చర్య అమిత దుఃఖం కలిగించింది. భీమసేనునికి తానుపడ్డ కష్టాలు చేస్తున్నప్పుడు మాకు కలిగిన గగుర్పాటు ఇంకనూ తగ్గలేదు." అని భీమసేనుని ప్రశంసించారు. కాని కొంతమంది మాత్రం తమ తమ మనసులలో భీముడు అధర్మయుద్ధములో సుయోధనుని నేలకూల్చాడు అని అనుకోవడం కృష్ణుడు గమనించాడు. అక్కడ చేరిన వారిని చూచి ఇలా అన్నాడు. "మహావీరులారా! భీమసేనుడు సుయోధనుని అక్రమంగా చంపాడని మీరు తలవ వద్దు. ఈ దుర్మార్గుడైన సుయోధనుడు ఏక వస్త్ర అనే కనికరం లేకుండా ద్రౌపదిని సభకీడ్పించి వలువలు ఊడదీయమని ఆదేశించాడు. కాని ధర్మజుడు మాత్రం అదేమీ మనసులో ఉంచుకోకుండా రాజ్యములో భాగం మాత్రం అడిగాడు. దానిని కూడా తృణీకరించాడు ఈ పాపాత్ముడు. అలాంటి అధర్మవర్తనునకు అధర్మ యుద్ధమే తగియున్నది. విదురుడు మొదలగు వారు ఎన్ని విధముల చెప్పినా ఇతడు యుద్ధమార్గమునే అనుసరించాడు. కౌరవ కుల నాశనమునకు కారకుడయ్యాడు. కాబట్టి ఇతని గురించి ధర్మాధర్మ తర్కము లేల! మీ మీ స్థానములను కదలండి." అని పలికాడు. నేల మీద పడి ఉన్న సుయోధనుడు తన గురించి శ్రీకృష్ణుడు అన్న మాటలు విన్నాడు. రోషంతో అతని గుండెలు మండిపోతున్నాయి.

"ఓ కంసుని దాసుడైన వసుదేవుని కుమారుడా! కృష్ణా! నీ తప్పులు నీవు తెలుసుకోకుండా సిగ్గు లేకుండా ఏమేమో ప్రేలుతున్నావు. నీవు చెప్పిన మాటలు విని, అర్జునుడు సైగ చేస్తే ఆసైగను అందుకని ఈ పాపాత్ముడు భీముడు నా తాడమీద కొట్టి నన్ను పడగొట్టాడు. లేని యడల ఇటువంటి భీములు పదివేల మంది వచ్చినా నన్ను పడగొట్టలేరు. నేను ఒక్కడినే మీ చేస్తున్నప్పుడు మాకు కలిగిన గగుర్పాటు ఇంకనూ తగ్గలేదు." అని భీమసేనుని ప్రశంసించారు. కాని కొంతమంది మాత్రం తమ తమ మనసులలో భీముడు అధర్మయుద్ధములో సుయోధనుని నేలకూల్చాడు అని అనుకోవడం కృష్ణుడు గమనించాడు. అక్కడ చేరిన వారిని చూచి ఇలా అన్నాడు. "మహావీరులారా! భీమసేనుడు సుయోధనుని అక్రమంగా చంపాడని మీరు తలవ వద్దు. ఈ దుర్మార్గుడైన సుయోధనుడు ఏక వస్త్ర అనే కనికరం లేకుండా ద్రౌపదిని సభకీడ్పించి వలువలు ఊడదీయమని ఆదేశించాడు. కాని ధర్మజుడు మాత్రం అదేమీ మనసులో ఉంచుకోకుండా రాజ్యములో భాగం మాత్రం అడిగాడు. దానిని కూడా తృణీకరించాడు ఈ పాపాత్ముడు. అలాంటి అధర్మవర్తనునకు అధర్మ యుద్ధమే తగియున్నది. విదురుడు మొదలగు వారు ఎన్ని విధముల చెప్పినా ఇతడు యుద్ధమార్గమునే అనుసరించాడు. కౌరవ కుల నాశనమునకు కారకుడయ్యాడు. కాబట్టి ఇతని గురించి ధర్మాధర్మ తర్కము లేల!

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

మీ మీ స్థానములను కదలండి." అని పలికాడు. నేల మీద పడి ఉన్న సుయోధనుడు తన గురించి శ్రీకృష్ణుడు అన్న మాటలు విన్నాడు. రోషంతో అతని గుండెలు మండిపోతున్నాయి. "ఓ కంసుని దాసుడైన వసుదేవుని కుమారుడా! కృష్ణా! నీ తప్పులు నీవు తెలుసుకోకుండా సిగ్గు లేకుండా ఏమేమో ప్రేలుతున్నావు. నీవు చెప్పిన మాటలు విని, అర్జునుడు సైగ చేస్తే ఆసైగను అందుకని ఈ పాపాత్ముడు భీముడు నా తొడమీద కొట్టి నన్ను పడగొట్టాడు. లేని యడల ఇటువంటి భీములు పదివేల మంది వచ్చినా నన్ను పడగొట్టలేరు. నేను ఒక్కడినే మీ అందరనూ నాశనం చేసి ఉండేవాడిని. శిఖండిని ముందు పెట్టి భీష్ముని పడగొట్టేట్లు చేశావు. ధర్మరాజుతో అబద్ధ మాడించి ద్రోణుని చావుకు కారకుడవయ్యావు. భూమిలో కూరుకున్న రథమును ఎత్తుకొనుచున్న కర్ణుని అక్రమంగా చంపించావు. ఇన్ని అధర్మములకు ఒడి గట్టిన నిన్ను ఏమనాలి? నీ మోసాలకు అంతు లేదా! భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, భూరిశ్రవన, జయద్రథులను మోసంతో కాకుండా ధర్మంగా గెలవడం నీకూ, నీ పాండవులకు చేతనవుతుందా!" అని పలికిన సుయోధనుని చూచి కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు. "సుయోధనా! నీవు చేసిన అక్రమాలు నీకు గుర్తులేవా! ఈనాడు నిన్ను కూల్చిన భీమసేనుని బాలుడుగా ఉండగా పాముల తో కలిపించావు. విషంపెట్టి చంపాలని చూచావు. నీటిలో ముంచావు. అదీకాక, కుంత దేవి తన కుమారులతో గాఢ నిద్రలో ఉండగా, నీవు లక్క ఇల్లు తగలపెట్టించి వారిని చంపబూనావు. ధర్మనిరతుడైన ధర్మరాజును మాయాద్యూతమునకు ఆహ్వానించి అతని రాజ్యమును, సంపదలను అపహరించావు. అంతటితో తనివిదీరక, ఏకవస్త్రగా ఉన్న యాజ్ఞసేనిని సభకీడ్డించి ఘోరంగా అవమానించావు. అన్నమాట తప్పని ధర్మజుడు, నీవు చేసిన అవమానముల నన్నింటినీ సహించి, తమ్ములతో భార్యతో అడవులకు వెళ్లాడు. అరణ్య, అజ్ఞాత వాసానంతరము ధర్మజుడు పంపగా నేను రాజ్యములో భాగము అడగడానికి | వచ్చాను. నీవు తిరస్కరించావు. దానికి ఫలితం ఈనాడు అనుభవించావు. నీ లోభత్వము వలన, పాప చింతన వలన, దుర్మదము వలన, శాంత మనస్కులైన భీష్మ, ద్రోణులకు ప్రాణహాని కలిగింది. ఇంకా చెప్పతాను విను. ద్రుపదుడు చేసిన తపోయజ్ఞ ప్రభావంతో అగ్ని కుండములోనుండి జన్మించిన, శిఖండి, ధృష్టద్యుమ్నులు కారణ జన్ములు. వారు భీష్మ, ద్రోణుల మరణములకు నిమిత్తమాత్రులు. కాని వారి మరణమునకు కారణభూతుడవు నీవు. వారిని అకారణ యుద్ధములో కి దించి చంపించావు. అప్పటికే ఎంతో సేపు యుద్ధము చేసి డస్సియున్న సాత్యకిని రక్షించుటకు భూరిశ్రవసుని చంపుట అధర్మము కాదు కదా! కాని అనేకులు కలిసి బాలుడు, నా మేనల్లుడు అయిన అభిమన్యుని చుట్టుముట్టి చంపడం నీకు అధర్మము అనిపించలేదా! చెల్లెలి వరస అని కూడా చూడకుండా పాంచాలిని అరణ్యములో నిర్బంధించి, అపహరించిన జయద్రథుని చంపుట పాపమా! అలాంటి జయద్రథుని చంపకుండా విడిచి పెట్టి అగ్నిప్రవేశం చెయ్యడానికి అర్జునుడేమన్నా వెల్లివాడా! నీవు పాప చింతనతో, అడవులలో ప్రశాంత జీవనము గడుపుతున్న పాండవులను అధిక్షేపించుటకు, ఘోష యాత్ర నెపముతో

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

వారున్న చోటికి వెళ్ళినపుడు, నిన్ను గంధర్వులు అపహరించుకు పోతే నిన్ను కాపాడిన వాడు అర్జునుడు అని మరచిపోయావా! గాంగేయ, కుంభసంభవ, కర్ణ, అశ్వత్థామ, కృపాచార్యులు వెంటరాగా నీవు మత్స్య దేశములో, ఉత్తరగోగ్రహణము చేసినపుడు, మీరందరనూ తన సమ్మోహనాస్త్రముతో మూర్ఖపోగొట్టి కూడా, మిమ్ములను చంపకుండా సురక్షితంగా విడిచి పెట్టిన అర్జునుని ధర్మనిరతి, దయాగుణము నీవు ఎరుగవా! నీవు చేసిన మహా పాపముల కన్నింటికి మూలపురుషుడైన కర్ణుడు రణ రంగమున భూమిలో కుంగిన రథమును ఎత్తుకొనునపుడు, అర్జునుడు చంపకుండా ఎందుకు ఊరకుంటాడు. చేజిక్కిన అవకాశమును ఎందుకు వదులుకుంటాడు? ఒక వేళ అర్జునుడు కర్ణుని చంపకుండా విడిచి పెట్టినా, బ్రాహ్మణ శాపగ్రస్తమైన రథ చక్రము పైకి లేస్తుందా! కాబట్టి ఆ సమయమున ఆ నీచుడైన కర్ణుని చంపడం సముచితము. యుధిష్ఠిరుడు శల్యుని చంపడం మాత్రం అధర్మము అని నీవు అనలేదు. మహాసంతోషము.

సుయోధనా! ఒక్క విషయం ఆలోచించు. చిన్నతనము నుండి నీవు నీ తమ్ములు పాండవుల మీద కక్షపెంచుకున్నారు కాని పాండవులు నిన్ను కాని నీ తమ్ములను కాని ద్వేషించలేదు. కురు వంశమును కూకటి వేళ్లతో పెకలించి వేయుటకు నీవే మాయాద్యూతము అను గునపమును చేతపూనావు. దాని వలన సర్వనాశనం అయింది. అయినా సుయోధనా! భీమసేనుడు చేసిన ప్రతిజ్ఞను నీవు వింటివి గదా! గదతో తొడలను విరుగ గొట్టెదను అని ప్రతిజ్ఞ చేసిన వాడు పిడి గుడ్డులు గుడ్డుతాడా చెప్పు. కాబట్టి వృధా మాటలు కట్టిపెట్టు. ' అని అన్నాడు కృష్ణుడు. 66.33 ఆ మాటలు విన్న సుయోధనుడు ఇలా అన్నాడు. " కృష్ణా! నేను వేదములు వేదాంగములు, అనేక శాస్త్రములు చదివాను. ఎన్నో యజ్ఞ యాగములు చేసాను. ఎన్నో సిరి సంపదలు అనుభవించాను. ఎందరో రాజులతో నీరాజనాలు అందుకున్నాను. నా శత్రువుల మదము అణిచాను. ఇప్పుడు బంధు మిత్ర సమేతంగా స్వర్గసుఖములు అనుభవించుటకు వెళుతున్నాను. నీ దృష్టిలో నేను చెడ్డవాడను, దుర్మార్గుడనే కావచ్చు. కాని మీరందరూ మీ శేష జీవితములు పశ్చాత్తాపంతో గడుపుతారు." అని అన్నాడు. అప్పుడు పాండవులందరూ తాము భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణులను అధర్మయుద్ధం లో చంపామా అన్నట్టు తలలు దించుకున్నారు. వారిని చూచి కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు.

"మీరందరూ భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణులను ధర్మపరంగా చంపలేదని బాధ పడవలదు. వారు మహా యోధులు. ధర్మయుద్ధములో వారిని గెలవడం చాలా కష్టం. కాబట్టి నేను బహు విధములైన ఉపాయములతో ఈ ప్రకారము చేయవలసి వచ్చినది. లేనియడల, ఆ మహా యోధులు అత్యంత పరాక్రమ వంతులు మామూలుగా మరణిస్తారా! అదియును కాక, వారి పురాకృత కర్మముల వలన ఇటువంటి మరణము సంప్రాప్తించినది. దైవఘటలను తప్పించడం మీతరమా! కాబట్టి ఈ సంతోష సమయమున దుఃఖించడం తగదు." అని అన్నాడు. అప్పటికి పాద్ము కుంకింది. కృష్ణుడు పాంచజన్యమును, అర్జునుడు దేవదత్తమును, యుధిష్ఠిరుడు

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

అనంత విజయము అను శంఖమును, భీమసేనుడు పొండ్రము అను శంఖమును, నకుల సహదేవులు సుఖోష, మణిపుష్పకములను విజయ సూచకముగా పూరించారు. భేరీ మృదంగ నినాదములు మిన్నముట్టాయి. అక్కడ ఉన్న వారందరూ విజయుడైన ధర్మరాజును పొగడ్డలతో ముంచెత్తారు. పొండ్రులు కౌరవ శిబిరములకు వెళ్లారు. వారితో కూడా సాత్యకి వెళ్లాడు. ధృష్టద్యుముడు మొదలగు ప్రముఖ వీరులు, ద్రుపదుని దాయాదులు, ద్రౌపదీకుమారులు, మిగిలిన మహారాజులు అందరూ ధర్మరాజు వద్ద అనుజ్ఞ తీసుకొని సైన్య సమేతముగా తమ తమ శిబిరములకు వెళ్లారు. మరునాడు హస్తినాపురమునకు వెళ్లవలెనని నిశ్చయించుకున్నారు. పొండ్రులు కౌరవుల శిబిరములు ప్రవేశించారు. నీ కుమారుని శిబిరము నిర్మానుష్యంగా ఉంది. నాటకము అయి పోయి, అందరూ వెళ్లిపోయిన తరువాత, నిశ్శబ్దముగా ఉన్న రంగస్థలి మాదిరి ఉన్నది. అక్కడ ఉన్న పరిచారికలు ధర్మరాజునకు స్వాగతం పలికారు. అతనిని గంధపుష్పాక్షతలతో సత్కరించారు. కుంతీకుమారులు రథం దిగుతున్నారు. ఆసమయంలో కృష్ణుడు అర్జునునితో ఇలా అన్నాడు.

"అర్జునా! నీ గాండీవము, అక్షయతూణీరము తీసుకొని ముందు "" నీవురథం దిగు. తరువాత నేను దిగుతాను." అని అన్నాడు. అలాగే అని గాండీవధారియై అర్జునుడు ముందు రథం దిగాడు. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు పగ్గములను నొగలమీద పెట్టి తానూ రథం దిగాడు. రథము పైన ఉన్న కపిధ్వజము మీద ఉన్న ఆంజనేయుడు తన భూతగణముతో అక్కడి నుండి తొలగిపోయాడు. వెంటనే ఆ రథము భగా భగా మండిపోయింది. అది చూచి అర్జునుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. రెండు చేతులు జోడించి "కృష్ణా! ఏమిటి వింత!" అని అడిగాడు. దానికి కృష్ణుడు ఈ విధంగా చెప్పాడు. అర్జునా! ఇప్పటిదాకా యుద్ధం లో గెలవడం నీ మహిమ అనుకుంటున్నావు. కర్ణుడి అస్త్ర శస్త్ర ధాటికి ఈ రథం ఎప్పుడో కాలిపోయింది. కాని ఇప్పటి దాకా నేను నొగల మీద, కపిధ్వజము మీద ఆంజనేయుడు ఉన్నాము. కాబట్టి ఈ రథము మండిపోకుండా ఇప్పటి దాకా నిలిచి ఉంది. ఆంజనేయుడు తొలగిపోయాడు. నేను రథం దిగాను. అందుకే కాలిపోయింది. ఇందులో వింత ఏమున్నది." అని అన్నాడు.

"" కృష్ణుడు ధర్మరాజుని కౌగలించుకొని "ధర్మరాజా! నేను ఉపప్లావ్యమునకు వచ్చి నిన్ను కలిసినపుడు నీవు నాకు వస్త్రములు ఇచ్చి అర్జునుని నా చేతిలో పెట్టి, "నీడిని నీవు కాపాడాలి" అని అర్థించావు. నేనుకూడా దానికి ఒప్పుకున్నాను. ఇదుగో యుద్ధములో విజయుడై తిరిగి వచ్చిన నీ అర్జునుని నీకు క్షేమంగా అప్పగిస్తున్నాను. ఇకమీదట జరగవలసిన కార్యములు గురించి ఆలోచించు." అని పలికాడు. "అదేమిటి కృష్ణా! ఈ 18 రోజుల యుద్ధంలో నీవు మమ్ములను అనుక్షణం కాపాడక పోతే మేము ఈ యుద్ధసాగరమును దాటగలమా! నాడు వ్యాసుడు చెప్పనే చెప్పాడు. శ్రీకృష్ణుడు ఎక్కడ ఉంటాడో విజయం అక్కడే ఉంటుంది అని. నీ కరుణ వలననే మాకీ విజయం సంప్రాప్తమయింది." అని అన్నాడు ధర్మరాజు. "ధర్మరాజా! యుద్ధ ప్రారంభంలో అర్జునునికి యుద్ధం చెయ్యడం ఇష్టం లేదు. నిర్వేదంలో విషాదంలో ఉన్న

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

అర్జునునికి గీత బోధించి రణోన్ముఖుని చేసాను. కాని ఇప్పటికీ అర్జునునికి ఈ యుద్ధం ఈ మారణకాండ ఇష్టం లేదు. కాని అతడు ఇంద్రుని కుమారుడు. ఏ పని చేయుటకైనా సమర్థుడు. అర్జునునికి కోపం వస్తే ముల్లోకాలను తృటిలో నాశనం చెయ్యగలడు. కాబట్టి ఇందులో నేను చేసినది ఏమియు లేదు." అని అన్నాడు. ఆ ప్రకారము అందరూ సరససల్లాపములతో తేలియాడారు. ధర్మరాజు అత్యధిక సంపదలు కలిగిన సుయోధనుని ధనాగారము అంతా స్వాధీనము చేసుకున్నాడు. మిగిలిన కౌరవ సేనలను చూచుకుంటూ ఉల్లాసంగా తిరుగుతున్నాడు.

అప్పుడు కృష్ణుడు ధర్మరాజుతో "ధర్మనందనా! సుయోధనుడు లేని ఈ శిబిరము పాడుబడింది. అందువలన మనము ఇక్కడ ఉండటం మంచిది కాదు. వేరొక ప్రశాంత స్థలమునకు పోవుదము." అని అన్నాడు. " తరువాత శ్రీకృష్ణుడు పాండవులను, సాత్యకిని తనతో పాటు ఓఘవతి అను పుణ్యనది తీరమునకు తీసుకొని వెళ్లాడు. అక్కడ అందరూ విడిది చేసారు. ధర్మరాజుకు మనసులో భయం పట్టుకుంది. అర్జునుడు చేసిన సైగతో భీముడు అధర్మప్రవర్తనతో సుయోధనుడి తొడలు విరుగ గొట్టాడు. కాలితో తన్నాడు. ఈ విషయం సుయోధనుని తల్లి గాంధారి వినిన తనను శపించుట తధ్యము. కాబట్టి ఆమెను శాంతింపచేయాలి. ఆ కార్యమునకు తగిన వ్యక్తి శ్రీకృష్ణుడు అనుకొని అతనిని గాంధారి వద్దకు హస్తినాపురమునకు పంపాడు..

ధర్మరాజుని మాట మేరకు కృష్ణుడు హస్తినాపురమునకు వెళ్లాడు. తాను వచ్చినట్లు ధృతరాష్ట్రునకు వర్తమానం పంపాడు. ధృతరాష్ట్రుడు కృష్ణుని సాదరంగా లోనికి తీసుకురమ్మన్నాడు. కృష్ణుడు ధృతరాష్ట్రుని అంతఃపురము నకు వెళ్లాడు. కొడుకులను పోగొట్టుకున్న ధృతరాష్ట్ర, గాంధారిలను ఓదార్చడానికి అప్పటికే వ్యాసు డు అక్కడకు వచ్చి ఉన్నాడు. వ్యాసుని చూచి కృష్ణుడు సంభ్రమంతో వ్యాసుని పాదములకు సాష్టాంగ ప్రణామం చేసాడు. పక్కనే ఉన్న ధృతరాష్ట్రునికి గాంధారికి నమస్కరించాడు. ధృతరాష్ట్రుని పక్కన నేలమీద కూర్చున్నాడు. ధృతరాష్ట్రుని చేతులు తన చేతులలోకి తీసుకొని ఆయనను ఓదారుస్తున్నాడు. "మహారాజా! మీ వంశము అంతా నిష్కారణంగా నాశనం అయింది. ఇలాంటి పరిస్థితి కలగకూడదనే ఆనాడు పాండవులు నన్ను మీ వద్దకు దూతగా పంపారు. ఈ సంగతి నీకూ తెలుసు కదా! ఆ రోజు సంధి జరిగి ఉంటే పరిస్థితి ఎలా ఉండేదో మనసులో ఊహించు. మహారాజా! లోకంలో జూదము ఆడటం గెలవడం, ఓడటం సహజమే కదా! ఎక్కడన్నా అంతఃపురములో ఉన్న కుల కాంతలను, ఏక వస్త్రులను, సభ కీడ్పించి, వలువలూడ్పించి అవమానించుట కన్నామా! విన్నామా! కాని దానికీ పాండవులకు కోపం రాలేదు. ఆ మాటకొస్తే 12 ఏండ్లు అరణ్యవాసం చేసినా వారికి కోపం రాలేదు. అందుకే ఐదు మంది ఉండటానికి, మనిషికి ఒక ఊరు, ఇమ్మని అర్థించారు. నీ కుమారుడు లోభంతో, అహంభావంతో ఆ ప్రతిపాదన తిరస్కరించాడు. ఆ రోజు, విదురుడు, ఇంకా బంధు మిత్రులుకూడా చెప్పారు కదా. కాని నీవు కాని, సుయోధనుడు కాని వారి మాటలు వినలేదు. కాలోపహతులు మంచి మాటలు వినరు కదా. ఇప్పుడు దానిని గురించి ఆలోచించడం అనవసరం.

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

ఎందుకంటే విభి నిర్ణయం ఎవరూ ఆపలేరు. ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! పాండవులు కల్కషంలేని మనసు కలవారు. జరిగిన దానికి మీరు, వారి మీద కోపగించవలదని వేడుకుంటున్నాను. ప్రస్తుతం మీ కుమారులందరూ గతించారు కాబట్టి మీకు, గాంధారికి అంత్యక్రియలు చేయవలసిన వారు పాండవులే. అందుకని వారి శుభం మీరు కోరుట మంచిది. మీ మనసులకు ఎంతో కష్టం కలిగిందని ధర్మరాజు ఎంతో దుఃఖిస్తున్నాడు. తన మనోభావములను మీకు తెలుపమని నన్ను పంపాడు." అని అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. తరువాత గాంధారిని చూచి "అమ్మా గాంధారి! నీకు సాటి వచ్చు రాజమాతను ఈ భూమిలో నేను చూడలేదు. లేకపోతే నాడు నిండుసభలో రాజలోకము సర్వము వినుచుండ నీ కుమారుడు సుయోధనునికి బుద్ధి చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తావా! నాడు నీవు సుయోధనునికి చెప్పిన మాటలు నా చెవుల్లో ఈరోజుకు కూడా గింగురుమంటున్నాయి. కాని నీ కుమారుడు లోక విరుద్ధముగా నీ మాటలు పెడచెవిని పెట్టాడు. తనకు ఏది మేలో ఏది కీడో తెలుసుకోలేకపోయాడు. నాడు సుయోధనుడు నీ మాటలు విని అభిమానంతో తృణిపడకుండా, కొంత రాజ్యము పంచి ఇచ్చిన, ఈనాడు ఇంత దాకా రాదు కదా! నీవు ఆనాడే కీడు జరుగుతుంది అని చెప్పావు. అలాగే జరిగింది. ఇందులో పాండవుల తప్పు ఏమీ లేదు అని నీకు తెలుసు. పాండవుల మీద కోప పడవద్దని నేను వేడుకుంటున్నాను. ఎందుకంటే నీవు కోపంతో చూస్తే చాలు ముల్లోకములు భస్మం అవుతాయి. అంతటి తపశ్శాలివి నీవు. అందుకని నిన్ను ప్రార్థిస్తున్నాను." అని అన్నాడు. అప్పుడుగాంధారి ఇలా అంది. "దాందేముందిలే కృష్ణా! అంతా నీవు చెప్పినట్లే జరిగింది కదా! ఇంతవరకూ నా కుమారుల మరణములకు దుఃఖిస్తున్న నాకు, అమృతోపమానమయిన నీ పలుకులు ఊరట కలిగించాయి. కృష్ణా! ఈ రాజు అంధుడు. దీనుడు. వృద్ధుడు. ఈయనను నీవు, పాండుకు మారులు కాపాడాలి." అని గాంధారి తన పైట చెరగును ముఖానికి కప్పుకొని ఏడ్చింది. కృష్ణుడు ఆమెను, ధృతరాష్ట్రుని తగు విధంగా ఓదార్చాడు. ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! జరిగిన దానికి బాధపడవలదు. అశ్వత్థామ మిగుల కోపిష్ఠి, అతను పాండవులకు ఏమి కీడు తలపెడతాడో అని భయంగా ఉంది. నేను వెళ్లివస్తాను" అని అన్నాడు. "" దానికి ధృతరాష్ట్రుడు "త్వరగా వెళ్లవయ్యా కృష్ణా! పాండవులను కంటికి రెప్పలా కాపాడటం నీ ధర్మం కదా! వారు నిన్ను వెయ్యివిధాలుగా ఆశ్రయించారు. వారి ఆశ్రయాన్ని నీవు సఫలం చేయాలి కదా. వెళ్లు. మరలా కనిపించు." అని అన్నాడు. వారి వద్ద సెలవు తీసుకొని కృష్ణుడు ధర్మరాజు | వద్దకు వెళ్లాడు. "మహారాజా! వ్యాసుడు కూడా గాంధారి ధృతరాష్ట్రులతో ఇలా అన్నాడు. గాంధారి! ప్రస్తుతము కృష్ణుడు మీ శోకోపశమనము కొరకు పలికిన పలుకులు మీరు ఆదరించతగ్గవి." అని వారిరువురినీ తగుమాటలతో ఓదార్చి అక్కడి నుండి వెళ్లిపోయాడు. హస్తినాపురమునుండి బయలు దేరిన శ్రీకృష్ణుడు అతి త్వరితముగా ఓఘవతీ నదీ తీరమును చేరుకున్నాడు. అక్కడ విడిది చేసి ఉన్న పాండవులను కలుసుకున్నాడు. హస్తినాపురమునందు జరిగినది అంతయూ ధర్మరాజుకు వివరించాడు."

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు వివరించాడు. వైశంపాయనుడు భారత కథను ఇంకా ఇలా చెప్పసాగాడు. జనమేజయ మహారాజా! ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో ఇలా అన్నాడు. "సంజయా! భీమసేనుడు నా కుమారుడు సుయోధనుని తొడలు విరుగగొట్టిన తరువాత ఏమిజరిగింది. నా కుమారుని గతి ఏమయింది చెప్పు" అని అడిగాడు. అప్పుడు సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో ఇలా చెప్పసాగాడు. "మహారాజా! భీమసుయోధనులు గదాయుధమును నేను పక్కనే ఉన్న పాదలలో కూర్చుని చూచాను. పాండవులు వెడలిపోగానే నేను వెలుపలికి వచ్చాను. సుయోధనుని వద్దకు వెళ్లాను. సుయోధనుడి మొహం అంతా ధూళితో నిండి ఉంది. మొహం మీద పడ్డ వెంట్రుకలు పక్కకు తోసుకొని కన్నుల నీరు నింపుకొని నన్ను చూచి ఇలా అన్నాడు. "సంజయా! చతుస్సముద్రవేలావలయుత ధరణీతలంబంతయు ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముగా పరిపాలించిన సుయోధన సార్యభౌమునికి ఎంతటి దుర్గతి పట్టినదో చూచావా! పదకొండు అక్షౌహిణీల సైన్యమునకు అధిపతిని. నా సామంత రాజులందరూ నాకు అణిగిమణిగి ఉన్నారు. అంతటి వైభవమును అనుభవించిన నేను ఎలా ఉన్నానో చూడు! లోక నిందకైనను వెరవక భీముడు గదాయుధమున నియమములను అతిక్రమించి నన్ను తొడల మీద గదతో మోది పడదోసాడని మనవాళ్లందరికీ చెప్పు. నాడు భీష్ముని, ద్రోణుని, కర్ణుని, భూలిశ్రవసుని అక్రమంగా చంపారు. నేడు నన్ను భీముడు అధర్తయుద్ధంలో చంపాడు. అది ఒక విజయమేనా! దీనికి లోకులు పాండవులను, పురుగులు పడిపోతారని, తిట్టరా! పాండవులకు ఇది వృధా విజయం కాక మరేమున్నది. అధర్తంగా నన్ను కూలదోసిన భీముడు ఏం బాగుపడతాడు లే! మరొక విషయం సంజయా! నన్ను అధర్తయుద్ధంలో కూలదోసింది చాలక భీముడు నా తలను తన వామపాదంతో తన్నాడు. దీనిని లోకులు మెచ్చుతారా! నేను రారాజుగా ఉన్నప్పుడు నన్ను తృణీకరించారు. నేను పడిపోగానే కాలుతో తన్నారు. ప్రజలు దీనిని గర్లొంపరా! నేను ఎన్నో యజ్ఞాలు యాగాలు చేసాను. అడిగిన వారికి లేదనకుండా ఎంత మందికో దానాలు చేసాను. వారిని శ్రీమంతులను చేసాను. విప్రులకు అగ్రహారాలు ఇచ్చి ఆదరించాను. నా బాహు బలంతో ఈ రాజ్యాన్ని సుభిక్షంగా ప్రజారంజకంగా పరిపాలించాను. ఇదిగో ఈ శమంతక పంచకములో మరణిస్తున్నాను. పుణ్యలోకములకు పోతాను. నా గురించి నాకు ఎలాంటి చింత లేదు. పాండవులే నన్ను అధర్తయుద్ధములో గెలిచి రాజ్యము కైవసము చేసుకున్నారు. నీకు అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృతవర్త కనపడితే, జరిగినది అంతా వారికి విశధంగా నా మాటగా చెప్పు. పాండవులు అందరూ అనుకున్నట్టు ధర్మాత్ములు కారు. వారు అసత్యవాదులు. అధర్తపరులు. ధర్తము అనే ముసుగును ధరించి లోకమును మోసము చేస్తున్నారు. వారిని ఎన్నటికీ నమ్మరాదు." అని పలికాడు.

ఇంతలో చుట్టు పక్కల జనపదములలో ఉన్న వారు.ముని ఆశ్రమము లలో ఉన్న ముని కుమారులు, సుయోధనుని చూడడానికి వచ్చారు. వారితో పాటు రథికత్రయమైన అశ్వత్థామ, కృపాచార్యుడు, కృత వర్త కూడా అక్కడకు వచ్చారు. సుయోధనుని ఆ స్థితిలో చూచి కన్నీరు

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

మున్నీరుగా విలపించారు. అశ్వత్థామ సుయోధనుని చూచి "రారాజా! ఎల్లప్పుడు పలువురు రాజన్యులు నీ చుట్టు చేరి నిన్ను ప్రశంసిస్తూ ఉంటారు కదా! ఇప్పుడెందు కయ్యా ఒంటరిగా ఉన్నావు! కురుసామ్రాజ్య సింహాసనము అధిష్టించిన నీవు కటిక నేల పడి ఉండమని ఆ విధాత నీ నుదుటను రాసాడా రారాజా! రారాజా! నీ బలము. నీ శౌర్యము ఎక్కడు పోయాయి! నీ సైన్యాధి పతులందరూ ఏమయ్యారు ఒక్కరూ నిన్నుచూడ్డానికి రాలేదా రారాజా! రారాజా! సేవకులు నీకు అహర్నిశముపట్టు ఆ పట్టు గొడుగులేవి! అయ్యో! ఇలా ధూళిలో పడి ఉన్నావేమయ్యా! నీ ఒళ్లంతా దుమ్ము కొట్టుకొని ఉన్నదయ్యా! పన్నీటి జలకాలు ఎందుకు ఆడవు సుయోధనా! భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కర్ణుడు నీ పక్కన ఆసీనులయి ఉండగా, దుశ్శాసనుడు, వికర్ణుడు నీ కంటి వెలుగులై ఉండగా, అప్లైశ్వర్యములు అనుభవించిన నిన్ను ఆ రాజు లందరూ మరిచినారా! ఒక్కరూ రారేమి రారాజా! రారాజా! నీ పట్ల లక్ష్మీదేవి చంచల మైనదయ్యా. విధి నీ పట్ల క్రూరంగా ప్రవర్తించింది. నేనేం చెయ్యను రారాజా!" అని విలపిస్తున్నాడు అశ్వత్థామ. నీ అశ్వత్థామను చూచి సుయోధనుడు ఇలా అన్నాడు. "గురుపుత్రా! నీవెరుగనిది ఏమున్నది! మనుజుల విధివిధానములు ఆ బ్రహ్మ సృష్టించినవే కదా: సుఖ దుఃఖములు వస్తుంటాయి పోతుంటాయి. మనం అన్నింటినీ సమంగా చూడాలి. నా బంధువులు మిత్రులు, మహా వీరులు అందరూ యుద్ధంలో మరణించినప్పుడు నేను ఒక్కడిని బతికి ఉండటం భావ్యమా! నా బాహు బలము, నా వీరత్వము, నా ధైర్యము సడలిపోగా, నా శత్రువులు ఈ ప్రకారము నన్ను పడదోసారు. నాకు సద్గతి కలిగించారు. అదియును కాక, శత్రువుల పాల బడకుంటా మీరు ముగ్గురూ నా కంటపడటం నాకు ఎంతో ఆనందంగా ఉంది." అని పాండవులు అక్కడకు వచ్చినప్పటినుండి జరిగిన విషయములు సవిస్తరముగా వారికి వివరించాడు. అది విని అశ్వత్థామ కోపంతో ఊగిపోయాడు. రారాజా! నా తండ్రిని అర్జునుడు అధర్తంగా వధించినపుడే నా గుండెలు మండిపోయాయి. ఇప్పుడునిన్నుకూడా అక్రమంగా, అధర్తంగా పడదోసారు.

ఆ పాండవుల నందరినీ నా అస్త్రములతో దగ్గం చేయకున్న నేను బతికి ఉండటం వ్యర్థము. రారాజా! సుయోధనా సార్వభౌమా! నేను సత్యం పలుకుతున్నాను! పాండవులను పాంచాలురను, వారి వారి బంధుమిత్రులను కృష్ణుడు చూస్తూ ఉండగా నేను వధిస్తాను. ఇదేనాప్రతిజ్ఞ. నన్ను ఆజ్ఞాపించండి." అని సుయోధనుని ముందు మోకరిల్లాడు. సుయోధనుని మనసు ఆహ్లాదంతో నిండిపోయింది. "కృపాచార్యా వెంటనే పుణ్యజలములు తెప్పించండి." అన్నాడు. వారిని చూడటానికి వచ్చిన ముని కుమారులను అడిగి పుణ్యజలములు తీసుకొని వచ్చాడు కృతవర్త. అప్పుడు సుయోధనుడు కృపాచార్యుని చూచి "కృపాచార్యా! మీరు వెంటనే అశ్వత్థామను కౌరవ సేనకు సర్వసైన్యాధ్యక్షునిగా అభిషేకించండి. అశ్వత్థా పుట్టుకతో

మహా భారతము శల్య పర్వము ద్వితీయాశ్వాసము

బ్రాహ్మణుడైనా, రారాజు కోరికమేరకు యుద్ధం చెయ్యడం పరమ ధర్మము. అశ్వత్థామను అభిషేకించండి." అని కోరాడు. కృపాచార్యుడు పుణ్యాహవాచన మంత్రములు, అభిషేక మంత్రములు చదివి అశ్వత్థామను కౌరవ సైన్యమునకు సర్వసైన్యాధ్యక్షునిగా అభిషేకించాడు. తనకు దక్కిన గౌరవానికి అశ్వత్థామ పొంగిపోయాడు. రారాజు ఆదర పూర్వకముగా గుండెలకు హత్తుకున్నాడు. వెంటనే పైకి లేచి సింహనాదం చేసాడు. "రారాజా! పాండవులను సమూలంగా నాశనం చేసి మీ దర్శనం చేసుకుంటాను." అని పలికాడు. కృతవర్త, కృపాచార్యుడు వెంటరాగా, పాండవ శిబిరముల వంక వెళ్లాడు. అక్కడ జరిగిన విషయములన్ని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునికి తెలిపాడు అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునికి వివరించాడు.

మహాభారతము - శల్య పర్వము

ద్వితీయాశ్వాసము సమాప్తము.

శల్య పర్వము సర్వం సమాప్తము

ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్

Editing
C. AMARANATH AMAR
సవరణ
అమరనాథ్ అమర్